

8737

శ్రీ అలమేలుమంగాపరిణయము

(పద్యకావ్యము)

మ హా క వి

శ్రీ తూము రామచంద్రావనీపాలప్రణీతము

ప రిష్కర్త

శిరోమణి ఆంధ్రాక్షిల్లణ

కప్పగంతుల లక్ష్మణ శాస్త్రి

తెలంగా పండితుడు.

సిటీ కళాశాల

హైదరాబాద్-ద.

ప్రకాశకుడు

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశములు

మానాజిపేట

మహబూబనగరము జి.

1949

గిరిధర్, కాశీకుటుంబం:

తూము రామకృష్ణాస్థానాద్వైత దేశమున;

హా నవతపేరు.

తొలి పలుకు

ఈ గ్రంథమును రచించిన మహాకవి మహాబూబునగరమండలము లోని మానాజిపేటరాజులలో మేటి. ఇతడు సంస్కృతాంధ్రసాధోధిదాతయి యీ కావ్యమృతమును వెలువఱచెను. ఈ కావ్యము జడువ జనువ సహృదయులకుఁ జరమాహ్లాదము జనించును. ఈ కృతిదర్పణమునఁ గవీంద్రుని పాండిత్యస్థూలము గోచరించును.

ఈతడు తూమువంశసంజాతుఁడు శ్రేపాలనగోతుఁడు. ఈ వంశములోని రాజులు యోగలు, బోధితీర్వద్యాపారంగతులు, పండితులై యున్నారని యిప్పటికిని బహుశాసనువాసులు చెప్పికొనుచుందురు. ఈ గ్రంథకర్త పండితకవీంద్రుఁడై పండితకవుల కనేకుల కాశ్రయమిచ్చెను. ఇతఁడు శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁడు. శ్రీరాముఁ డీతనికిఁ గలలోఁ గాన్పించి యీ గ్రంథరచన కాజ్ఞానిచ్చెనని కవి గ్రంథాదినిఁ జెప్పికొనినాఁడు. శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షలబ్ధక వితాధురంధరుఁడై యీతఁడు పోతనా మాత్యునిఁ బోలి తన కావ్యమును శ్రీరామున కంకిత మొనర్చి ధన్యుఁడయ్యెను. ఇందు లక్ష్మీవేంకటేశ్వరుల ప్రణయకలహము మొదలు అలమేలు మంగాపరిణయమువఱకు వర్ణింపఁబడినది. ఈ గ్రంథకర్త మఱియు నీతని యక్కఱగా రగురామమృగాదు భాగవతోత్తములై శ్రీరంగాదిపుణ్యక్షేత్రములు సేవించి వచ్చి తమస్వగ్రామముకడనే యంజనగిరి యను చిన్న గుట్టపై శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామియాలయము నిర్మించి స్వామిని బ్రతిష్ఠించిరి.

ఉక్కులశ్రీరంగాచార్యులు గ్రంథకర్తకు గురువు. వారికిఁడనే సంస్కృతాంధ్రము లభ్యసించి వారితోఁ జ్ఞాతుచేసి కావ్యమును విరచించెను. కావ్యము మిగులఁ బ్రౌఢమై లిని విలసిల్లుచుఁ బ్రాచీనమహాకావ్యములను దలఁపించుచున్నది. ప్రతిపద్యము భక్తిరసధరిత మై యున్నది. ఉడయాస్తమయాదివర్ణనములు చదువుచు కవికల్పనానైపుణి యచ్చెరువు

గొల్పును. స్నేహాద్యలంకారములు పెక్కుతావుల గోచరించును. పండితైక భేద్యము లగుఘట్టము లిందుఁ జాల విలసిల్లినవి. వర్ణనాంశములు, కల్పనలు మనోహరములుగ నున్నవి. కవితాధార గంగాప్రవాహమువలె విరాజిల్లి యర్థపుష్టి వీడనిపదజాలముతో బంధుర మై నిరర్థకపదరహిత మై విరాజిల్లిన దీపవిత్రీకావ్యము. పెద్దన, బట్టమూర్తి, శ్రీనాథాదులపోకడ లిక్కావ్యమునఁ బెక్కుతావుల గోచరించును.

మచ్చునకు “చని చని కాంచె ముండట మసారముచీరమణీయ కాంతియున్.”

“కలకంఠనికరసత్కుల కంఠరావముల్

కలకంఠి యొనరించు గాన మేమొ”.

“స్తంభేరమస్తంభయగండకండుతొ

హరణసఖాగ్రహర్యక్షగణము”

“అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో

త్కలితవనాంత కాంతపరికల్పితకుంజవిశాంతకాముకీ

లలితరతాంతఘర్మసలివప్రసంతతవారణోజ్జ్వల

స్థలయనమీరకీరపికమాధుకరాదివిహారవృద్ధ్యమై”

“చరమసర్వంసహఃసరశిఖాగ్రంబునఁ

బుష్పితకింశుకభూజ మనఁగ”

“ప్రాచీదిశాంగనాభాసురహస్తాబ్జ

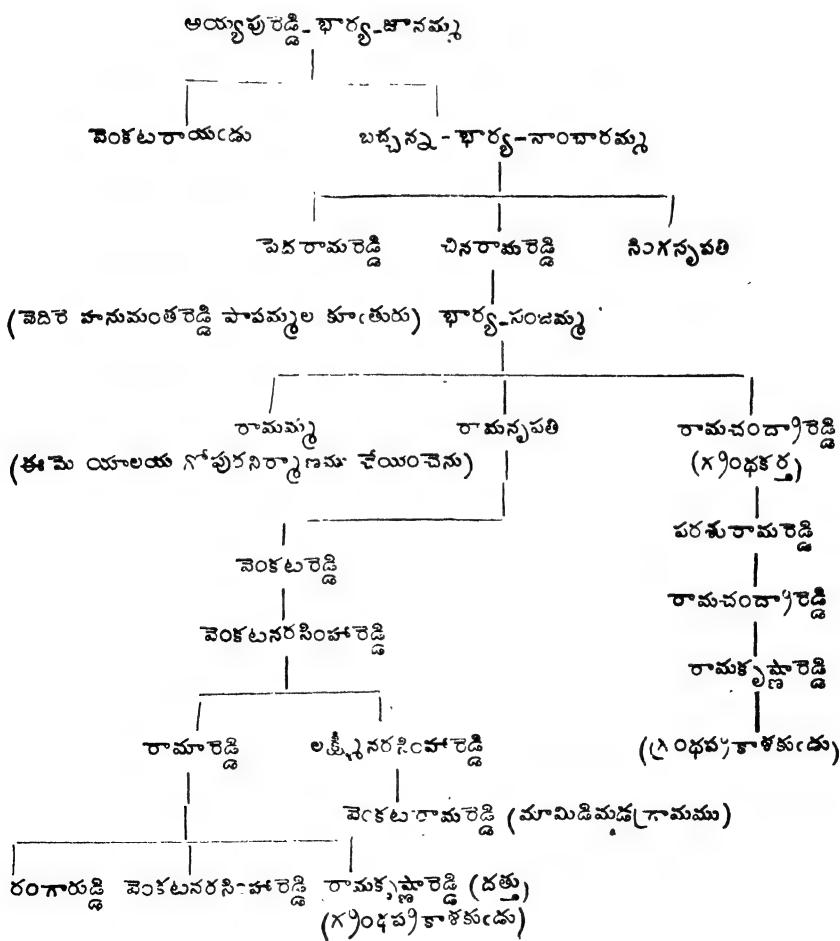
కలితమాక్తికకందుకం బనంగ”

ఈమున్నగువర్ణనాభాగములు పరిశీలించునప్పుడయుల కిది ప్రాధబంధ మనియుఁ గల్పనాచాతురీబంధుర మనియుఁ దోచక మానదు. కవిత సలక్షణ మై నిర్దుష్ట మై యలరారినది.

కీ. శ. ౧౯వ శతాబ్ది తొలిభాగములోనివాడును, అనపు జాహీనవాబుల ప్రధానమంత్రిగాను నుండిన రాజాచంద్రాలాల్ ఈకవి ప్రతిష్ఠించినవెంకటేశ్వరస్వామికి షహపురము అనుగ్రామమును లగ్రహణముగా నీతనిపేర నిచ్చినట్లు భూదానపత్రము శేల్పుచున్నది. ఇది యితనికాలమున కాధారము. ఇతఁడు పరమోదారగుణోపేతుఁడు, షరయోగి, భాగవతోత్తముఁడు, పండితకవి, యని యిప్పటికిని బ్రఖ్యాతి గలదు.

ఈ కవికి మనుమడు శ్రీరామచంద్రారెడ్డి తనకు సంతతి లేనందున గ్రంథకర్త సోదరుని సంతతిలోనివాడగు శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిని దత్తపుత్రునిగా స్వీకరించి తన రాజ్యమున కధిపతిగా జేసెను. ఈ దత్తపుత్రుడీ గ్రంథమునకు బ్రకాశకుడు.

గ్రంథకర్త వంశ వృక్షము

ఈపవిత్రమహాకావ్యమును శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు నాకడకుఁ దెచ్చి దీనిని నవరించి యచ్చు వేయింపుఁడని నన్ను గోరిరి. ఈగ్రంథ మామూలాగఁగము తాళపత్రములలో వ్రాయఁ బడి యుండెను. అచ్చు టచ్చటఁ దాళపత్రములు శిథిలములై యుండెను. వాితలోఁ గూడఁ జాల తప్పులుండెను. అస్ఫుటములైన యక్షరములతోఁ గూడినయీ కావ్యమును జాగ్రత్తతోఁ బరిశీలించి పరిష్కరించి ముద్రణమున కిచ్చితిని. తెలంగాణములో నొకశతాబ్దికిఁ బూర్వ మవతరించిన యీ యుత్కృష్ట కావ్యమును బ్రకటింపఁ జేసి శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు తమపూర్వుల కీర్తిని దేశగౌరవమును బ్రకటించిన ధన్యజీవులు. ఆంధ్రులకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు.

౧ చ॥ కవికులతల్లజుండు తెలంగాణము నేలినరామచంద్రభూ
ధవుఁ డనమానమోక్షఫలదం బగుకావ్యపుపంట నిచ్చె; ద
త్ప్రవిమలభాగధేయము నపారముగా నీఖిలాంధ్రలోక న
త్కవులకు బంచినట్టినముదారునిపున్నెము నెన్న శకశ్రవే?

—కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి.

ప్రథమాశ్వాసము

ఇష్టదేవతాస్తుతి.

శా॥ శ్రీమద్భూమితనూభవాకుచలనస్సందూరపంకాంకితో
ద్వామస్ఫీతభుజాంతరుండు, రవిసంతానాభిరాకాసుధా
ధాముగ, డుజ్జ్వలసుందరుండు, సతభక్తవ్రాతమంగారు, షౌ
రామక్షాత్రధిపుఁ డస్మదీప్సితములఁ రంజిల్లుఁగా నీవుతఁ. ౧.

చ॥ తనకు విభుండు రామవసుధాధపుఁ షౌట నిజం బటంచు నా
యసఘునిదోఁపితాపము దిగంతములఁ వెలయించుగోర్కెచేఁ
గనకమహీధరిచాపుఘనకార్ముకభంగ మొనర్చు జాలురా
ట్రసయు వరింతు సం చనినధారుణికనృత మమ్ముఁ బోవుతన్. ౨.

ఉ॥ అన్న దశాఽస్యుఁ గూల్చుటకు నై జనకాఽజ్ఞ నెపంబుఁ జేసి య
త్యున్నతిఁ గాన కేగునపు డుజ్జ్వలపాదుక లాశ్రయించి తా
మన్నసతో సపర్యలు సమంజసవృత్తినిఁ జేయుచున్న శాం
తు న్నతభక్తరక్షణరతున్ భరతు నిరతంబుఁ గొల్చెదఁ. 3.

శా॥ శ్రీరామాఽనుజమండలాంచితకరశ్రీశాలిఁ, గీర్తిచ్ఛటా
స్ఫూరోదంచితలక్షణుఁ, దరణివంశహాదిసీరాట్టశిన్,
శ్రీరామాఽనుజమండలాఽశ్రయలనచ్ఛృంగారతొఁజ్జ్వలుఁ,
శ్రీరామానుజుఁ డై నలక్ష్మణుని నే నేహితు సశ్రాంతముఁ. ౪.

మ॥ అవణోదగ్రమహోగ్రవిగ్రహనిరవ్లానాటవీవిస్ఫుర
 ద్వవవై శ్వాసరసన్నిభుండు, సతసంతానై కసంతాసభూ
 భవసంకాశుడు, రామచంద్రపదసద్భక్తిప్రమోదాంతరం
 గవిలాసుం డగులక్ష్మణావరజు సుజ్ఞానాంబుధిఁ గొల్చెదన్. గ.

సీ॥ కనుతెప్ప వేసినంతసే కంధి లంఘించి,
 నిన్ను గాంచి సువార్త విన్నవించె;
 ఘనబతాద్ధత్యసంకలితుఁ డౌసుగ్రీవు
 తోడ సఖ్యము నొనఁ గూడఁ జేసె;
 బాకాభియాతిజిద్భీకరశక్తివీ
 డిశుఁ డైనతమ్ముని బ్రతుకఁ జేసె,
 సాంపరాయోదగ్రశర్వరీచరకోటిఁ
 బెనుముష్టికోటులఁ బీచ మణఁచె;

తే॥గీ॥ ననుచు శ్రీరామభూమింద్రుఁ డవనిజాత
 తోడఁ జెప్పఁగ వినుచు సంతోషి యైస
 యమితమతిమంతు, ఘనశాంతు, సతికృతాంతు,
 సమలగుణవంతు, హనుమంతు సభినుతింతు. ౬.

కం॥ సుగ్రీవుఁడు, దళితారిచ
 మూగ్రీవుఁడు, రావణాటమూర్చాకృద్భావ
 సగ్రీవుఁడు, శ్రీరామై
 కగ్రీవుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుఁ గారుణ్యమునన్. ౭.

కం॥ బీషణవైచిమూవి
 ద్వీషణు, హితబంధుమిత్రబృందావస సం

తోషణుఁ, ద్రయ్యంతార్థా

స్వేషణు గుణకలితహృద్విభీషణుఁ గొలుతుఁ.

౮.

మ॥ దురితోదగ్రనిశాఁటకోటితుషనిర్ధాత్యుగ్రజయఘానిల
ద్వరశౌర్యోన్నతశౌర్యధుర్యుడు, లసద్వాల్మగ్రవిక్షేపదు
ర్భరపాతోడుచయుండు, రామపదసదృశీప్రమోదుండు, నా
హరివాహిన్యధిరాజు నంగదుని నే నాసక్తితోఁ గొల్చెదఁ.

౯.

మ॥ ఘనసంఘన్న కుహూనిశోపమలసద్గాత్రుండు, త్వేషాట్టహా
సనిశాఁటూధిపకామినీనికరభాస్వద్రూఢానిచ్ఛేదనుం,
డిసవంశార్థవసోమరామచరణాజ్ఞేందిరిదిరప్రాయుఁ, డ
య్యఁఘప్రాభవుఁ డచ్చభల్లపతిమా కైశ్వర్యమిచ్చున్ గృపన్. ౧౦

మ॥ తనఫాలాక్షిబృహస్పరీచిమహితద్రాఘిష్ఠకీలాఁఁఁలిచే
తను భక్తవ్రజకిల్బిషేఘమును నిర్దగ్ధంబుఁ గావించి పా
వనులఁ జేసినకీర్తిఘాతకలనఁ వర్షంబు వ్యాపించెనో
యన దేహద్యుతిమించుశంకరుఁడుమా కైశ్వర్యమిచ్చున్ గృపన్. ౧౧

సీ॥ ఏమాత హైమాద్రిజామాతసామేన
సామేన లియ్య మైసంతసించె;
నేకాంత విభునిచే నేకాంత మగుమంత్ర
మంత్రార్థసారభూమంబుఁ దెలిసె;
నేతల్లి మహితసాధ్వీతల్లజం బని
సర్వసర్వంసహస్తవముఁ గాంచె;
నేరామ సుమనోమనోరాము శ్రీరాము
సన్నామ మేపొడ్డు సన్నుతించె;

తే॥గీ॥ నీదృశామలగుణగేయ, మృదునిజాయ,
మహితమేచకరుచికాయ, మాసహాయ,
దళితరిపుమాయ, సతకల్పతరునికాయ,
శర్వమంగళ మాకు నైశ్వర్య మొసంగు. ౧౨.

ఉ॥ ఎన్నఁడు లేనివింత యిది యే మొకొ శౌరికి నాభిపద్మమం
దున్నతిఁ జిన్నిబాలుఁ డొక్కఁ డుద్భవ మందెను, వీనిఁ జూచినన్
గన్నులపండు వయ్యె నని కాండజవాసిని గారవింపఁగా
సన్నతి కెక్కుకర్పరపించునిఁ గొల్చెద నిష్టసిద్ధికై. ౧౩.

ఉ॥ నేమముతోడఁ గొల్చెద వినిర్మలవిగ్రహనిర్జితాభిరు
టామజ, సామజారి, పురసాలకిసాల, విశాలచంద్రికా,
హైమనగేంద్ర, చంద్ర, శర, హార, సరీస్రపరాజ, హీర వా
గ్భామనుమత్కవిత్వము విభాసుర మొందఁగఁ జేయ నిత్యమున్. ౧౪.

చ॥ జనకభుజద్వయాగ్రములఁ జక్కఁగ నిల్చి తదుత్తమాంగమం
దునఁ గలవాహినీవిమలతోయములన్ దననీడఁ గాంచి నా
యనుజును మీఁదఁ బెట్టుకొనె నప్ప యటంచును దల్లితోడఁ జె
ప్పిన సగి బుజ్జగింపఁగను బ్రేమఁ జెలంగుగణేశుఁ గొల్చెదన్. ౧౫.

గురుస్తుతి.

ఉ॥ శ్రీమహిళేశపాదశరసీసువాభక్తుఁడు శేషయాఽర్చ్యుఁడున్
రామషడక్షరీమనుపరాయణధుర్యునిఁ జేసి మిక్కిలిన్,
ప్రేమఁ గవిత్యమున్ భువినిఁ బెద్దలు మెచ్చ రచింపఁ జేసె న
న్నామహానీయమూర్తికిని సంజలి మోడ్చెద నిష్టసిద్ధికై. ౧౬.

సుకవి స్తుతి.

నీ॥ రాజితాఽదిమకావ్యరచనావిలాసభా
 సురుఁ డైనప్రాచేతసుని నుతించి,
 భారతాఽమ్నాఽదిపౌరాణకల్పనా
 సురుచిరుఁ డైనవ్యాసునిఁ దలంచి,
 వేదాంతశాస్త్రసంవేది ఘంటాఽంశసం
 జాతు దేశికవర్ణ్య సరసు నెంచి,
 లాలితనాటకాలంకారనైపుణ్య
 ఘనుఁ డైనకాళిదాసునకు మొక్కి,

తే॥గీ॥ శబ్దశాసన, శ్రీనాథ, శంభుదాస,
 సోమ, భాస్కర, తిక్కనసోమయాజి
 ముఖ్యసుకవీశసంతానములకు మోద
 మొదవ నంజలిఁ గావించి మదిఁ దలంచి,

౧౭.

కుకవి నింద.

క॥ దుర్దమకవితానిపుణక
 పద్మలఁ బొడఁ గాంచి పిదపఁ బరుషరసను తా
 దర్దురనిభకుకవుల కల
 గర్దప్రాయము మదీయకావ్యము చూడక.

౧౮.

వ. ఇ ట్లన్నదీయాభీష్ట దేవతావందనంబును, బురాతనకవిస్తోత్రంబును,
 దుష్కవినిరాకరణంబునుఁ గావించి యమందాఽనందసందోహకందళిత
 బంధబంధురం బగునొక్కమహాప్రబంధంబు రచియింపం బూని యేతత్పుతి

కన్యకాలలామంబునకు నర్తపురుషోత్తమాన్వేషణంబుఁ గావించి పొడఁ
గానక క్షణోన్మీలితాక్షియుగళుండ నై కూర్చుఁ గని యున్నసమ
యంబున.

౧౯.

భగవత్సాక్షాత్కారము.

స॥ తనగాత్రధారాశధారాధరముచెంతఁ

దటిదంకురచ్చాయతరుణి మెఱయఁ;

దనభజార్గళకల్పతరువేష్టమాన స

ద్వల్లివిధంబు కోదండ మమరఁ;

దనయుత్తమాంగమందున నగాగోదయ

మహితాబ్జహితుభాతి మౌళి దనరఁ;

దనదివ్యముఖమహోత్సలవైరి జంద్రికాఽఽ

వళిరీతిఁ జిలునవ్వు గులుకు చుండ,

తే॥గీ॥ మణిగణోజ్జ్వలకేయూరమకరకుండ

లాఽదిభూషణభూషితుఁ డైనరాజ

ముఖ్యుఁ డొక్కఁడు వేంచేసి మోద మెనఁగ

నెదుట నిలుచుండి కృపతోడ నిట్టు లనియె.

౨౦.

క॥ స్థిరముగ నలమేల్కంగా

పరిణయము రచించి మాకు భాసురభక్తి,

జరణముల సమర్పించిన

నురుతరబహుభాగ్యసుఖము లొదవును సేకుఁ.

౨౧.

తే॥గీ॥ అనుచు నానతి యిచ్చినయంతలోన

ధనము దొఱకిననిటు పేదమనుజుకరణి

నలరి సీతాసమేతుఁ డయ్యసఘుఁ డౌటఁ

దెలిసి నుతియింపఁగా నేను దలఁచి యపుడు.

౨౨.

దండకఃము.

శ్రీమత్సుధాఽంభోధికన్యాఽంశసంజాతసీతాసతీదివ్యచేతస్సరోజాతమితా! మహోద్ధండచండోద్యదంహంకదంబప్రవల్లీలవిత్రా! సుమిత్రాతనూజాఽదిన ద్రాఘతృవాత్సల్యసౌశీల్యనిత్యాభిరామా! రమాకామినీనాథ! తారేయథల్లూకరాడంజనానందనాఽద్యేకకీశాధిరాజస్యసంస్తూయమానపృతాపోజ్జ్వలద్దీర్ఘబాహుఽర్గళాత్మంతథామా! హిమాహార్యపుత్రీవరాత్మంతనైర్మల్యజాప్యనామా! హయగ్రీవరక్షశ్చరాధ్యక్షదుర్వారకాఠిన్యశారీరసంహారపాతీనరాజాత్సువతారా! లసత్క్షీరవారాశిమగ్నస్థిరాధారణోద్ధారథారేయథౌల్యాధిరాజావతారా! క్షమామోషిదక్షిణకక్షాంతచామికరాక్షాద్భుతాఖర్గగర్వాపహరోన్నతస్తభరోమావతారా! క్షితివ్యోమపాతాళసంవాసకృచ్ఛేతనత్రాసదోర్వీర్యదుర్ధర్షహైరణ్యవక్షుంకవాటచ్చిదాఽరంభగంభీరశుంభస్సఖవాతదీప్యన్నృపార్యక్షదివావతారా! స్ఫురత్సర్వదిష్టండలాంతైకపూర్ణీకృతభ్రాజితోదారదానాతివిఖ్యాతవైరోచనిద్యోతమానోత్తమాంగానుషంగానురంజన్యణీమంజుమంజీరసంజాత సంరావయోగీంద్ర హృత్పద్మసంశోభిపాదాబ్జకుబ్జావతారా! సదాఽమందబందీగృతోదగ్రఫాలస్త్రసాహస్రబాహుల్లసతాకర్తవీర్యాష్టసచ్చేదనాత్మంతథారాశధారాసముత్తుంగజ్వంభత్కుతారోజ్జ్వలజ్జామదగ్నృస్వరూపావతారా! సదైరావణాఽరోహణాఽద్యప్తదిక్పాలవిద్రావణాక్కుద్రనిర్నిద్రకాద్యోల్లసదాప్రణాకుంతకంతాఽవళీలుంతనోద్దామరామావతారా! స్మశంసావతంసాతిహింసారిరంసాఘ్రిశంసాఽంసకంసాఽదిదుర్వంశవంశాటవీదావకీలాకరాళాయమానానుజానూససాఘోయ్యభేలస్థహోత్తాలతాలాంకముఖ్యానతారా! త్రిపురార్ధమసాధ్వీవృతాధ్వప్రవి

ధ్వంసనాజసరాధాంతబుద్ధావతారా! కలిప్రేరితాఘాఘకర్మవ్రజోపేతదుర్తా
 సుషాధీశశుష్కావళీతూలజయ్యూసమీరత్కనత్కల్కిభవ్యావతారా! మన
 స్సంభవానేకకోటిభ్రమానూనలావణ్యసమ్మోహనాఽకారలోకైకపీరా! మ
 ణిస్సార్ణకోటిరకేయూరహారా! సువర్ణాద్ధీరా! బుధాళిందమందార! శ్రీరా
 మచంద్రా! మదీయాపద్మదీధరవ్రాతదేవేంద్ర! సత్కీర్తిసాంద్రా! నమస్తే;
 నమస్తే, నమస్తే; నమః.

౨౩.

క॥ ఆచందార్కస్థాయిగ

నీచంచద్గంధ మెనగ నినకులనాథా!

ప్రాచేతసుఁ డొనరించిన

నీచరితముకరణిఁ బోవు నిశ్చలకృపతో.

౨౪.

మ॥ అని యిరీతి నుతించినంతనె కృపాఽఽయత్తైకచిత్తంబుతో

ఘనగర్జాఽఽయితబంధురధ్వనుల నుత్కంఠుండు నై సాదరం

బున నాచంద్రదినేంద్రతారకముగా మోదంబుతో నీకృతి

దసర్క బ్రోచెద నంచుఁ బల్కి యతఁడంతర్ధానుఁడై నంతట.

౨౫.

ప॥ జాగరూకుండనై లేచి నిలుచుండి యమందాఽనందబాహ్మం
 బుధారానందోహదిగ్ధగాత్రుండ నై మదీయాఽప్తవిద్వద్బృందంబునను నేత
 త్వప్నప్రభావంబు వివరించిన వార లత్యంతపంతుష్టాంతరంగులై యి
 ట్లనిరి.

౨౬.

కవివంశావతరణము.

ఉ॥ నీమహనీయపూర్వకృతనిర్మలపుణ్యవిశేష మెట్టిదో?

యే మని చెప్ప వచ్చు జగదీశ్వరుఁ డొరఘరాముదర్శనం

బీమహి నీకుఁ గల్గె నిక నేమిటఁ దక్కువఁకావ్య మిప్పుడే
ప్రేమ రచింపు శ్రేయము లభించు"న టన్నది భాగ్యమే కదా! ౨౭.

చ॥ వినుము నరేంద్రచంద్ర!మును విక్రమధుర్యులు మీకులంబునక
ఘనతరకీర్తి సంపదలు గల్గి ధరావలయంబు నేలుచున్
వినయము మీఱ దేవగణవిప్రపదాంబుజభక్తియుక్తులై
యనితరభోగభాగ్యమహిమాఽఘ్య లసంగఁ జెలంగి రిద్ధరన్. ౨౮.

తే॥గీ॥ కాన భవదీయసంతతిక్రమము నెల్ల
వినుము వినిపించెదము నీకు విష్ణుమూర్తి
నిండుదుగ్ధాబ్ధిలోనఁ బరుండి సరుల
నొసరఁ గల్పించునిచ్చచే నొక్కనాఁడు. ౨౯.

కం॥ తనముఖమున భూదేవుల
నను వొందఁగ భుజములందు నచలాఽఛపులక
ఘను లగునై శ్యుల నూరుల
నొసరన్ గల్పించి యంబుజోదరుఁ డంతన్. ౩౦.

కం॥ నారదముఖసంయమిసర
ధీరులకును సంద రానిదివ్యామలప
త్సారసములయందును భా
గీరథి శూద్రుల సృజించి కృప ని ట్లనియెన్. ౩౧.

చ॥ అమితదురంతకిల్బిషగణాఽళి దళింపఁగఁ జాలునట్టియూ
సుమహితజుహ్ను సందనికి సోదరులైతిరి కాన మీయ నై
గమముఁ బరిపకున్న నసఘప్రణిభాఽన్వితు తాదులైన ఘ
ద్విమలపదాజ్ఞభక్తి మది విస్మృతి నొందక యుండఁగాఁ దగున్. ౩౨.

చ॥ అనుచు వచించినంతనె మహాద్భుతహర్షసముద్రమగున్లై,
 యసఘయశోధురంధరులు నైరి తదుజ్జ్వలవంశసంభవుల్
 మనునిభక్తిమంతు లసమాసగుణాఽధ్యులు, వారిలోనఁ బెం
 పొసరఁగఁ 'దూము' వంశమున నుద్భవ మందెను 'నయ్య'నాఁఖ్యుఁడున్.

33.

సీ॥ లోచనశ్రవణరాక్షోచరనై చిక్కి
 దివ్యతేజస్సుర్ని ధిక్కరించి;
 రాజరాజితమాళిరాజహంసాఽవళీ
 స్రుతితకాంతిచ్చటల్ పరిహసించి,
 కాండభృద్గంధర్వకాండవేదండపాం
 డిమరమ్యదీప్తిప్రోడిమి యడంచి,
 హైమధూభృత్సర్వభౌమసౌరద్రుమ
 ప్రతిభావిభూతి తిరస్కరించి,

తే॥గీ॥ కాండభాండాంతరము నిండ నిండి వెండి
 కొండపై సండ గొని చంద్రమండలంబు
 బెంచువడఁ గీర్తి వడసె నుద్గండమహిమ,
 రిపుదళసహేతి 'యయ్యపు'రెడ్డి'స్మృతి.

34.

శా॥ ఆరాజ్యమధు ధాత భారతినఁ గల్యాణంబు నొనైఖిన్
 నారీరత్నము 'జానమాంబికను' విన్నాణంబుగాఁ బెండ్లి యై,
 ధీరోదాతగుణోత్తరప్రతిపత్తిర్లప్రభావాఽధ్యు లౌ
 మారాఽకారకుమారయుగ్మమును సంపన్నండు గాంచెన్ దగన్. 35.

కం॥ ఆయిద్దరిలో 'వెంకట
 రాయుడు' జ్యేష్ఠుం డతండు రాడ్వినుతుం డై,

శ్రేయోఽభివృద్ధిః గాంచెను;

నాయనయనుజుండు 'బచ్చ'నాఽఖ్యుం డలచున్.

3౬.

సీ॥ కువలయాధిపుఁ డౌటఁ గువలయాధిపుల ను

ద్దామయశోధురంధరత మించె,

గోపాలవరుఁ డౌట గోపాలవరులను

వరబుధావనవై భవమున మించె;

భూమిభృద్ధునుఁ డౌట భూమిభృద్ధులను

హరిభక్తిపటుధైర్యగరిను మించె;

ధారుణీశ్వరుఁ డౌట ధారుణీశ్వరులను

క్షమ సర్వమంగళాఽనంత మించె;

తే॥గీ॥ ననుచుఁ బార్థివనివహంబు వినుతి నేయ

భూమిఁ బాలించుచును మహాభోగ ముదె,

రాజమాత్రుండె యారాజరాజహేళి

భవ్యగుణపాళి బచ్చభూపాలమాళి.

3౭.

శా॥ పంచేషుప్రతిమానరూపుఁ డగునాబచ్చాచలాఽధీశుఁడున్,

నాంచారమును బెండ్లి యాడి విలసన్నా గారిశౌర్యోద్ధతో

దంచద్దోర్ముగవిక్రమప్రకటవిఖ్యాతప్రభావాఽధ్యులన్

గాంచెన్ గాంచనశైలధీరు లగుప్రజ్ఞావంతులన్ ముగ్ధురన్.

3౮.

తే॥గీ॥ వారియందును 'బెడరామ'ధారుణీశుఁ

“డరిధరాఽధీశ వేదండవరచయోగ

హరి” య టంచును బార్థివు లభినుతింప,

వసుధఁ బాలించెఁ బురుషూతవై భవమున.

3౯.

ఉ॥ కూరిమి ముగ్గురందుఁ గడగొట్టు, ధరాసతిపుస్తైబొట్టు, బల్
 ధీరతఁ బైడిగట్టు, మహి ధీరులపాలిటిలేల్పుచట్టు, శృం
 గారముసన్ రతీశుతలకట్టు, మదోద్ధతశత్రుపాళికిన్
 దీటనికుక్కిరుట్టు, రవితేజుఁడు 'సింగ'స్థపేంద్రుఁ డొప్పెడున్. రం.

కం॥ మూర్తిత్రితయమునందును
 నార్తత్రాణుండు నై నహరిపోలిక న
 తీర్తిధురంధరుఁ డరిసమ
 వర్తియు నగు 'చిన్న రామ' పార్థివుఁ డెసఁగున్. రం.

మ॥ కదనక్షోణివి శత్రుసేనల బలాత్కారంబుసన్ మూర్ధముల్
 చదియన్ మోది నృపాగ్రణుల్ వొగడఁగా త్నాదేవి కాహరమున్
 ముద మొందంగ నొసర్చి రాజ్యము మహాపూజ్యంబుగా నేలె నె
 మృదిలో నించుక శంక లేక స్మృతసన్మాన్యంబు విఖ్యాతిగన్. రం.

సీ॥ ద్విజవరచక్రనీడజపంక్తిమిత్రుండు,
 విద్వచ్చకోరాఽశినద్విభుండు,
 హితనీలకంఠసంహతిమేఘబృందంబు,
 దీనబుధవ్రాతదేవసురభి,
 మార్గణికజాలమహితవసంతంబు,
 శరణాఽగతకురంగశాన్వలంబు,
 విలసదాశ్రితకీరఫలయుక్తవనపాళి,
 సామంతనిర్జరసమితివజ్ర,

తే॥గీ॥ యేతదుజ్జ్వలగుణమణిజాతములకు
 బరిణె యన మించె ధరణిహోఁ దరణికరణిఁ

గరుణ నిండినవరుణునిశరణ మసంగఁ

జిన్న రామావనీపాల శేఖరుండు.

౪౩.

తే॥గీ॥ 'నదిరె' వంశాబ్ధిపరిపూర్ణవిధుఁ డనంగ

సంగభవభంగ సేవాసుసంగతుండు

నై సహనుమంతరెడ్డిభార్యాఽవతంస

'పాపమాంబకు' సంజమ్మ ప్రభవ మందె.

౪౪.

ఉ॥ ఆమెను బెండ్లి యాడె విబుధాధిపజాలము మేలుమే లనన్

'మాము'కులోజ్జ్వలప్రథితదుగ్ధరుషవ్యజపూర్ణగుక్కుఢా

ధాముఁడు చిన్న రామవసుధావరుఁ డర్చిలిఁ బద్మసూతి వా

గ్భామను బెండ్లి యాడుగతి భాసురలీల సుకీర్తిధుర్యుఁ డై , ౪౫.

సీ॥ సకలజనంబుల నొకరీతిఁ జూచిన

జలజవాసిని కొంత సాటి వచ్చు;

మగనిశరీరంబు సగము సేయక యున్న

సర్వమంగళ కొంత సమము వచ్చు;

బహుభాషిణి యటన్నప్రఖ్యాతి లేకున్న

భారతీసతి కొంత పాటి వచ్చు;

బహునాళ్లు ధవుఁ బాసి సహుషునిపురి నుండ

కున్నఁ బొలోమి నీఁ డెన్న వచ్చు

తే॥గీ॥ సర్వసమురాలు, పతిమహోత్సాహవిహిత,

మితముగా మాట లాడును, బతినిఁ బాసి

యుండఁ జాలదు క్షణ మైన నురుగ్గణావ

లంబ యా'సంజమాంబ'తుల్యలు గలారె.

౪౬.

॥ ఆతస్యంగిమతల్లియందుఁ దొలిచూ లబ్ధబునన్ విసుఫర
 చేతస్సంభవమాత పుట్టినగతిన్ జెల్వంద 'రామమ్మ' వి
 ఖ్యాతిన్ సంభవ మందె; నామెవెనుకన్ గంజారిభృతృత్కృపా
 జాతుం డయ్యెను 'రామ, భూరమణుఁ డం నత్కీర్తి విఖ్యాతుఁ డై. ౪౭.

“తిరుమల, శ్రీరంగ” దివ్యయాత్రృల జేసె;
 దరుతటాకాఁదిసంతతు లొనర్చె;
 నాళువారాఁదుల నలరి ప్రతిష్ఠించె;
 నిరతాన్నదానంబుఁ బరంగ జేసె;
 నగ్రిజన్ముల 'కగ్రిహారంబు' లిప్పించె;
 బతిభక్తిచే మహాప్రబల యయ్యె;
 ద్విజకోటిచేత సద్యజసముల్ సేయించె;
 హరిపదాంబుజభక్తినిరతి మించె;

శ్రీగీ॥ బాసంగ నత్తింటికిని దాను బుట్టినింటి
 కమితనత్కీర్తి ఘటియించె నర్థికోక
 కోటిమందారతరువనవాటి, యైన
 భవ్యగుణవల్లి 'రామమాంబా' మతల్లి.

౪౮.

॥ తార్క్ష్యకేతనపదోత్తమపద్మములభక్తి
 యుంచినాఁ; డఘటతల్ త్రెంచినాఁడు;
 “తిరుమల, శ్రీరంగ” దివ్యదేశములు సే
 వించినాఁ; డురుకీర్తి బెంచినాఁడు;
 హితసార్వభౌమసంతతిచేత మన్ననల్
 గాంచినాఁ; డహితులఁ ద్రుంచినాడు;

ధరణీసురులపాలిసురమహీరుహ మనన్

మించినాఁడుర్వి బాలించినాఁడు;

తే||గీ|| మంచిరూపునఁ బంచేష్టు నొంచినాఁడు;

పంచమస్వరమున గాన మంచితముగ

విష్ణునన్నిధి బాడి మెప్పించినాఁడు;

ఎంచఁ దర మానె? 'రామ'భూమిశుమహిమ.

౪౯.

సీ|| కర్పరదాససంకలితుఁ డాతండును;

గర్పరదాససంకలితుఁ డితఁడు;

రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డాతండును;

రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డితఁడు;

శివధర్మవర్ధసశీలుఁ డాతండును;

శివధర్మవర్ధసశీలుఁ డితఁడు;

సలలితలక్షణసహితుఁ డాతండును,

సలలితలక్షణసహితుఁ డితఁడు,

తే||గీ|| భేద మిం త్రైసఁ గలదెఁయూపుట్టు నెన్న

సరసగుణములచే సదృశతయె కాక

దాశరథి యైస 'శ్రీరామ' ధరణిపతికి

రసికుఁ డైనట్టియా 'తూము' 'రామ'మహికి.

గీ॥

క॥ వా రిద్దరి కనుజుడ నై

ధారుణిసుతవిభునికృప నుదయ మై విద్య

ద్వారముచే నులిఁ గంటివి

సారగుణోదార! 'రామచంద్ర'న చంద్రా!

గీ॥

ఉ॥ రాముని కర్పితంబుగ విరాజితచివ్యధునీతరంగవి

భామణభావుకోచ్ఛయవిభాసుర వాక్కుసుమప్రబంధ మన్
దామముఁ గూర్చి భక్తిపరతంత్రమనీషుండ నై యొసంగుమీ
యామహితాత్ముఁ డిచ్చును మహద్భుతసంపద లిష్టసిద్ధి గాన్ . ౧౨.

వ॥ అనిన నిటలతటఘటితాంజలిపుటుండ నై యిట్లంటి. ౧౩.

ఉ॥ చిల్కకుఁ దానె మాటజిగి జిల్కఁగ నేర్పిన ముద్దుముద్దులున్
గుల్కఁగఁ జిల్క వల్కన నగున్, విబుధోక్తిలనత్సుధాకణం
బొల్కఁగ నారగించి ముద మొప్పఁగఁ గావ్యము నేను నట్టులే
పల్కెన గారవించుడి యపారకృపన్ నను విద్యదగ్రజుల్! ౧౪.

క॥ అనినన్ విని మీవంశజ

లనయం బీరీతి సాత్వికామలమతులే

కనుకన్ నీ వావిధమున

వినయము గలవాడ వనఘ!విరచించు కృతిన్ . ౧౫.

వ॥ అని యాన తిచ్చువిద్యదూభసురవాక్రతవాక్సుధాధారాపూర
పూరితపారావారోత్తుంగరంగద్గంభీరా భంగతరంగజాల విశాలడోలికల
నుయ్యెల లూగి మహానందకందభితాంతరంగుండ నై వారలకు బహు
వారంబు సాష్టాంగసమస్కారంబు లాదరించి తదనుమతిప్రకారంబున,

౧౬.

కృతినహాయకస్మృతి.

క॥ భృంగజాత్యుచితరూపా-

భంగురపాండిత్యకావ్యభాసురంగంగా

భంగస్ఫుర“దుక్కల శ్రీ
రంగాఽర్య” సహాయమునను రాజతమతి నై
కృతిపతి స్తుతి.

౫౭

సీ॥ శ్రీధరాకస్యకాచిత్తమానసహంస!
హంసకులాబ్ధితారాఽధిరాజ!
రాజరాజవిమానరాజాంతరవిహార!
హంసకిరీటకేయూరభరణ!
రణధైర్యధౌరేయచణదైత్యసంహార!
హంరాఽయితాహిస్తుతాబ్జపాద!
పాదపసప్తకభేదనదోస్సార!
సారంగదనుజవిశేససంధర!

తే॥ గీ॥ ధీరజనచిత్తసారసోదారసూర!
సూరనందనముఖకపిస్తోత్రమహిత!
హితస్యపవ్రాతసంతతాఽవృతనికేత!
కేతనోజ్జ్వలసాకేశజాత! రామ!

౫౮

సీ॥ కనదనస్థానంతకల్యాణగుణధామ!
రఘుకులాంభోనిధిరమ్యసోమ!
శరనిధీషుధిసతీసన్నతప్రియనామ!
శతకోటిజలజాఽప్తసదృశధామ!
చటులవిభావరీచరవాహినీభీమ!
పటుశౌర్యనిర్జితపరశురామ!
పృథుతరప్రావృత్కృపీటధరశ్యామ!
సతజనవ్రాతదుష్కృతవిరామ!

తే॥ గీ॥ యమితసౌందర్యవిజితసహస్రకామ!
 మానినీకృతపాపాణమానిభామ!
 భవ్యసాకేతపురవరదివ్యధామ!
 రావణోదగ్గిగోత్రసుతామ! రామ!

గీ

షష్ఠ్యంతములు.

కం॥ ఏతాదృశగుణఖనికిని,
 వాతాశనచక్రరాజవరతల్పునకున్,
 సీతా ౨౨ తతచేతఃకం-
 జాతామలరామనామషట్పురణనకున్,

౬౦

కం॥ పాటచ్చరభేటకరిపు
 పాటసభుజశౌర్యధుర్యపార్థివపతికిన్,
 హాటకమయశాటికిని, ని
 శాటటజహజూటసన్నతామలధనికిన్,

౬౧

కం॥ దర్శకరగిర్వృద్ధతి
 నిర్వాహణశౌర్యధుర్యనిపుశౌర్వునకున్,
 ఔర్వాంబకగీర్వల్లభ
 పూర్వామరవైరిరాజపూజితనిధికిన్,

౬౨

కం॥ భగ్గేష్వాశధ్వంసా
 సర్గళబాహుర్గళునకు, సుఖాదనరా
 డ్వగ్ధామితదుర్దమతర
 దుర్గర్వనిరాసశౌర్యదోస్సరునకున్,

౬౩

కం॥ రామునకుఁ, శతరవినిభ

ధామునకుఁ, నీలనీరదశ్యామునకుఁ,

సోమస్తుతనామునకుఁ,

హేమాంబరకలిత దేహస్పృహసోమునకుఁ,

౬౮

కథా పారంభము.

ప॥ అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన 'యలమేలుమంగాపరిణయం' బనుమహాప్రబంధంబునకుఁ గథాకృమం జెట్టి దనిన.

౬౯

తే॥గీ॥ శౌనకాదితాపసాంకసార్వభౌమ

రాజి యొకనాడు నైమిశారణ్యమునను,

సత్రయాగంబు సలుపుచుఁ బత్రిరథుని

కథలు వినువేడ్క సూతుమొగంబు సూచి,

౭౦

కం॥ సూతా! మేధాజితభవ

సూతా! హరిపాదభక్తిసురుచిరచిహ్నో

పేతా! పటుకిల్బిషచయ

జేతా! భగవత్కథావిశేషసమేతా!,

౭౧

మ॥ మును నీ వబ్జసుదర్శనాంచితకరాంభోజాతుచారిత్రముల్

వినిపింపఁ విని సంతసించితిమి; యీవిశ్వంభరామధ్యమం

బున నేతత్కలియందు రాజవరులఁ బుణ్యాత్మకైత్తు లెవ్వారలో?

వినఁగా వేడుక యయ్యె; వారిచరితల్ విన్పింపు విఖ్యాతిగఁ.

౭౨

మ॥ అనుచుఁ వేడిసె, రామహర్షణి మహాఽహ్లాదాంతరంగుండు నై

వినతాజధ్వజపాదపద్మములకుఁ వేమాటు స్వాంతంబునం

దు నమస్కారము లాచరించి మునిసందోహంబులఁ జూచి తా
వినయం బొప్పఁగ వారి కిట్టు లనియె విభ్రాజితప్రాశ్నిమఁ. ౬౯

నారదుండు కైలాసంబున కేగుట

ఉ॥ రాజితరాజవశాళిసురరాజముఖామరులుఁ నుతింప వి
భ్రాజితకాద్రవేయచయరాడ్వలక్షుంగదహరయుక్తుఁ డై
రాజితశైలమందు నగరాజసుతాఽర్ధశరీరుఁ డై పరి
వ్రాజకలోక మెల్లఁ గొలువఁ గొలు నై యట నుండునత్తఱి. ౭౦.

సీ॥ తర్జనీనిర్ధూతంత్రీవితానసం
జాతనారాయణశబ్ద మెనఁగ,
పకలాఽపగాపుణ్యజలపూర్ణసౌవర్ణ
నవరత్నయుతకమండలువు సెలఁగ,
దేహవదాతదీధితిచంద్రికాఽఽవళి
విస్తృతధ్వాంతఁబు విరియఁ జేయ,
సలలితకాషాయశాటీస్ఫురత్కాంతి
మిహిరరత్నమునకు మెఱుఁ గొనంగ,

తే॥గీ॥ వీణ వాయింపుచును మహావేగముగను
గగనముననుండి వేంచేసె గరళకంఠు
కొలువుకూటంబునకు మునుల్ గొలుచు చుండ
నారదుండు రుజ్జితశరన్నారదుండు ౭౧.

కం॥ వచ్చినసంయమిఁ గనుఁగొని
మచ్చికతో శంకరుండు మంజులఘటితి,

వచ్చితి వెచ్చటనుండియొ

చెచ్చెర నది డెల్పు మయ్య!చిత్తం బలర,

22.

మ॥ అనిసన్, నారదుఁ డబ్జమాళికిని సాష్టాంగప్రణామంబు లిం

పెనయన్ జేసిన గారవించి, మఱి నీ విన్నాళ్లు లెం దుండితో?

వనజాతాననకేశవుల్ మఱియుఁ దత్పత్తుల్ సుఖం బుండిరే?

వినిపింపం దగు విష్ణవంబుల మఱేవింతల్ గనుంగొంటివో?

23.

నారదుండు పరమేశ్వరుని స్తుతించుట

ప॥ అనిన నారదుండు,

24.

క॥ శంబరధరధర! శుంభ

చ్చంబరధరకరసరోజ! శశ్వత్సథునీ

శంబరధర! గళరుజ్జిత

శంబరధర! దృక్కుచిహతశంబరమథనా!

25.

క॥ బుధభీషద్రిపురాసుర

మథనోత్పవసమయశౌర్యమండితవిలస

ద్విధిశరధిశరధిశయసా

రధిశరధిని శాతబాణరథకృతవసుధా!

26.

సీ॥ అలికదృగ్భవలనద్ధవ్యవాహనవిద

గ్ధాంబుజాతాస్త్ర! జోహారు నీకు;

కమలరుద్ధ్వస్సురద్రమణీయభవ్యో

టీరసంకలిత! జోహారు నీకు;

పవనభుక్పరివృథప్రత్యగ్రిలావణ్య

హంకేయూర! జోహారు నీకు;

హిమకుభృద్వృత్తిభిత్తుమహితకన్యామ

హాసతీభర్త!జోహారు నీకు;

తే||గీ|| సింధురాణ్యేఖిలాహార్యశేఖరాగ

మాబ్జభవసాగరానంతమైమచేల

రథసముత్తుంగకోదండరథ్యనిచయ

సారథీషుధిజ్యేష్ఠ!జోహారు నీకు.

22.

చ|| హర!ధరరాజచాపధర! హైమధరాధరరాజుందనీ

వర!పరవీరవారహర!వారణదైత్యనివారవీరశం

బర!కరశంబరోద్భవవిభాసుర!శంబరలోచనేత్ప్రియం

కర!శరభిన్నపూస్త్రితయకర్బుర!శంకర!నిన్ను గొల్చెదన్.

23.

తే||గీ|| అనుచు నుతియించి యిటులు నన్నడుగ నేల?

కమలభవకేశవులు నీవె కావె!దేవ!

దేవదేవేశ!శంకర!దివ్యమూర్తి!

శివ!మహాదేవ!నే నేమి చెప్పఁ గలను?

24.

ఉ|| ఐన మహానుభావ!విను మబ్జభవాండము నెల్ల సీకృపన్

నేను జరించి దైత్యహరు నీరజనాభ రమేశుఁ గేశవున్

దీనశరణ్య నిత్య ఘనతేజునిఁ జూడ వికుంఠధామమున్

గానము సేయుచున్ జనితిఁ గాని యతం డట లేడు శంకరా! ౨౦.

క|| ఇచ్చట లేఁ డచ్యుతుఁ డని

యచ్చట నే జనుల నడుగ నంతట వా “రా

ముచ్చట యేమో!హరి తా

నెచ్చటి కేగెనో!యెఱుంగ మే” మని రీశా!

౨౧

సీ॥ గరుడవిష్ణుకేసకాద్రవేయాధిరా

జనప్రముఖభక్తజనము లెల్ల,
భాగవీసహితుడై భగవంతుడెచటికో
నుసలను వంచింది చనె ని దేమొ!

“యెన్ని భంగుల మిమ్ము నెడఁ బోయ” సనువాడు

నేఁ డేలకో విడ నాడి పోయె!,
స్వామికార్యంబున నే మైన నేరంబు
గావించితి మొ! యేమికారణంబో!,

దే॥గీ॥ లేక గడరాజువలెనె భూలోకమందు

భక్తులెవ డైన విష్ణు నానక్తితోడఁ
బేమె రక్షింప ర మ్మని పలునఁ దడవె
పోయెఁ గాఁబోలు సని వారు పోయి రభవ!

౯౨.

న॥ కావున వైకుంఠంబున దాసవాకులకంటెలుంఠనావార్యస్తైర్యశౌర్య
ధుర్యుం డగుశ్రీమన్నారాయణుండు లేడు గావున జంగ్గామరుచ్చలితదీ
పకళికవోలె మదీయన్వాంతంబు చనియించు చున్నయది; తద్వృత్తాంతం
బరయటకై భవత్సన్నిధానంబున కేతంచిత సని నారదుండు మఱియు ని
ట్లనియె.

౯౩.

క॥ “భువి హరిహరము శివుఁడున్

శివహరము హరియు నెట సిద్ధం” బనుచున్,

వివరింపచేసెఁగతిమాతయు

భవ! భేదము మీకుఁ గలచే! పరికింపంగన్.

౯౪,

కం॥ శంకర! నత రాక్షససుర

శంకర! నమదోగ్రి సామజనిశాటవినా

శంకర! తెల్పవె! మాకు

శంకరహితముగను మావశంకర! నయతో.

౮౪,

తే॥గీ॥ అనుచు వేడినసురమానివినుతి మెచ్చి

పరమశివుఁ డనె హరిమాయ లరయ వశమె.

యైన వివరింతుఁ డెలిసినయంత నీకు

సావధానుండ నై విను సంయమింద్ర!

౮౫.

పుర నర్జనము.

ఉ॥ మానవతీపురంబు విధుమండలచుంబితగోపురంబు, శ్రీ

మానవతీలలామ కసమాసము నై తగుకాపురంబు, ట్టా

మానినిపాదపద్మవలమానవిభాసురనూపురం బనన్

మానవనాథపుంగవసమన్విత మై చెలు వొందు ధాత్రీలోన్ ౮౬.

సీ॥ రమ్యచిరత్న సదృత్న చిత్రీకృతో

త్తాలసాలోక్కిర్ణ తారకంబు,

చంద్రీశాలానటచ్చంద్రాననగాన

వివశితగంధర్వయువతిచయము,

సౌధోపరిస్ఫురచ్ఛాతకుంభోదగ్ధ

కుంభశుంభీతరవిజ్వంభితంబు,

సద్భజాగ్నినిబద్ధశాటికోద్భవవాత

శమితామరీరతిశ్శాంతిభరము,

తే॥గీ॥ నవనిధానాఽస్పదోజ్జ్వలభవన మగుచు
ధనదుపీటికి సమ మని యనఁగ పచ్చుఁ
బృథులవై భవవిహసితభిదురపాణి
దివ్యసగరంబు మానవతీపురంబు.

౮౭.

తే॥గీ॥ స్వర్ణకలధాతమయచిత్రవర్ణభిత్తి
చయముతో నొప్పునప్పురిసౌధరాజి
హేమభూధరరజతసగేంద్రయుగము
పురముఁ గన వచ్చి నిర్ఘ్నికరణఁ దనరు.

౮౮.

అగడ్త

కం॥ అప్పురిపరిఖాఽగాధిఁ
జెప్పిన బలిచక్రిపర్తి చెప్పఁగ పచ్చున్
దప్పిన గప్పున శేషుండ
చెప్పఁగ వలెఁ గాని యిటులు చెప్పఁగ నిలరా?

౮౯.

విప్రులు

కం॥ వేధోగ్దైధితస
స్నేధాపాథోధు లచటిమేదిదేవుల్,
సాధారణు లని ధారుణి
సాధూత్తమ!వారి ససఁగ శక్తులు గలరే?

౯౦.

రాజులు

(రాజ, సూర్య, చంద్ర, హంసలకు స్తోత్రము)

సీ॥ కమలాకరాఽనందకరమహోన్నతవైభ
వాంచితసంపద సతిశయింబి,

భాసురానంతసత్పదవీవిహారవై

చక్షుణ్యమహిమచే సంతసించి,

సలలితద్విజచక్రినన్మానితప్రభూ

తాస్తోకవిఖ్యాతి సలరు చుండి,

కీర్తిసంతానసంవర్తనభోగవి

స్ఫురణప్రభాభూతిఁ బొల్పు మీటి,

తే॥గీ॥ రాజహంససమానవిరాజమాన

రాజహంసగణంబు తద్రీమ్యనగర

రాజమార్గంబులన్ వలరాజు లనఁగ

సంచరించుచు నుందురు సరభ సమున.

౯౦.

వైశ్యులు

కం॥ దక్షత సరయక యాదిమ

భిక్షునికడ గృహము దాచఁ బట్టుచు సతనిన్

రక్షింపు మనుచుఁ గొల్పెడు

యక్షేశునిభాగ్య మెంత!యందురు వైశ్యుల్.

౯౧.

శూద్రులు

కం॥ హలవిద్యాకౌశలదృఢ

బలభద్రోవినిర్జితైకబలభద్రులు శ్రీ

లలనామణివరభ క్తిన్

జెలఁగుదు రప్పేట శూద్రోశేఖరు లెలమిన్.

౯౨.

రథములు

కం॥ తుంగధ్వజశాఖాపట

రంగత్పత్రములు గల్గి రథసంచయముల్

జంగమహరిచందసముల

భంగిని దనరారు బురి నభంగురమహిమన్.

౯౪.

గజములు.

మ॥ స్ఫురదుత్తుంగచరస్మహిభ్రానికరంబున్ బోలునుస్మత్తభీ

కరశుండాసమూహ మప్పురమునన్ గప్పట్టు, వహ్నా ౨౨గమో

త్కరథారాధరబంధురధ్వనుల నుద్ఘాటించునిస్తంద్రాని

మృరఘీంకారములన్ నృపారిహృదయక్షోభంబు గావింపుచున్. ౯౫.

హయములు.

క॥ ఆజానేయము లరుణుని

వాజినమూహముల, గంధవహుఁ డెక్కెడుబల్

తేజీల నపహసించు, వి

రాజితరంహమున నప్పురవతంసమునన్.

౯౬.

వీరభటులు

కం॥ భటులున్ రిపుకోటికి యమ

భటులున్ మహనీయశౌర్యబాహుబలమహా

నటులున్ జటులాస్తాకా

ర్భటులున్ నిజరాజకార్యపటు లుద్భటులున్.

౯౭

పుష్పలావికలు.

సీ॥ అండజయాన! నీదండఁ గోరితి నన;

తగినంతనెల యిచ్చి దండఁ గొనుము?

బటువు తొయిపులబంతు లెంతటి వన్న;

వలసినఁ గొల లేనివిలువ లివ్వ;

హార మిం పవుఁ, బుష్పహార మెత్తు మటన్న;

నిచ్చ గల్గినఁ బైక మిచ్చి చూడు;

పరువ మెప్పుడు? దీనితెఱఁగుల్పు మటన్న,

రాత్రీజామున మహారమ్య మగును,

తే॥ గీ॥ ననుచు నర్మోక్తులను బువ్వు లమ్ముచెలులు

విటమనోభేదిమస్మగ్తోత్కటశరోరు

భారములఁ బూనుమదమత్తభద్రగజము

లనఁగ నలరుదు రవ్వీట నతులగతుల.

౯౮

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ॥ భాస్కరవంశసాగరశుభచ్ఛవిరాజివిరాజమానస

స్మస్కరిభోకసంచయసుమానసవాసనవాసనైకసో

పస్కరదేవచక్రపరిపాలనధీరనధీరకోకతే

జస్కరకోటిభాస్కరవిశాలసుధావసుధామధుస్వరా!

౯౯

మాలిని॥ జలనిధిమదశోమా! జానకీస్వాంతతోమా!

సలలితశుచిపూమా! సంయమింద్రైకవేమా!

విలసితనుతభామా! విచ్యుతాశేషదోమా!

బలరిపుమణిపూమా! భవ్యపర్యంకశేమా!

౧౦౦

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రోపదారవిందమరందరసాఽస్వాదన

‘తూము’వంశపయఃపారావారరాకాసుధాకరరామ

త్వాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణాఽంధ్ర

గీర్వాణచణరామచంద్రావసీపాలవిర

చితశ్రీమదలమేలుమంగా

పరిణయంబనుమహా

ప్రబంధంబు

నందు

ప్రథమాఽశ్వాసము.

ఓం

ద్వితీయాఽశ్వానము.

కం॥ శ్రీసీతాహృదయాంబుజ

భాసురభసలోపమానభవ్యశరీరా!

వాసవముఖసురసన్నత

దాసజనాంభోధిసోమ! దశరథరామా!

౧

తే॥గీ॥ అవధరింపుమ! యాపురి కధిపుఁ డెవ్వఁ

డనుచు వివరించె నారదమునికి భవుఁడు,

తెలియ నది మాకు వివరించు ధీసమేత!

సూత! మేధావిజితవారిజాతజాత!

౨

కం॥ అనుచుఁ శౌనకుఁ డడిగినఁ

గనుఁగొని సూతుండు పారికాంక్షీశ్వరుతోఁ

గనకకుభృతోద్దండుఁడు

వినిపించినతెఱఁగు మీరు వినుఁ డని పలికెన్.

3

సీ॥ ఆజానుదీర్ఘబాహుఁడర్గళయుగళుండు,

ముఖవిసిర్జితశరత్సూర్ణవిధుండు,

వితతవిస్ఫుటలపచ్చతపత్రనేత్రుండు,

రమణీయకుందకోరకరదుండు,

దక్షిణాఽవర్తసుందరతరగ్రీవుండు,

హర్యక్షరాజమధ్యస్థుండు,

సురధునీపైకతస్ఫురదురుజఘనుండు,

కందర్పతూణజంఘాద్వయుండు,

తే॥గీ॥ రాజ, నలరాజ, రతిరాజ, రాజరాజ—

తనయ, సురరాజనందనోత్కరవిరాజ

మానలావణ్యవిహసనమహితనుండ

రాంగవిభవుండు తూమురామావనిపుండు,

౪

సీ॥ రాజతానంతసామ్రాజ్యభోగమువాడు,

ప్రద్యుమ్నభవ్యరూపంబువాడు,

సతతధర్మప్రాధి నతిశయించినవాడు,

బహుశాస్త్రనిపుణుడై పరంగువాడు,

పరదానకృతనిరంతరచింత గలవాడు,

లలితాభిరామాభిర్జలగిరివాడు,

విలసితాశాజయకలితశౌర్యమువాడు,

భద్రసంతానసంపత్తివాడు,

తే॥గీ॥ అచ్యుతానర్ఘ్యపదభక్తి నలరువాడు,

రమ్యసాకేత మేలుశ్రీరాముపగిది,

దివ్యతర మైనమానవతీపురంబు

నేలుచును దూమురామభూపాలుడలరు.

౫

కం॥ నీతో డాయనగానము

నీతోడనే సమము వచ్చు నిశ్చయము సుమీ!

నాతోడ నైన సమమే

నీతోడ నబద్ధ మాడ నిర్మలచరితా!

౬

శా॥ ఆరాజగ్రణి సేయుగానమున సత్యానందచేతస్కులై

తారామార్గమునక విమానచరకాంతారత్నముల్ సొక్కి యా

కారా! గానము లిట్లు లుండ వలగా! యూకిన్నరీగానముల్
మాతా! దీనికి నంచు నెంచుదురు పల్నాట అంత విభ్రాంతు లై. 2

తే॥గీ॥ రామభూపాలకుండు సేయురాగమహిమ
శంఖనిర్గతవై ణికస్వనము గనుకఁ
జిత్ర మై తోఁచె; ధరణిలో శిఖితురంగ,
గజ, పిక, క్రౌంచ, ధే, స్వజాగణము సొక్కె. ౩

౪॥ కల నైనఁ బరకామినులగోష్ఠిఁ దలఁపఁడు;
గురుభక్తి నిరతంబు మఱవ కుండు;
మఱచియే నన్యతంపుమాట నోటికి రాదు;
హేతులపైఁ గోప మేయెడను లేదు;
శాత్రులం డైనను శరణన్న రక్షించు;
బక్షపాతము లేక ప్రజలఁ బ్రోచు;
బృహ్మీసురులఁ గన్న భృత్యునివలె నుండు;
గరుణ గల్గినవాఁడు;కపటి గాఁడు,

తే॥గీ॥ సకలరాజాధిరాజసంస్తవ్యదివ్య
నిస్తులాస్తోకకీర్తిప్రశస్తుఁ డైన
రామపూజాపాలుసద్గుణరాజవినుతి
సలుప నెవ్వరివశ మయ్యి! సంయమింఁద్ర! ౪

కం॥ చందురునెద గండఁగ హరి
చందన మాకులపడంగ సౌరద్విపమున్
మందగతి నొందఁ జేసెను
సుందరుఁ డగురామభూపుసురుచిరయశముల్ ౫

తే॥గీ॥ భూమిగోపల నాపుణ్యపురుషవర్చస్వి

దర్శనంబు ఘటించినశస్యతరుల

పుణ్య మిం తని గణుటించి పొగడ వశమె?

బ్రహ్మ కై నను ద్విసహస్రరసను కై న

౧౧

క॥ కృష్ణా! యని మా పూడును;

గృష్ణా! యని యెవరి నై నఁ గృపతోఁ బిలుచుఁ;

గృష్ణా! యని నడుచును; హరి!

కృష్ణా! యను సుమ్మి! మదినిఁ గేవలభక్తి

౧౨

క॥ 'హరి! హరి!' యనుసద్వాక్యము

మఱవఁడు కల నై నఁ గాని మానీశ్వర! భూ

వరుమహిమ యెంత తెల్పుదు

హరి! హరి! హరి! యతనిభక్తి హరికే తెలియు

౧౩

చ॥ చిన్నతనాన నై న సరసీరుహనాభ! రమేశ! కృష్ణ! యో

పన్నగరాజతల్ప! సురపాలన! శౌరి! ముకుంద! రంగ! యా

పన్నజనార్తివార! యని పల్కెఱు గీర్తన నేయుఁ గాని తా

నెన్నఁడు నాడఁ బోడు సరియూడులపిల్లలతోడ నారదా! ౧౪

చ॥ ప్రతిదిన మివ్వభంబున స్మృపాలశిఖామణి భక్తియుక్తుఁడై,

యతికుతుంజయునన్ హరిపదాంబుజముల్ మది నిల్పి రాజ్యమున్

సతిసుతసోదరాఽదిసుఖసంతతు లెల్ల నిమిత్తమాత్రమే

సతతము సల్పు చుండు మునిచంద్ర! యతండు సరేంద్రమాత్రుఁడై ౧౫

వ॥ మఱియు నివ్వభంబున నారాజహంసోత్తంసుండు నిజపదారవిదా

మందధ్యానానందపారవశ్యంబున నుండుఁ గోవిందుండు దెలిసి ప్రహ్లాదాచారి

షాక్షునకుక శౌనక న్యాసపరాశరాఽదిపరమభాగవతశిఖామణులతోడ న
మానుం డైనయత్త మన్లోకుం డని యతనికిఁ దనదర్శనం బొసంగి యప్పర
మపవిత్రునిచేత సపర్యలు గైకొన వలయు నని మనంబున విచారించి
యున్న సమయంబున సింధురాజకన్యాలలామంబు నిజనాథుం డగుపురుషో
త్తము నుపలక్షించి ట్లనియె.

౧౬

కం॥ ఏతత్కలియుగమందున,

భూతలమున నకలజనులు పుణ్యవిహీనుల్,

పాతకు, లఘుయుక్తులు నాఁ

జేతను లేరీతి నిన్ను జేరెద? రసఘా!

౧౭

శా॥ స్వామీ! నిన్ను జనావను, డని జనుల్ వర్ణింతు రెల్లప్పు; డే
నామాటల్ విని సంతసింపుదుఁ గదా! యశ్రాంత మాత్మేశ్వరా!

నామా టించుక చిత్తగించి భువి నీనామంబు సార్థంబు గాఁ

బ్రేమక వారలఁ బ్రోవఁగాఁ దగును గుంభిస్వామిసంరక్షకా!

౧౮

వ॥ అనినక బురుషోత్తముం డి ట్లనియె

౧౯

కం॥ బాలిక! బహుకిల్బిషజం

బాలికదంబమున మునుఁగుపాపపుజనులక.

బాలింపఁ దగునె? విధుశా

బాలిక! యిది తెలియ వలదె? యలఘుమనీషక

౨౦

ఉ॥ నా విని పద్మగేహిని జనార్దన! నీ విటు లాడఁ జెల్లునా?

దేవరచిత్త; మీజనులది క్షిణక నెవ్వరు? మీరు గాక; నా

భావముఁ బూత మం చిటులఁ బల్కెద రింతియె కాని; దీనులక

బ్రోవక మీకు దీనజనపోషణకీర్తి యిఁ కెల్లు నిల్పెడిక

౨౧

చ॥ అనిన మురాంతకుండు “వికచాంబుజనేత్ర! పురాకృతంబు లీ
జనులు భుజింప కూరకయె సత్పద మెవ్వధిఁ జేర వచ్చు; నా
రనిశముఁ జేయు చుండెనుమహాద్భుతపాపము లింక నేరి కౌ
ననుభవ మొందఁగా; భువి నసర్వులు రక్షణపాత్రు తొడుఁగె?” ౨౨

వ॥ అనిన రమాదేవి యి ట్లనియె ౨౩

తే॥గీ॥ ‘పతితపాపన’ బిరుదాంకవితతకీర్తి
గలుగుమహనీయమూర్తివి కమలనాభ!
పతితజనముల రక్షించి భద్రముగను
గీర్తి దక్కించు ఫణిచక్రవర్తిశయన! ౨౪

వ॥ అనినరమాదేవిపలుకులాకర్ణించిశ్రీమన్నారాయణుండు భక్తవత్స
లుండు గావున నిజభక్తుం డగురామఘాసాలునకుఁ దనదర్శనం బొసంగు
టకై భూలోకంబున కరుగం దలంచి ‘నన్ను బరుషవాక్యంబు లాడెద’
వని నెపంబుఁ గల్పించుకొని కోపంబున క్షీరపారావారకస్యకామణి
యగునిందిరాదేవిముఖారవిందం బవలోకించి యి ట్లనియె. ౨౫

కం॥ మగువా! నన్నిట లాడఁ
దగవా? యింక నిందు నుండఁ దగ నని హరి తా
జిగిబంగరుదుప్పటిఁ జ
క్కఁగఁ దాలించి పాన్పు డిగ్గి కడుకోపముతోఁ. ౨౬

మ॥ చనె వైకుంఠముఁ బాసి కేశవుండు చంచత్సమజాధీశ్వరా
వనకార్యార్థముఁ బోవునట్టులె, లనద్వాతూలవిభ్రాజితై
కనిరాఘాటమహావిలంబితగర్భి గంజాక్షి కంజాతగే
హిని నాథా!నను బాసి పోవఁ దగ దం చెంతేనిఁ బ్రార్థించినఁ. ౨౭

మ॥ పురిలో నెవ్వరుఁ జూడకుండ హరి సంపుల్లాబ్ధనేత్రుండు వి
 స్ఫురదత్యంతదయారసామృతకిరచ్ఛోభాఽమలాపాంగుఁడీ
 ధరణీభాగమునందుఁ గల్గుజనసంతానంబులఁ బ్రోవఁగాఁ
 బరమోత్సాహమనీషుఁడై చనె జగత్త్రాణాతివేగంబునఁ. ౨౮

చ॥ చని చని కాంచె ముండట మసారమణీరమణీయకాంతియుక్
 ఘనతరచంద్రకాంతమణికాంతి, కళిందభవాభ్రగంగ లిం
 పెనసి నగాగ్రమందుఁ బ్రవహించెనో యన్నవిధాన సుండునం
 జనగిరిరాజ మంతటను శౌరిమహాద్భుతమానసాబ్జుఁడై. ౨౯

సీ॥ పటుతరోద్ధతధైర్యభర మెల్ల దిగ నాడి
 యాదిభిక్షునిముష్టి నణఁగ కున్నఁ;
 గలశపాథోధిలోఁ గవ్వంబువిధమునఁ
 బలుమారుఁ దిగుగుడు వడక యున్న;
 రాక్షసాధిపుచేత సక్తీణగరిమంబు
 వడలక మొద లేమి కదల కున్న,
 నొకపాటి విప్రాఽజ్ఞ నకలంకవిస్ఫుర
 ద్బలము దూలుచు నేలఁ బడక యున్న;

తే॥గీ॥ నమరవైలంబు, మందరాహార్యపూళి,
 రజతవైలంబు, వింధ్యాద్రిరాజమున్ను,
 సాటి యన వచ్చు నంజనాచలముతోడ
 ననమ నికటంబునకు వచ్చె సమ్యుతుండు.

30

తే॥గీ॥ వచ్చి యచ్చటిశృంగారవసముచేంతః
 గాంచె విస్ఫుటకాంచనకమలపండ

మండితాభంగభంగసత్కాండపుర

భూరిపద్మాక్షకరము దేవపూజ్యుఁ డెమట.

36

కం॥ ఆసరసీనికటంబున

భాసురసహకార, పనస, పాటల, విలస

తేస్కరకుంజాంతమున సు

ఖాఁసీనుం డై తలంచె నంబుధితనయన్.

37

సీ॥ కలకంఠనికరసత్కలకంఠరావముల్

కలకంఠి యొసరించుగాన మేము!;

కనకపుష్పేన్నత్యకనకసద్యుతిఁ గాంచి

కనకాంగిమేనిసత్కాంతి యేము!;

కాదంబవిస్ఫురత్కాదంబగమనముల్

కాదంబగామినీగమన మేము!;

శుకకులాంగసలప్రాంశుకలోక్తు లాలించి

శుకవాణి వలికెడిసూక్తు లేము!;

తే॥గీ॥ యంచు నెంచుచు దిక్కు లాలించి కాంచి

కాంచనాంగి యటంచుఁ బొల్పించి యెంచి,

పంచబాణనిపాలు గావించి తంచుఁ

గించిదున్నీలితాక్షుఁ డై కేశవుండు.

38

ఉ॥ హా రమ! మద్భుజాంతరవిహార! మహాధిక మయ్యె నేమె నా

నేరమె? సన్న నేటికి వసీరమపా లొసరించి తింతని

స్సారమ? దీని కింతటివిచారమ? నాయెడఁ గోప మింతవి

స్తారమ? మత్త పరిఫలసుసారమ! వాగ్జితదివ్యకీరమా!

39

కం॥ అని తనచెంతనె యొక శుక

మును గనుగొని వినయమునను మ్రొక్కుచు శుకమా!

వనజాలయ యెం దున్నను

జని తోడ్కొని రమ్మ పొమ్మ సదమలకృపతో.

37

కం॥ సహకారులఫలభంగము

మహిమో నొనరించువాడు మఱియొకరికి దా

సహకారం బొనరించునె?

యహహ! నీగుణముఁ దెలియ కంటిని శుకమా!

38

కం॥ మొక మెట్ట నేయ నేటికి?

శుకమా! మొక మోట లేక సూనాస్తునిసా

యకబాధ కోర్వ జాలక

యకలంకాబాఁసనై దె మ్మ టన్నందులకే!

39

కం॥ ఇట నుండఁ దగను మారుని

పటుతరబలచయము గలదు; పర్వతగుహలో

నెట నైన నుందు నని హరి

యటఁ జని శైలాధికోహ మారంభించె.

39

శా॥ శృంగాధంగపతజ్ఞ రీతటనటచ్చృంగారగాంగేయరు

గ్రంగత్పత్రవిభాసురాంచలకనత్కడంబకాదంబినీ

తుంగాఽమ్రేడితరావసాధ్వసచలద్రోలంబర్పుంకారస

త్సంగీతంబుల నాలకించుచుఁ జనెన్ సౌపాసమార్గంబునన్.

39

సీ॥ గాత్రోల్లసన్ధనాఘనదీప్తిఁ గాంచి బ

ర్హినమూహముల్ పరుఁ గెత్తి యాడఁ;

జరణారుణాఽక్రాంతసాపానవిధుశిలత్

పద్మరాగాఽయితప్రభల నెసఁగ,

నకలంకముఖసరోజారాతి నీక్షించి

మునిచకోరాఽళి సమ్మోద మందఁ,

దతచితంబాఽవృతోత్కటపీతకాశేయ

కనకాఽభ మొగ మెల్లఁ గప్పుకొనఁగ,

తే||గీ|| గండ, భేరుండ, వేదండ, పుండరీక

కాండనంచారవిలస దాఖండలాతి

చండదోర్దండమండితోద్దండభిదుర

ఖండితోదగ్రసానుపుత్ గాంచి చనుచు.

౪౦

సీ|| భీకరాదభ్రదర్శకరోజ్జ్వలఫణా

మణిగణదీపికల్ మంశుచోట,

భిల్లసాధ్యహస్తభల్లనిర్భిన్నమ

స్కరగళన్మక్తాఽళి గల్లుచోటఁ;

జంద్రాఽతప్క్రాంతచంద్రోపలసవ

జ్ఞరవారితంపురుల్ దొరఁగిచోట;

మల్లికాతల్లజోత్ఫుల్లసూనవితాన

వరమరందరసంబు గురియుచోటఁ;

తే||గీ|| గీరపిక శాఠికోదారవారహరి

భూరిసారంగనికరఝంకారసార

చారువిస్తారగానముల్ మీఱుచోట;

నొక్కగుహ గాంచె శౌరి మహోన్నతముగ.

౪౧

ఉ॥ ఆమహనీయదివ్యగుహ యంబుజమిత్రశ శాంక పావకో
 ద్దామమరీచులున్ జొరక దైవశిఖామణివాసమే కదా!
 యామహనీయదివ్యగుహ యట్టులె మిత్రశ శాంక పావకో
 ద్దామమరీచులున్ జొరక దైవశిఖామణివాసయోగ్య మా, ర౨

క॥ ఆఘృతరగిరిగుహలో
 మేఘాంచితదివ్యగాత్రమేచకరుచి, భ.
 క్తాఘృతాఘృతధ్వంసు, డ
 మోఘస్వర్ణాంబరుండు ముదమునఁ జొచ్చెన్. ర౩

ప॥ ఆసమయంబున ర౪

క॥ అజముల మేఘులు నిద్దరు
 వ్రజతీలకులు హరినిఁ జూచి వసుధారమణీ
 ద్రజనీకరుతోఁ దెలుపన్.
 నిజశక్తి వారు ననిరి నిజపురమునకున్. ర౫

క॥ అని శంభుండు సెప్పిస విని
 మునివరుఁ డి ట్లనియె “దేవ! మురరిపుండు రమా
 వనితను వైకుంఠంబున
 నునిచిన నాదేవి యొంటి నుండెనె? చెపుమా!”.
 ప॥ అనిన శంభుం డి ట్లనియె. ర౬

చ॥ తనవయి లేనిపోని దొకతప్పు ఘటించి ఖగాధిరాజవా
 హనుండు మహాగ్రోహమున హా! యెట కేగెనో? యంచు నిందిరా
 వనజదళాక్షి దర్పకనవప్రదరాల్లికిఁ జిక్కి సొక్కగా
 ఘననిభ వేణివేత్తధర కాంత మొదల్లలచాన లత్తతీన్. ర౭

క॥ అమ్మా! నీ విటు లశులు

గ్రమ్మగ మా టాడ వేమికాణమో? మో

యమ్మా! నిను బ్రతిమాలెద

మమ్మా! మాఁగోడఁ దెల్పు మమ్మా! మోమ్మా!.

గీ. ౧

మ॥ అనుచున్ సూత్రవతీసఖీయణీయు సయ్యంభోదనరాశాశ్వాః

చసనేతాంతరనిగ్ధతాశుక్రణమున్ సంవ్యాసచేరించుచు

బుసఁ బోనొత్తి “యి దేల? సమ్మ! యిటులన్ బూదొడ! చిరితింపఁగాఁ

అనునే? శౌరియు లేఁడతండు నస నేడక్కనె? దిగిన్ బిల్చునూ!” గి

ప॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె.

గీ. ౨

సీ॥ విసరమ్మ! చెలులూ! వసజనాభసంతోష

మనవిగా నే నన్నమాట బోయితి,

మనుజు లెల్లరు మందమతులు దుష్కర్మములు

పుణ్యక్షీణులు సల్పబుద్ధియుతులు,

దురభిమానులు పరదూషణతత్పరు

లసృతవాదులు కుత్సితాఽశ్చగ్రులును,

పరధనాఽసక్తులు గురుభక్తిహితులు

ధరణీసురాహితకరులు నైస

తే॥ గీ॥ వీర తేరీతి నీపాదసారసముల

సన్నిధికి జేరఁగా వచ్చు? సరసిబాట!

పతితపావసకీర్తి నీపట్ల గలదు

వంచనము లేక వారి రక్షించు ముసలు!.

గీ. ౩

మ॥ అని నే, బల్కినయంతలోన హరి తా సత్యంతకోపంబునన్

“వనితా! దుర్భరపాపకర్తృజనవాత్రులున్ బోవ లే”

దని, నన్ “యుష్మదన్యైశ్చపావనయశం బశాంత మె ట్లుండునో!

యనుచున్ హేళనమాట లాడెదవు నీ కర్వంబె”యంచున్ జనెన్. ౧౩

ఉ॥ అప్పటినుండి నామనసునందలియారట మేమి సెప్ప నో

యప్ప! యి దేమిచిత్రిము పికాళిశుకాళిమరాళికూఠ త నా

కెప్పటియట్లు నీచులగు నింపు ఘటింపదు; శూలజాలముల్

గప్పున గుప్పియట్లు యగు; గాలవిపర్యయ! మేమి సేయుదున్. ౧౪

మ॥ సఖియా! శౌనిఁ బాసి యిందు నిలువన్ శక్యంబు గా దమ్మ! యీ

నిఖిలాశాంతతాపహింసాదేశములఁ దానే యున్నవార; డైన నా

మఖినిద్యేషివిరించిదేవతినన్మోసించినంఘంబు ల

య్యఖిలాప్యయ్యుఁ గరంగ లే రచిన, నేనా! చూచుటల్ మానినీ!. ౧౫

శా॥ ఆలావణ్యము నాశనూపిలననం బాసుందరాకార మా

లాలిశ్యంబును నామనోక్షయ నాతాలవ్యప్రభాభూతి యా

హేలాప్రేక్షయ మూపమివిభవ మాహృద్యప్రభావంబు నో.

బాలారన్నములార! చూడక తరంబా! నిర్వృగా నిచ్చటన్. ౧౬

తే॥ గీ॥ ఐనఁ జెలులార! ధరణిలో నరసి చూత

మనుచు దిగ్గుచ లేచి కక్ష్యాంతరములు

గడచి తడఁబడునడుపుల జడధికస్య

వెడలెఁ దననెటఁ బడఁతులు నడిచి రాఁగ.

౧౭

శా॥ గంధేభేంద్రసమాసయూస చనువోఁ గాంతారమార్గంబులన్

గంధోత్పలవంగులుంగకదళిఖహారమాకందన

ద్భంధూకాఽదికుజాతజాతముల నిస్తంద్రోగ్గ్రహార్యముల్
గంధర్వైణతరస్సుపోత్రిచయముల్ గన్పించగా సత్తత్త్వం.

గీ॥

సీ॥ సారంగవరదునిజాడఁ దెల్పుఁ డటంచు,
సారంగములచెంతఁ జేరఁ బోవుఁ;
బున్నాగశయనుఁ డెం దున్నాడు? చెప్పుఁ డంచుఁ,
బున్నాగగణములపొంత కేగుఁ;
బుంసింహరూపునిపాలుపుఁ జూపుఁ డటంచుఁ,
బుంసింహముల డాసి పొగడఁ జనును;
సౌకర్యవేషుఁడు చనినచొ ప్పెది యంచు,
సౌకర్యనివహంబుచక్కి కరుగు;

తే॥ గీ॥ శంబర ద్వేషిజనకుఁ డేనదనమందుఁ
గలుగు నని శంబరాహితాఽవళినిఁ బలుకు;
మేర లేనట్టివెతలచే సారసాక్షి
పుథులమృగముల నడుగును బెదరి చనఁగ.

గీ॥

సీ॥ ఘనసారతరులార! చూచినఁ జెప్పరే!
ఘనసారరుచిదేహకాంతివాని,
సురసాలతరులార! కనుఁగొన్నఁ జెప్పరే!
సురసాలసుమదామగరిమవానిఁ,
గాంచనతరులార! కాంచినఁ జెప్పరే!
కాంచనాంశుకసజ్జఘనమువానిఁ;
బున్నాగతరులార! పొడఁగన్నఁ జెప్పరే!
బున్నాగవగదుఁ డె యున్న వానిఁ;

చే॥ గీ॥ గుండతరలార! చెప్పరే! కుందరదనుఁ
 డెందుఁ బోయెనో? యండు రా కేందువదన
 మందగితితోడఁ గాంతారమందు వెదకి
 యెందుఁ గానక మపిఁ జింత నొంది యుండె.

౬౦

గీష్కర్తు వర్ణనము.

క॥ ఆనమయంబున గీర్షింపఁ
 బాసన్నం బై న జనుల కతిభీకర మై
 వేసట నొనరించుచు భువి
 భాసురభీష్మాతృపంబు ప్రాప్తం బయ్యెన్.

౬౧

సీ॥ అర్యమగార్హపత్యాగ్ని హోత్రాఁ హుతి,
 మార్గమస్తక శైలదుర్గమపవి,
 శర్వరీయామహుసనిశాతదాతృంబు,
 బధిరీకృతానేకపథికచయము,
 దవగంధవహసుహృజ్జనసకృద్ధమనిక,
 సంక్షోభితాఖిలజ్యోతలంబు,
 శోషితాశేషనదోషధివ్రాతంబు,
 కాసారజీవనగ్రాసవిహృతి,

తే॥ గీ॥ దై నమానాభిసంన్మద్ధిదాసకరము,
 ఘర్మసలిగోడ్భవాస్తోక కారణంబు,
 సకలజనతాపకరము నై జగతియందు
 భీష్మహుఁక మగుచు నాగీష్క మలరె.

౬౨

శా॥ ఆవేశో సరసీరుహోఽలయ సఖీశ్యామాఽఽలి వెన్వెంట రా
దేవోత్తంసశిఖామణిఁ వెదకుచోఁ ద్విడ్ధామరుగ్వాప్తిచేఁ
దోవఁ బోవఁగ లేక యొక్కలలితేందుగ్రావవేదీస్థలిఁ
భావోద్భూతవిషాదవేదనల నీపచ్చాయ నున్నంతటఁ.

౬౩

వర్షర్తు వర్ణనము

కం॥ కర్ణకజనహర్షక మై
వర్షాకాంతంబు వచ్చె వనాశ్రయిష్టదో
త్కర్షంబుగఁ జాతకఖిగ
తర్షంబుగ నకలజంతుతాపం బాఱఁ.

౬౪

సీ॥ మహనీయగర్జలు మర్దశధ్వములుగా,
దర్దురాఽరావముల్ తాళములుగఁ,
జంచరీకన్దనుల్ సరసరాగములుగాఁ,
బటుర్నిర్మలవము లుపాంగములుగఁ,
గలితశంపాలతల్ కరదీపికలు గాఁగ,
భవ్యమేఘములు నేపథ్యములుగఁ,
గంకణధ్వనముల్ కంకణస్వనులుగా,
క్షౌరుహంబులు చూచుజనులుగాఁగఁ,

తే॥ నీ॥ బ్రావృడాగమనర్తకపాజ్జ్ఞుఁ డొకఁడు
ధరణిభృన్మోళిరాజసంస్థానమందు
బర్హిణీవేశకాంతల నర్హ మైన
నాట్య మొనరింపఁ జేసె నానందముగను.

౬౫

సీ॥ అది కేశపునిగాత్రమా! కాదు, ఘనఘనా

ఘనసీలబంధురకాంతి గాని;

అది విష్ణుకరశారమా! కాదు, దేవరా

ద్వీవ్యకార్ముకలసద్గీప్తి గాని;

అది మాధవాంబరంబా! కాదు, రమణీయ

తరభాసురేరమ్మదంబు గాని;

అది శౌరివాగ్గీవంబా! కాదు, సుమహిత

గంభీరజలధరగర్జ గాని,

తే॥ గీ॥ యెంత బ్రహ్మసితి నిపుడు నే స్వాంతమాదుఁ

గాంతుఁ డేమొ యటంచు నోకాంతలార!

కంతుఁ డొనరించుమాయ లీకాంతు లనుచుఁ

జింత సేయుచు నిందిరాకాంత సనఁగ.

౬౬

శరదృతు వర్ణనము

కం॥ శరదాగమ మేతెంచెను

నరసీరుహషడతపము సఫలతఁ జెందఁ,

బరమేష్ఠ్యశ్వము లలరఁగ

హరిణాంకగభస్త్రివివహ మతిధవళము గాఁ.

౬౭

సీ॥ బిడ్డ గావున నల్లి ప్రేమతో లక్ష్మికిఁ

బంపినముత్యాలజంపు లనఁగఁ;

దల్లి కాల్నడఁ బోవఁ దగ దంచు విధి పంప

దొరసాని యడవులఁ దిరుగఁగాఁ గని యిందుఁ

డడుగులఁ బరిపించుమడుగు లనఁగ;

గగనభారతి రమాకాంతకు నీడగా

నిడినట్టివెలిపట్టుగొడుగు లనఁగ,

తే॥ గీ॥ సద్భిజాతకు సమృతాశనాబ్జపాణు

లంబరంబున నిలుచుండి యలర వీచు

చామరంబులొ! యన నొప్పె శారదాగ

మాచ్ఛధారాధరావళి యరుదు గాఁగ.

౬౮

క॥ ఆశ్రయదాగమవేశల

నాశరహరు వెదకి యలసి యజ్ఞైకర మం

దాశరజశయ కని వయ

స్యాశరజాననలు గొలుచి సచ్చట నిలిచెన్.

౬౯

చ॥ పరిశరదాగమం బనెడివైరిస్పృహలునిరాజ్యభోగ మే

నురవడి నాకగ్నిమింతు నని యుగ్రహిమాగమరాజమూళి దా

నరుదుగ మైమబైందవశరాళి వెనక దొరఁగించి వేగమే

తరిమినఁ బోయెనో! యనువిధంబున శారదకాల మేగినెన్.

౭౦

హేమంత వర్ణనము.

క॥ అంతట హేమంతము బల

వంతం బై ముక్తకాంతవనితాపిలన

తస్వంతాంతరరోషించ

ధ్వాంతత్విష్టామకాంతీవైఖరి మించెన్.

౭౧

తే॥ గీ॥ అద్దినంబునందు సర్యముం డతివేగఁ
జరమధరణిధరముచాటు కేగు,
సగ్ని వృద్ధజనులయండఁ గుంపట్లలో
నణఁగెఁ జలికి వెఱచి యనఁగ నొప్పె.

29

ఉ॥ ఆసమయంబునందు శిశిరాఽగమ మైన, రమావధూటి త
ద్వాసముఁ బాసి కేశవుఁడు వచ్చినజాడనె వచ్చి వచ్చి త
న్మాసయుగాంత వేళ కసమాససఖకువలాధిరాఙ్ముఖుల్
వేనట లేక తోడఁ జన వేగమె యంజనశైల మంతట.

23

మ॥ కని చేరం జని యందు ముందు ఘనసక్రిధ్వంసుఁ డున్నట్టియా
వనజాతాఽకర మారమారమణి చెల్వం బొప్పఁగాఁ జూచి యీ
వనసారభ్యము లీవనప్రిఁ కశుకవ్రాతంబు లిం పొందఁగాఁ
గనిపించె మన మిందె యుండ మని సంకల్పించి యున్నంతట.

28

సీ॥ నటదర్జునాపాంగవటుపింఛంభోళి
జాతవాతాఽహారసర్పచయము;
స్తంభేరమస్తనంధయగంఢ కంఠూతి
హరణనఖాగ్ని గార్యక్షగణము;
సారంగశాబకసముదాయ సంబస
దుర్భరోదగ్నిశాస్త్రాలవితతి;
చాంపేయసుమరసాఽస్వాదనాఽష్టదైక
తుందిలపుష్పలిడ్బ్బందములును,

తే॥ గీ॥ గోచరం బైన నిందిరాకువలయాక్షి
చూచి యిది యేమిచిత్రమో! సుదతులార!

భాసురం బైనయీమహావర్షతమున

నీరజాక్షుండు గలఁ డంచు నిశ్చయించె.

౭౫

వసంత వర్ణనము.

చ॥ అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో

త్కలితవనాంతకాంతపరికల్పితకుంజనిశాంతకాముకీ

లలితర తాంతఘర్మసలిలవృజిసంతతవారణోజ్జ్వల

స్మలయనమీరకీరపిక మాధుక రాదివిహారహృద్య మై.

౭౬

చ॥ పెనిమిటి వచ్చె నంచు మురిపెంబు మనంబున నందడియఁగా

వనవనజాక్షి శోణగుణిచజ్జివిభూషణభూషితా యై

తనరె నటన్నచందమున ధారుణిరుద్వృజ మొప్పె నెల్లడఁ

వినుతసుమాక రాఁగమనవేశఁ గిసప్రసవాభిరామ మై.

౭౭

ప॥ మఱియు సవ్వసంతంబు వేదాంతంబురీతి శుకముఖవిప్రయోగానందం

బై, వై కుంతంబువిధంబున మధుసూదనహృదయాభిరామం బై, కైలా

సంబుచెలువునఁ గాలఁతవిహారోద్భాసితం బై, త్రివిధంబుభాతి సుమ

నోవితానమహోల్లాసకరం బై, సూర్యమండలంబుతీవి ఛాయాసమన్వి

తం బై, పరిపూర్ణరాకాచిశీఢినిచందంబున ద్విజరాజవిరాజమానం బై,

దేవతానమూహంబుచాడ్పున సరసామృతాహారం బై, దుర్భాగ

రాజప్రపంచంబువోలె సుజాతికుజాతితిరస్కారాహ్లాదకరం బై

వేశ్యాజనమందిరంబురేవను బల్లవతల్లజనల్లలితం బై, గ్రీష్మర్తురం

మిథుసనంక్రాంతివిభాసురం బై, ప్రావృడాగమంబుతీరునఁ బుష్కర

సమృద్ధం బై, శరత్కాలంబుపోలిక శుక్లవక్షాధీశ్వరకళామో

కారణం బై, హేమంతంబులీల సమాలింగితమవల్లజాలం బై, శైశ

సమయంబుపొంకంబున సమశీతోష్ణకలిత ప్రాంతనాంతరోద్భాసితం బై
 పృకాశించె; నానమయలబున మారవికారశాంతస్వాంత యై యున్న
 యిందిరాదేవిముఖార్పిందం బహుళికించి సూత్రవతీనయస్యారశ్శం బి
 ట్టసియె. ౭౮

౫॥ సుమనోవితానంబు శోభాగరిమఁ గాంచె,
 ధరణిజాతచయంబు దనరు చుండె;
 సవనఫలప్రాప్తి సద్విజాఽలికిఁ గల్గె;
 శుకభరద్వాజసృచురము సయ్యె;
 మిత్రవిభూతి సమృద్ధ మై చెలు వొందె;
 బ్రద్వ్యున్న కాండసంపత్తి గల్గె;
 సురభి యేహృద్ధ సంశోభితం బై యొప్పె;
 బ్రతిదిససంపత్తి బహుళ మయ్యె;

తే॥ గీ॥ బరగ భూమి పరాగబంధురము సయ్యె,
 వింత గద! యమ్మ! యిదియంత దంతిగమన!
 మాధవాఽగమసవిశేషమహిమరీతి
 మాధవాఽగమసవిశేషమహిమ దనరె. ౭౯

౬॥ అనినఁ సూత్రవతీముఖాంబుజము సయ్యంభోరుహఽనాస గ
 గ్లోని యూహ! యిపు డిందు నీ వెటులఁ గన్గొన్నావొ కానీ! సఖి!
 విసవే! వీడు సజాతివైరి భవవిద్యేష్యస్త్రనిర్మాతయుఁ
 ఘరపాంథపృకరప్రభూతి తగ నే. గర్వాఽత్తు వర్ణింపఁగన్? ౮౦

౭॥ విధుముఖ! యేమి చెప్ప? సరవిందదళాఽయతనేత్రుఁ డిన్మృహిఁ
 మధుని వధించినాఁ డనినమాటది మిథ్య; నిజంబ యేని, నీ

మధుఁ డెటనుండి వచ్చె? బహుమాయలు కల్పన నేసి నన్ను మ
స్మృతువెత కప్పగించి చనె మాధవుఁ డమ్మహి! యేమి నేయుదుఁ. ౨౦

మన్మథ దూషణము.

క॥ అదె విను చెలియా! మనసుం

డదయుం డై వచ్చె నేమొ! యహహా! యిదె నా

యెద యదరంగఁ జెలఁగెఁ ద

స్మృదయుత బలనికరసింహనాదార్పణము.

౨౧

సీ॥ కోప మెప్పుడు ముక్కుకొన నుండుఘోటక

మెక్కి స్వబలముకం డైట్టి నేయుఁ;

గడుధర్మ మేమను? గంట్లమారినె బూని

గుఱు తైనమధుపాయిగుణముచేత

విషజాతభాణముల్ వెన నేయఁ దొడఁగెను;

దోడు మామను గురుద్రోహిఁ గూడి;

యాశ్రయాశసఖుండు నదుగో! చూడఁగ వచ్చె;

మీరు సూడరే! మంటమారి మారు;

తే॥ గీ॥ నేద కె ట్లొర్తు సాంకవామోదగాణి!

రామ! గజయాస! కాంచనధామ! హంస

గతి! విధుంతుదరోమాల్లి! కాలభుజగ

వేణి! హరు నైనఁ గొలువరే! వెలఁదులార!

౨౩

ఉ॥ భామిని! యే మనంకు? ననపాయిని యంచు నొకప్పు డైన ము

న్నేమరకే భుజాంతరమహేంద్రశిలాల్లయతపీతమందు నన్

దామరసాక్షుఁ డంకమువిధంబునఁ జేరిచి; నిర్దయాఽత్ముఁ డై
కామశరాన్నిలో నిపుడు గొక్కున వైచె నటంచు నత్తఱిన్. ౮౪

మ॥ సరసీజారిశిలాతలంబున రమాసాధ్వీలలామంబు దాఁ
దరుణాంభోరుహతల్పమం దమితసౌందర్యాంగమున్ జేర్చి శ్రీ
హరి కే నెంతటిభార మైతిన్! సఖి! హా! యంచుఁ బల్కెన్ వడిన్
స్మరపుండ్రోక్షుమహోగ్రకాయకకనజ్జ్యజాతనాదాఽర్భటిన్. ౮౫

మ॥ తల యూచున్; సగుఁ; గన్న మూయుఁ; దెఱచున్; దబ్బిబ్బు మాటాడు;
మే నలయన్ సోలు; బిఱాన లేచు; జలదశ్యామాభిరామాంగునిన్
దలఁచున్; జెక్కిటఁ జేయి సేర్చు; మది సంతాపంబు రెట్టింపఁ గ
న్నుల సీదున్ దొరఁగియచున్ విగతసంతోషంబుతో నుండినన్. ౮౬

సాయంకాల వర్ణనము.

చ॥ అపు డహిమాంశుఁ డస్తగిరి నందెఁ బయోనిధిరాజకన్యకా
చపలమృగాక్షి మన్మథనిశితశరాన్నికిఁ దాళఁ జాల క
ట్లపగతమోద యై పొరలునారట మంతయుఁ జూడ లేక తా
నపరదిశానగేంద్రమున కావలి దిక్కున కేగునో! యనన్. ౮౭

శ్రీ॥ చరమసర్వంసహాధరశిఖాఽగ్రంబునఁ
బుష్పితకింకుకభూజ మనఁగ;
నపరదిగజ్జాతలపనాకటీశుటో
ద్భాసురకౌసుంధపట మనంగ,
నమయెంద్రమర్దితచటులనభోదైత్య
తనునిర్గళదగ్ధధార లనఁగ,

సూనబాణరణప్రియాణవేళారతి

కిరదక్షతారుణఘృణు లసంగఁ,

తే॥ గీ॥ గాలదుర్భరమత్తశుండాలశుంభ

దమితేకుంభస్థలాంతరవిమలఘృణ

మస్మణరమణీయదీధితిమహిమ యసఁగ

సాంశ్యరాగంబు దనరె నిస్తంద్రగిరిమ.

౮౮

చ॥ సనుయక్తపీటభృచ్చబరి సాంశ్యమహాజ్జ్వలరాగవహ్నిపై

నమరఁగఁ బేలగింజ లపు డాకన మ౯ బెనుమంగలంబున౯

బ్రీమద మెసంగ వేచిన నపారముగా నవి చిట్టెనో! యసన్

గ్రమమునఁ జీకటుల్ బెరసి గ్రక్కునఁ జక్కలు మొత్తె నెల్లడన్.౮౯

సీ॥ సురపథోదగ్ధివిస్ఫురదమృతాశన

క్షోణిరుట్పాఖాఽగ్రిసూన మసంగఁ,

బ్రాచీదిశాఽంగనాభాసురహస్తాబ్జ

కలితమాక్తికకంఠుకం బసంగఁ,

గీరనాసీరార్యధారుణీశోత్తిప్త

భాసుర శ్వేతాఽతపత్ర మసంగఁ,

క్షణదాఽర్యమకుమారికామఘృణాదగ్ధి

మండితడిండీరఖండ మసంగఁ,

తే॥ గీ॥ బాండురద్యుతినిర్జితకుండలీంద్ర

కాండజోద్భవకాండేంద్రతుండికాఽండ

పుండరీకాండజాధీశతుండచంద్ర

మండలం బొప్పె దూరుపుకొండమీద.

౯౦

ఉ॥ దారచయంబులో మిగులఁ దామసి యామిని యంచుఁ గోపి నై
సారసశాత్రీవుండు కరజాలములఁ వడి సాచి త్రోచినన్
దీఱనిసిగ్గుతోడ జగతీజముఛాయల డాగెనో! యనన్
ధారుణి వెన్నెలల్ నిగిడి దవ్వుల నీడలు సాగె నంతటన్. ౯౦

చ॥ కదళిసుమచ్ఛదాచ్ఛచషకంబుల నిండికొముదీసురన్
ముద మొదవంగఁ గోలి పరపూర్తినిఁ జెంది చకోరదంపతుల్
మదమున నుల్లసిల్లి సుమమార్గణయుద్ధసముద్ధతంబు లై
యెద లెద లంటఁగా నదిమియింపుజనింప సుఖింపు చుండుచోన్. ౯౧

సీ॥ తగనితాపముఁ బెంచుతోగఱేని నిందించు;
నిందించి కన్నుల నీరు నించు;
జలచంచుసంచయ మలరించు తెలివెన్నె
లలు గాంచు; గాంచి తా నలమలించు;
దను ముంచుకొనుమోహమున మించువలిమంచు
గనిపించు; గనిపించినను గృశించు;
బతి యంచుఁ దననీడఁ బరికించు; బరికించి
కా దంచు విరహాగ్నిఁ గలవరించు,

తే॥ గీ॥ నించువిల్తుండు కోపించి పంచశరము
లెంచి పొంచుచుఁ దనమేన నించె నంచుఁ
బలువరించు; నయో! యంచుఁ బరితేపించు;
గాంతునిఁ దొలంగి యొక్కజక్కవలతొంగి. ౯౩

మ॥ తొగఱేఁ డన్ఘసమాంత్రికుండు తుహినస్తామామితద్రప్సముల్
జగతిన్ రాలఁ జకోరవారరుతి విస్తారోగ్రమంతాఽభిచే

జగదావేశనిశాపిశాచనికరోచ్ఛాటక్రియాధుర్యుఁడై
తగఁ బైపై కెగ నూఁదుభస్మమన సంతఁ జ్యోత్స్న వ్యాపించినఁ.

కం॥ ఆవెన్నెలలో నిందిర

భావజసంతాపతప్తభావము గల నై

జీవనజాతారినిఁ గని

జీవంజీవారి యనుచుఁ జెలితో సనిసన్

౯౫

తే॥ గీ॥ వేత్రధరకాంత విని హంత్వత్రితురగ

ప్రశచయబాధ కీశతప్తప్రతప్త

నేత్ర కువలయమిత్రుని మిత్రుఁ డనుచుఁ

జిత్రముగఁ బల్కె- నిక నేమి నేతు? సనుచు.

౯౬

కం॥ చూ డమ్మా! యాశఁడు నీ

తోడను జనియించిసట్టితుహినాంశుఁడె కా!

వీఁ డేల భాస్కరుం డగు;

నీడజ్జనైంపురకొమ్మ! నీతో డమ్మా!

౯౭

చంద్ర) దూషణము

స॥ అనిసన్ జూహ్నులు చంద్రుపై నిలిపి తా సత్యంతకోపంబుచన్

విచరా! యో! కళంకి! శంకరుఁడు నీవృత్తంబు విస్పృచ్ఛ మా

టను ని న్నర్థము నేసి యెంట గలనీటఁ ద్రోచె; నేఁ డట్టులీ

ఘనమార్గంబును మించినాడవా? పియోగక్రాప్తి కేమం చనన్, ౯౮

ం॥ ఓరాకారజనీచర!

నీరాకకు తాలు గరగి నీ రాఁ గద! నే

నేరీతి నోర్వ వచ్చును?

మే తా రా? యనుజ నేచ మిత్రద్రోహి!

౯౯

కం॥ అంకముగా మునుపే యొక

రం కుండఁగ గురునిసతిని రమియించినబల్

రం కొక్కటి గలిగెను; నీ

కింకా రం కేల సతుల నేచఁ గళంకీ!

౧౦౦.

చ॥ జగతిఁ గలట్టిపద్మినులసంపదఁ జూఱులు పుచ్చుదొంగ వం

చుఁ గద! యినుండు నీఘనవస్తుప్రకరంబు హరించి యుగ్రుఁ డై

పగలఁ గలంపఁ బూని నిను బట్టెద నం చని వెంట నంటఁగా

నగపడ కభ్రవీధి నిశలందుఁ జరించెద వార! చంద్రమా!

౧౦౧

మన్మథ దూషణము.

కం॥ అంతట నిల్వక పటుతర

చింతాసంతాపతప్తచిత్తము గల నై

కంతుని నుద్దేశించి దు

రంతామర్షంబుతోడ రను యి ట్లనియెన్.

౧౦౨

కం॥ ఓరీ! మారా! యేరా!

మేరా? యిరీతి నేచ; నీ మేలను? నీ

గారాబ మాఱ; తల్లికి

నేరం బొనరించువారు నీ పోరా?

౧౦౩

సీ॥ మహితశర్మగుణంబు మలిసత్వమును జెందెఁ;

బటుతరాశ్వము చదల్ పట్టి పోయె;

మేలైన బాణముల్ మేదినిపై వ్రాలె;
 సంద మాస్యందసం బగ్నిఁ గలిసె;
 ఘనుడైనచెలికాఁడు కాంతారములఁ దూఱె;
 మేనమా మగువఁడు మింటఁ గలిసె;
 సధిక మాకేతనం బభిసీటను గూలె;
 బలము తల్లిని. దండ్రు బాసి చనియె;

తే॥ గీ॥ భర్గదృగ్జాతదుర్గమానర్గభాగ్ని
 నిర్గతాత్మగ్ర కీలాప్రవర్గములను
 గూలి యేరితి బ్రతికితి? మేలుమేలు!
 విమలసుమచాప! విస్ఫుటకమలరూప!

౧౦౮

నీ॥ ఒకటి రెం ఁసరించుయోధు లుందురు గాని,
 రెం ఁండు సేయుకోదండి గలఁడె!
 క్రూరనారాచభృచ్చూరు లుందురు గాని,
 వారిజనారాచధారి గలఁడె!
 దృఢవాహినీపరివృథులు నుందురు గాని,
 పరభృతభటచయప్రభువు గలఁడె!
 విలసితావయవసంకలితు లుందురు గాని,
 ఘనతరాంగవిహీనజనుడు గలఁడె!

తే॥ గీ॥ యిట్లు వింతలు పెక్కు నీపట్లఁ గల్గె;
 ధర వియోగుల నేచెడిధర్మశాలి?
 భళిర! విపరీతశౌర్యసంకలితధీర!
 శుకకులాధ్యక్షకంఠాణ! సూసబాణ!

౧౦౯

చ॥ హరనిటలాంబకోదితమహాఽన్భుతకీలిక రాళకీలలన్

దొరలి శరీరమున్ విడిచి తొయ్యలులన్ మిడికించ భూత మై
తిరిగి 'యసంగ' నామమునఁ దేజము నొందితి; వే మసందు సిన్,
గరితల నేఁచ హేతువు దగన్ రతిమంగళసూత్రశిక్తి యా. ౧౦౬

చ॥ అనిలుసఁ బ్రాణ మైసహితుఁ డంచు మనంబున నమ్మినావు గా!

నిను బొలియించునాఁడు హరనేత్రకృశానుక రాళకీలకున్
బనివడి తోడు వోయి నిను భస్మము నేసినపాపకర్ము నే
యనువున నమ్మినావా? వనజాంబక! నీ కది యెట్లు సహ్యమో! ౧౦౭

నీ॥ వీడె కా! నీమహాబాడ బేడ్గానంబు

తొడిఁబడఁ బుడమిలో నడఁగఁ జేసె;

వీడె కా! నీశాతవిశిఖసందోహంబుఁ

జెలఁగేగి మంటిలోఁ గలిపి వేసె;

వీడె కా! నిను గూర్చున్నృపభధ్వజాసికంటి

మంటతోడై నిన్ను మడియఁ జేసె;

వీడె కా! నిమూమసూమున కాహార

భూతుఁడై యతనిని బొలియఁ జూచె;

తే॥ గీ॥ వీడు హితశాత్రవుఁడు నీకు వీచి నమ్మి

యున్న దెల్లను గ్రూరు లౌపన్నగముల

నోటిఫలముల కాశించుపాటి యగును;

దెలిసి వర్తించు మిఁక నైన జలజబాణ!

౧౦౮

చ॥ చెలఁగి హయంబు కార్పుకముఁ జేల్చె; భస్మాఽలి కృపాణజాలమున్

గిళిగిళి మ్రొంగె; మూర్ఛి విశిఖవ్రజనారముఁ భీల్చె, మామ నిన్

బాలియంగఁ జేయువైరితలపు వ్యయి మించె, వినిగ్గతాంగ! యే
చెలుపునఁ గూర్చికొండివా! విశేషముగా గృహకృత్యవైరులన్. ౧౦౯

తే|| ౧|| అంతలో సూత్రవతి సూచి కాంత! యింత

రంతు సేయంగఁ దగునఁటే! కాంతలకును;

జిగత సేయకు; వచ్చు నీకాంతుఁ డనిన;

మారు దూఱక వేసారి యూర కుండె.

౧౧౦

ఆశ్వాసాంతము.

కం|| అరుణాంతర్గతశరణా!

శరణాగతభక్తజాతసాక్షాత్కారణా!

కరుణాలసదాచరణా!

చరణాబ్జవిలక్షణైకనదమలచరణా!

౧౧౧

భుజంగప్రయాతము.

బలద్విద్విరోధస్త్రిప్రహసధీరా!

దశద్రుదకోదఁడధైర్యప్రచారా!

చలన్నరదానర్హ్యచంచచ్చరీరా!

శిలాకామిన్సద్విశేషావతారా!

౧౧౨

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాశ్వాదనతుందిలేందింది

రామమానాసమానతూముమశక్తిరపారావారరాకా

సుధాకరరావః క్షౌపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షి

కాంధగ్రీర్వాణచణరామచంద్రావసీపా

లవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగాప

రిణయం బనుమహాప్ర

బంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమద్భూమిసుతాఃసుఖ

సోమాస్తాస్తానగిస్తేత్రసుధగచకోరా!

భీమాధ్యతభృగుకులభవ

రామామితమదవిరామ! రఘుకులరామా!

౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము శంకరుం డవ్వలికథ

నారదున కేమి సెప్పె విస్తారముగను,

దాని వివరింపవే! యని శౌనకర్షి

యండిగినన్ సూతుఁ డతనితో ననియె నిట్లు.

౨

ఉ॥ తూరువుఁదెల్పు మించె; భువి దోయజముల్ వికసించె; బువ్వులి

ద్వారము ఝంకరించె; ఖగవర్గమహాఽర్భటి మించె; గమ్మనా

మారుత మేగుదెంచె; విలు మన్మథుఁ డెక్కడలించె; గైరవ

శ్రీరమ మోము వాంచెను; నశించె నిశారమ వేగుజామునన్. 3

మ॥ మొకమో టైనను లేక పద్మినుల నిర్మోహంబుచే నేచుటల్

ప్రకటం బైన నినుండు వచ్చె నదుగో ప్రాగ్ద్రిపైఁ జూచు మో

యి! కలంకీ! యింక వేగమే జరుగు సుమ్మి! యన్నచందంబునన్

గృకవాకుప్రకరంబు వేళ్లెములచక్కిన్ నిల్చి కొక్కో! యనన్. ౪

సీ॥ గగనరమాఽధీశఘనభుజాఽర్గళయుగ్మ

కలితోరుశంఖచక్రంబు లనగ,

సమయమత్రేభేంద్రసదమణోభయపార్శ్వ
 కలధౌతకాంచనఘంట లనంగ,
 జరమపూర్వాధీశవరవధూకరయుక్త
 ఘనసీరమణికందుకంఠ లనంగ,
 బ్రత్యాపభామినీశ్రవణద్వయోజ్జ్వల
 ధవళారుణాంచితోత్పలము లనంగ,

తే॥ గీ॥ నలరుగాకానిశాంఠపద్మాక్షిచూళి
 కాలికాంతరములయందు సమితమూర్తి
 కములబాట్టును రాకిణి యమై ననంగ
 గమలరిపుమిత్రు లొప్పి రక్కాలమునను.

౫

కం॥ పద్మాఽయితనేత్రాంచిత
 పద్మాసద్మాపకాః పాశ్చాత్యం, కీ
 ఛద్మకుని ద్రోయ సచ్చునా!
 పద్మాఽస్తుం డనంగ బొడిచె బ్రాగ్గిరియందు.

౬

కం॥ అనుచు శంభుడు వణ్కిన
 ననిమిషముని “విని రమేశు నజపాలురు గ
 ‘నొని నృపతికి విసిపింప
 జని” రంటి వదేమి? యనిన శంకరు డనియె.

౭

కం॥ మానవతీపురమున బుధ
 మానితుఁ డౌతామురామమనుజాధిపుఁ డా
 స్థానమున మహోన్నతపం
 చాఽనసపీఠాంతరస్థుఁ డై యున్నయెడ.

౮

సీ॥ సామంతభూపాలసముదాయ మొకవంక,
 నొకవంక రణధీరయోధవరులు,
 బహుశాస్త్రవిజ్ఞానపండితు లొకవంక,
 నొకవంక సరసగాయకచయంబు,
 కార్యదీక్షాఽమాత్యవర్ణాళి యొకవంక,
 నొకవంక నకశంకసుకవిజనులు,
 వారవిలాసినీవారంబు లొకవంక,
 నొకవంక మాగధప్రకరములను,

తే॥ గీ॥ సందుకొలుపున నుండ నాఖండలుండు
 ధర సుధర్మాఽంతరస్థుఁ డొకరణిఁ దనరు
 తూమురామావనీపాలతోయజారి
 కొలువుకూటంబుఁ జొచ్చి రాగొల్లవారు.

కం॥ అరువెంచినగొల్లలు దా
 మిరువురు దండంబు నెట్టి యేలినవాఁ డా
 దరమున వెఱుగునఁ జూడఁగఁ
 దఱచుగఁ గాన్కల నొసంగి ధరణీశ్వరుతోఁ.

తే॥ గీ॥ సామి! యాయూరియుత్తరభూమి కై న
 కూఁతపెట్టినఁ గాటుకకొండ గలదు,
 దాన మేకల మేఘ మావానితోనఁ
 బోయి కంటిని; మనసు కబ్బురము దోసె.

కం॥ అన నాముచ్చట యేమో?
 వినిపించర! గొల్లవాఁడ! వేగిర మనుచున్

జనవిభుఁడు వల్కినంతనె

తనచేతులు మోడ్చి యెడ్డేశమున సనియెన్.

౧౨

సీ॥ బాలిబొల్లినామాలు గలమేను గలవాఁడు,

సంకుసక్రాలబుజాలవాఁడు,

తెల్లనిముత్యాలడొల్లుబోగులవాఁడు,

ఎదమీఁద నెనఁగుజన్నిదమువాఁడు,

జలతారు వొదిగినతలకుల్ల గలవాఁడు,

వలిపంపుతగటుదువ్వలువవాఁడు,

రతనాలు దాపనపతకంబు గలవాఁడు,

సక్కిచినీలాలసాయవాఁడు,

తే॥ నీ॥ ఎవ్వఁడో కాని మా ఁడు సవ్యకుంట

కాల్పాకోల్లు మెట్లపైఁ బెల్లు మసఁగ

నల్లకాటుకకొండన మెల్ల నెక్కి

పెద్దగైలోనఁ జొచ్చె నీపొద్ద రాజ!

౧౩

క॥ అని జాబాలురు వల్కిన

ఘనుజాధిపుఁ డాపు లై సమంత్రులతోడన్

ఘన మేగి చూత మెవ్వఁడో?

ఘనుడే కాకున్ననిట్లు గల్గునె? గుప్తుల్.

౧౪

క॥ మనపూర్వపుణ్యఫల మీ

దినమున ఫలియింపఁ జేయఁదేవుఁడు గాఁబో

లును భీకరగిరిగుహలో

జనమాత్రుఁడు సొరఁబడంగ శక్తుఁ డగునే!

౧౫

తే॥ గీ॥ ఐన మన మేగి చూత మయ్యది నిజంబొ?
 లేక మిథ్యయె? యిది గట్టి గాక యున్న
 జనులు సవ్యదు రింక నిజంబు దెల్పు
 డనుచు గొల్లల నడుగుడే!” యనిన వారు.

౧౬

తే॥ గీ॥ ఉన్న దున్నటు మీ రందుఁ గన్న దెల్లఁ
 గల్ల లాడక తెల్పుఁ డోగొల్లలార!
 రాజు సూడఁగ మీవెంట రాఁ గలందు.
 ననుచు నడిగిన నాభీరుఁ డనిరి యిటులు.

౧౭

తే॥ గీ॥ అబ్బతో డబ్బ! దబ్బుల లేదు; నిబ్బ
 రమునఁ జూస్తిను; మీ రింక రాండి సూడ;
 దర్లపసికెలు మేసెటిగొన్నడిమి
 కెల్లి వచ్చెను పనుపొన్నెవలైవాడు.

౧౮

చ॥ అనిన సమాత్యవర్గము నృ గ్రణితో “నజపాలశేఖరులే
 ఘననిభగాత్రు నిక్కముగి గన్గొసినా” మని పల్కుచున్నవా
 రనిమిషరాజభోగసప్తశాంతితవైభవ! యెన్నిభంగుల౯ మన
 మటు వోయి చూడ కనుమానము వాయ దటరచుఁ బల్కుగ౯. ౧౯

క॥ ముందర నిలిచిన సేవక

బృందముఁ గని పిల్వఁ బరిచెఁ బృథ్వీశ్వరిసం
 క్రందనుడు గజతురంగ
 స్తందనపరిహాళవీరసైనికవరుల౯.

౨౦

క॥ సిద్ధాంతులఁ గన్గొని పరి

శుద్ధదిను బడుగ ‘నిపుడే శుభ’ మం చనినన్.

శుద్ధాంతమునకుఁ జని న
న్నద్దోద్ధతకవచచాపనారాచుం డై.

౨౦

కం॥ జననికి దండం బిడి పని
వనియెద నని జనవిభుండు వేడుకొనిన నా
యన! నీవు పోయి రమ్మా!
చనుకార్యము సఫల మగును సర్వేశ్వకృపఁ.

౨౧

మ॥ అని దీవించిన సంభ్రమించి జనయిత్రాజ్ఞానుసారంబుగాఁ
జనుచో “ఘానురవర్యపాలికి సమస్కారంబుఁ గావించినా”
నన నాభూమ్యమృతాశనప్రజము దీర్ఘాయుష్య మాఁ గాక నీ
వెనుకక వత్తుము మమ్ముఁ దోడ్కొనుచుఁ బోవే! రాజచూడామణీ!
౨౩

చ॥ అన విని వారికిఁ దగినయాసంబులఁ నియమించి విస్ఫుర
ద్ధసమణిచిత్రకాంచనవికారక సచ్చిభికాధిరూఢుం డై
వినుతయశోధురంధరుఁడు వీధుల నేగఁగఁ జొరకన్యకా
జనులు స్మృపాలుమీఁద నెగఁ జల్లిరి లాజసుమాక్షతావళుర్.

౨౪

ప॥ ఆసమయంబున

౨౫

నీ॥ “ధరఁ గీర్తిమంతు లీదొరతోడ సాటి యే
దొరల్గు లే”రనుచు భూసురులు వొగడ
“నల రాజు వలరాజు నలరాజు నీరాజు
సాటి రా” రని వారసతులు వల్క;
“వహ్ని శబాషు సవారీ ఘజాయత్కి
డౌలు డే”భనుచుఁ బకాను లనఁగ;

“దాసదురీణ! మదద్విడ్విదారణ

చణ!” యని మాగధ స్తవము సెలంగ;

తే॥ గీ॥ గాహాలోదగ్రభేరీ నికాయురవము

దస్యరాజస్యహృదయభేదన మొసర్ప

బూర్వరద్వారసీమ నాభూమివిభూష

వెడలె నిజయశోమహిమ సల్లడలఁ జెలంగ.

౨౬

కం॥ అతినత్వరగతితో భూ..

పతి వోవుచు నచటిచిత్రపాదపవన్

ప్రతతుల మృగఖగఘన సం

తతులఁ గనుఁగొంచుఁ జేరె ధరతటమునకుఁ.

౨౭

కం॥ తనవెంబడిగా వచ్చిన

జను లందఱు నందె యుంచి జనవల్లభుఁ డం

జనగిరిపై కొక్కడే తాఁ

జని యొకగవ్వారముఁ గాంచె సమ్మృఖమందుఁ.

౨౮

కం॥ ఆగొల్లవారు సెప్పిన

దీగవ్వార మేమొ! చూత మిపు డనుచుఁ దా

నేని వసుమతీవల్లభ

నాగారి గుహంతరంబునను దనయెదుటఁ.

౨౯

సీ॥ భక్తకోటికి నింతబంటి ‘విరజ’యని

కటిఁ జూపె నన వామకర మెనంగ;

నిక లేదు వైకుంఠ మిది నిక్క మని చూపె

సనగ దక్షిణహస్తమును జెలంగ;
దీన గిల్చిపలత దెగ వేయఁ బూనెనో!
యనువిధమున సహస్కార మమర;
నార్దరక్షణకీర్తి మూర్తిమంతముఁ జేసి
ధరియించె సమీతి దరము దనర;

తే॥ గీ॥ మకరకుండల కేయూరమకటకటక
ఘనవిభూషిత సంహసంహసనలితుఁ
డిశ్యరుం డగు శ్రీవేంకటేశదేవు
సరవిభుండు గాంచె గన్నులకొలుపు దీని.

30

చ॥ హరితనువారిదోదయమునందుఁ గృపారసనర్దధారలు
గురియ నృపాలబాష్పజలకుల్యోచన బులకల్ దనూరసాం
కురములు నై నను స్తజుగోచర మున్ను మాచరించుచు
బరిమితి లేనిముశ్వలము పంజరు; భాగ్యము చెప్పశక్యమే!

30

కం॥ శ్రీరామేశాస్త్రిఁ ఘోషిద్వయ
సారసముల కిపుడు సృపతి సద్భక్తి నను
స్కారము నేసిన, నొప్పెను
ధారుణి సద్భక్తి మూర్తి ధరియించె ననక.

31

కం॥ నిటలగుటన్యస్తాంజలి
పుటుఁ డై పటుభక్తిహృదయభువనజకలితో
త్కటుఁ డై సర్వేశ్వరు సం
తట నిటుల సర్వేశ్వరుండు స్తవ మొనరించె.

33

చూర్ణిక.

శ్రీమదకవిందమందిరాసుందరీకందుకాయమానసుందరప్రశస్తనిస్తుల
నిస్తులస్తనస్తబకవిన్యస్తాస్తాకస్తూరీపంకాంకితవత్తుస్తుల! సద్యోవిద్యోత
మానవైశణ్యానవద్యిఖద్యోతాంచితాఖర్వపూర్వోర్వభృచ్చిఖరాయ
మాణదిరత్నరత్నప్రభాభాసమానాసమానకాంచనాంచక్కటఘటితోత్త
మాంగ! భుజాంచలసంభృతసుందర్యనాజ్ఞమిత్రాజ్ఞసనంవిధానసంతతవ్యాఖో
చహాచనమహోశ్వలవిరాజితముఖరాజీవ! నిజభుజాంతరాళమహేంద్రశిలా
సాంద్రచంద్రశాలాఽఽ రోహణావరోహణార్థాంభోధిజావిరచితశ్రేణివదా
చరితతివలీమండితపిచండ! తటిత్పటలాఽఽయితకటితటసంఘటితహాటకమయ
శాటికోదంచద్వనఘనాఘనోపమానాపఘనత్రయీసీమంతినీసీమంతసీమాం
తబంధురసిందూరసందానితపాదారవింద! భక్తజవబృందమందిరాలిందామం
దసౌందర్యమందార! దీపకిల్పిషోద్ధతద్వాంతప్రవ్వంససత్కిర్ణామృ! నమస్తే
నమస్తేనమః.

38

సీ! శ్రీరమణాయ, సరీన్మపశాయినే,

నారాయణాయ, సనాతనాయ,

విష్ణవే, కృష్ణాయ, విహగతురంగాయ,

శార్ణిణే, వరదాయ, శాశ్వతాయ,

చక్రాబ్జపాణయే, నకరసంహారాయ,

హరయే, శుభాంగాయ, హరమతాయ,

సరసఖాయ, జనార్దనాయ, వీతాంబర

ధారిణే, దైత్యవిధ్వంసనాయ,

తే॥గీ॥ భక్తపోషాయ, భవతమోక్షాస్కరాయ,
మధితకలుషాయ, మస్మదమన్యథాయ,
మురహరాయ, ముకుందాయ, మోక్షదాయ,
దేవపూజితదివ్యవదే, నమోఽస్తు.

31

ఉ॥ తోయదమేచకాయ, సతదుష్కృతతూలనమూరణాయ, కృ
ష్ణాయ, గదాగ్రజాయ, సభసాగమరాట్మరగాయ, వద్భవే
త్రాయ, బలానుజాయ, సురరాజముఖామరసన్నతాయ, ని
త్యాయ, నిరంజనాయ, నిగమాంతశిఖామణయే, నమోఽస్తు తే 32

క॥ రంకువు గలశశిశృశుల
నంకలితము నీముఖంబునది బోలక తా
శంక బహుశక్తయతో
బింకము దిగ నాడి సమసె వేంకటరమణా!

32

క॥ భవదీయదివ్యముఖసం
భవలలితశృచయము ఘంకేడుచాశా
త్రవకేతనమున కెన యగు,
వివరోన్నతజవనతురగ! వేంకటరమణా!

33

క॥ వసజేషుశరాఽసాగ్రము
లెన నీకనుబామలతోడ నెటు లగు, గనుపుల్
గనుపులుగా గిరకల మెది
పిన బిప్పిగ విగన మాను వేంకటరమణా!

34

క॥ మధుసూదనాప్రియం బగు
మధుయంత్రచాంపేయసుమము మహనీయభవ

త్రుభిశోజ్జ్వలనాసిక కే

విధమున సరి వచ్చు ధీర! వేంకటరమణా!

౪౧

కం॥ బింబము భవదీయాధర

బింబప్రతిబింబగరిమపృథురుచిఁ గని యా

డంబర మొందుచు శుకముఖ

బింబాంచితరక్తిఁ గనియె వేంకటరమణా!

౪౧

కం॥ కుందంబులకుం దంబు ల

మందభవద్దశనపంక్తి మహానీయాస

త్సందరతరహీరామిశ

బృందంబుల నపహసించు వేంకటరమణా!

౪౨

కం॥ హరినీలఘటిశఘనతట

సరనీలసదమలసలినసాదృశ్యభవ

ద్వరలోమగండశలముల

వెఱఁ గగుమొగ మెన్నఁ దరమె! వేంకటరమణా!

౪౩

కం॥ సశకలభావాదదర్శన

దృశ మని వచియించు టెల్లు? దీవ్యద్రాకా

శశికలద్యయసన్నిభ

విశదభవత్తాలుయుగము వేంకటరమణా!

౪౪

కం॥ 'దర'నామకంబు నీకం

ధరనదృశతఁ బొంద లేక తావకవిలస

త్కరగత మై మొఱి వెట్టదె!

విరజాతరణీయచరణ! వేంకటరమణా!

౪౫

కం॥ తనమందిరమున నిందిర

ఘనముగ నిడుదీప మనఁగఁ గొస్తుభరత్నం

బున నలరు భవద్వృక్షము;

వినతాతనుజాతతురగ! వేంకటరమణా!

౪౬

కం॥ నిజజరపితరవిలీత

త్రిజగన్ని మోక్షసంధిశేఖర శేఖా

భజనీయభవత్త్రివళులు

వృజినవృజదనుజహరణ! వేంకటరమణా!

౪౭

కం॥ కవిభవసంస్థానం బై

యవిరళహంసావలోకనానందం బై

భవదుగుగభీరనాభీ

వివరసరసిపద్మ మలరె వేంకటరమణా!

౪౮

కం॥ తావకమధ్యం బణు వని

కోవిదు లనఁ జిత్ర మయ్యె; గురుసంస్తుతులన్

బ్రాహ్మణ్యాసంతం బని

వేదిధములఁ బొగడఁ దగదె! వేంకటరమణా!

౪౯

కం॥ శ్రీద! జగత్ప్రియభాగ్య

శ్రీదం జానీదుపదము శ్రీకాంతాన ।

మోక్షము నై, ప్రస్తుతవర

వేదము నై, మమ్ముఁ బోషిండు వేంకటరమణా!

౫౦

కం॥ తావకపదసఖిజితా

రాజరాజవళి కాంత్యన్వితంబు నై త్వన్మృఖిదృ

గ్భావనచేఁ దారక లై

వే విష్ణుపదంబుఁ గనియె వేంకటరమణా!

౫

క॥ ఇలలో 'మాధవుఁ' డనుని

ర్థలనామము నీకుఁ గలదు, మచ్చేతఃకో

కిల జులఁగింపుము తావక

విలసత్పదకిసలయముల వేంకటరమణా!

౫౨

క॥ నీతనుదివ్యప్రావృ

ట్సీతాబ్జముఁ గని మదీయచిత్తమయూరం

బాతతముగ నర్తించును,

వీతామితకలుషనికర! వేంకటరమణా!

౫౩

క॥ తావకతనువర్షాఽఽగమ

జీవనదకృపారసైకశీకరవరసం

భావితుఁ జేయుము మద్ధ

తీవరచాతకకపీందుఁ వేంకటరమణా!

౫౪

క॥ అమలము గద! పంకోద్భవ

కమలం, బావిధి మదీయకల్పచేతః

కమలము విమలము త్వత్పద

విమలోజ్జ్వలకమలయుక్తి వేంకటరమణా!

౫౫

క॥ ఛదములు సెడకుండఁగ వ

ట్పద మబ్జాఽనవముఁ గ్రోలుభంగిని యుష్మ

త్పదసలినాఽనవమును నా

హృదయమిళిందంబు గ్రోలు వేంకటరమణా!

౫౬

మ॥ భవదీయోజ్జ్వలపాదపద్మయుగముఁ బద్మాఽననాజ్ఞారిభృ
త్సవభుజ్మఖ్యైసురుల్ మునీంద్రులుఁ గనఁ జాలంగ లే రంచు శ్రీ
ధవ! వేదార్థము దెల్పు చుండుఁ గద! దృద్ధారిద్ర్యముల్ దీఱు నీ
భువి నేఁ జూడఁగ నేమి నేసితినా! కా పూర్వంబునఁ బుణ్యముల్. ౫౭

క॥ వారటయుగ, కిరి, హరి, వటు,
పారశ్వధిక, నృప, నీరి, బౌద్ధ, సుకలూక్య
కారంబులు ధరియించిన
శ్రీరమణుడ వీవె కావె! శృంగారనిధి!

౫౮

మ॥ రసనాయుగ్మసహస్రముఁ గలిగి సర్పస్వామి వేనోశ్య నీ
యసమప్రాధచరిత్రముల్ వినుతి నేయఁ బూని తా నంతటఁ
బస లేకుండఁగ సెజ్జ యై గొడుగు నై భద్రాఽననం బయ్యెనే
రసనఁ గల్గితి నొక్కడే; యెటులు నిఁ బ్రార్థింతు విశ్వాఽత్మకా!

౫౯

క॥ అనుచున్ వినుతించిన విని
వసమాలి సృపాలుఁ జూచి వార్షికఘనగ
ర్జనసన్నిభబంధురసి
స్వసమున ని ట్లనుఁచుఁ బల్కె నదమలకృపతోన్.

౬౦

క॥ ఓనరవర! నీ వెవ్వడ

వీనగగవ్యరము సారఁగ నేటికి నీకుఁ?

మానవరూపముఁ గనుఁగొన

తే నుండు మునీంద్రవృత్తి నిచ్చట ననినఁ.

౬౧

తే॥ గీ॥ సకలమానవవృజ్జలజాతపీఠి

కాంతరాతనాసముచు గల్గి యబ్జనాభ!

మునిజనులవృత్తి కెల్లను మూల మైన

'దేవతాసార్యభాముడ వీవె కావె!

E

కం॥ అనిన నీనామం బే

మని యడిగిన "రాము"డందు రవనిజనంబుల్,

వనజోదర! నీపదయుగ

వనజంబులనేవ నేయ వచ్చితి ననినన్.

E

కం॥ కరుణానేత్రాంచలములు

నరవరుపై నిలిపి శౌరి నగు మొగమున భూ

వర! నిన్నొకమాటడిగెద,

వెఱు గొండక దీనిఁ డెల్పు విమలమనీషన్.

E

కా॥ సద్యఃపుల్లవిశాలనేత్ర విలసచ్ఛంద్రానృప సౌందర్యజి

ద్విదుశ్చిద్వల్లరిఁ గాముదీప్తితఁ గన ద్వేణీజితాంభోధరన్

హృద్యోదంచితనూత్నవిస్ఫుటలసద్ధేమాజ్జహస్తజ్వలన్

మాద్యద్దంతినమానయాన సలమేలుంగాంగనన్ జూచితే?

E

కం॥ చెలితో నే నొకమాటకు

నలిగితి; నీవర్వతమున కరుడెంచితి; నే

నిలఁ జాల నేమి నేయుదు

నలిమేసిన్ విడిచినదిగ నవసీనాథా!

E

కం॥ ఒకనిమిషం బొకదివసము,

నొకదివసం బొక్కనెలయు, నొకనెల యొకయే,

దొకయేఁ దొక్కయుగంబును,

నొకయుగ మొకకల్ప మగుచు నున్నది సుమ్మా!

౬౭

చ॥ మధురిమధూర్వహాధరి సమాధురిధారలఁ బల్కు వల్కినన్
మధురశ రాఁస ఘోటక సమంబు; విధుంతుదవేణి పాడినన్
బ్రథితవనప్రియాఽవళిసమంబు; మదద్విప్రియాన పిల్చినన్
విధికృత మేమొ! కాని యల వీణెలతో నరి నేయఁగాఁ దగున్ ౬౮

క॥ ఆఘనకుచకచమేచక

మే ఘన మని సమము రాక మిహిరావత్య

శ్రీఘనధుని భువి బాత్రెను,

మేఘము దివి కేగఁ బొగడ మెలతను దరమా!

౬౯

క॥ తనచే నాచే రెండును

నొనరఁగ మత్పదమునందు నొక్కటి నిలిచెన్

వనితాముఖగళపదసమ

మును గాలే కజ్జములును మూడు నృపాలా!

౭౦

తే॥ గీ॥ కాంతకనుదోయి కెన గాక చింత నొంది

కంధరాద్వయసఘనకబంధములను

నొక్కరాజీవమును నిల్చి యొకటి నిండ

మునిగి తేలుచు ఘనకపరబును నొనర్చె.

౭౧

చ॥ ఇదధిజ పుట్టినప్పుడె నముజ్జ్వలనానుము శ్రీ యటంచు నీ
మదగజయాసకే తగు సుమా! యని పార్శ్వములందు శ్రీలఁ బా
ముదము దలిర్ప గుర్తులు నముద్రుఁడు వ్రాసెనచంద మొప్పి నా
ముదితశ్రుతిద్వయంబు సుకపోలములన్ సరి నింపఁ జేయుచున్. ౭౨

చ॥ మగువసుధారసాధరసమప్రభ నొందెద మంచుఁ గెంపులున్
 బగడములున్ బ్రవాళము లపాస్తరుచిత్వము నొంది నిల్పు చె
 క్కగఁ బడి, తంతుసంతతులకట్లకు లోనయి, నేల వ్రాలె; న
 య్యగణితరూపగౌరవమహాద్భుతసంపద చెప్ప శక్యమా! 23

సీ॥ పణతిముఖము మహాపద్మసంకాశంబు,
 సతినేత్రములు పద్మసన్నిభములు,
 చంద్రాఽస్యకంఠంబు శంఖసమానంబు,
 రమణిజంఘలు మకరములఁ బోలుఁ,
 గామినిపాదముల్ కచ్చపసమములు,
 కోమలిదంతాఽభి కుండపాభి,
 బాలికక చములు నీలోపమానంబు,
 లమరఁగా నిధిసప్తకమువిభూతి

తే॥ గీ॥ సంగములఁ బూనియుచు ముకుందాభిధాన
 నిధినిఁ దనయందుఁ బూసదు నీరజాక్షి,
 వర 'ముకుంద' నామమున నేఁ బరఁగు చునికి;
 స్త్రీలు వరుపేరు నుడువను సిగ్గువడరె? 24

తే॥ గీ॥ వజ్రహాగాన్వితం బై సవనితకుచయు
 గంబుతోడను దుల్యంబు గాఁ దలంచి
 వజ్రనిర్భిన్న మై నగవ్రాత మిలను
 గూలి, ధృతి దూలి, గతి మాని, జాలి నొందె. 25

కం॥ నిజమె కద! కాను నన్నము

గం॥ గజయానకుఁ గల్గి యుంట, కచకుచజఘన

ప్రజనిజభారముచే న

యృజిశ్శత మది యేమొ! తాళు టది నిజమె కదా!

2౬

కం॥ కాంచినఁ గాంచిన నాసతి

కాంచినఁ గాంచిననమంబె కద! హస్తగిరి

పొంచితగతిఁ గుచకారవ

చంచద్యైభవవిలాససహితం బగుట.

22

కం॥ కల నైనఁ గాని న న్నా

జలజాయతనేత్ర పాయఁ జాలక వక్ష

స్థలమందే యుండును; నా

లలనను నేఁ జూడ కెట్టలను నిల్చు నృపా!

2౮

ఉ॥ రామవసుంధరాధిప! మరాళవిరాజితయాన యిందిరా

రామకు నిర్నిమిత్త మపరాధము సేసినపాప మిప్పు నన్

గామశరస్వరూప మయి గాసిలఁ జేయుచు నున్న దయ్య! యా

మామహిళావతంసము నమందగతిన్ జని తోడి తే గద!

2౯

మ॥ అనుచున్ గేశపుఁ దాన తిచ్చిన నమందానందచేతస్కుఁ డై

మనుజాధీశుఁడు వల్కె నిట్లనుచు నామామానిసీరత్న మే

జనమాత్రుండను నాకు నెవ్వధము సాక్షాత్కార మా; నైన నా

మెను వైకుంఠముఁ బోయి పిల్వగను స్వామీ! నేను శక్తుండనే! ౮౦

వ॥ అనిన రమాధవుండు క్షమాధవున కిట్లనియె.

౮౧

పంచచామరము! నృపాలచంద్ర! నన్ను బాసి నిల్చి యుండ నోవునే!

క్షపాదినలు లెంచ కీరసాద్రదేశమందుఁ దా

నపారమోహమానసాబ్జ యై పయోధికనన్య ది

ద్విపాధిరాజయాన మద్గవేషణం బాసర్పదే? ౦౨

తే॥ గీ॥ కాన నీ వేగి భూమిలోఁ గాననములఁ

బురములందును మునులకాపురములందు

వెతకి తోడుక రమ్మ! యీవెతకుఁ జాల

జాలి నొందెద; నిక నోర్వఁ జాల నయ్య! ౫౩

చ॥ అని తనవ్రేలిముడిక నృపాగ్రణిచేతికి నిచ్చి పచ్చవి

ల్తునివిషజాతీప్రతరదుస్తరశాతమహోగ్రబాణసం

జనితకరాళకీలలు రసాధవ! యోర్వఁగ లేను; ముద్ర యా

వనితకు నిచ్చి తోడుకొని వచ్చిన నీ కొనఁ గూడుఁ బుణ్యముల్. ౫౪

క॥ అనినంతనే నృపవద్యుడు

వినయంబున హరికి మొక్కి వీడ్కొని చని యం

జనగిరినికటంబునఁ గల

వనజాకరతీరభూమివనముల నెల్లఁ. ౫౫

క॥ వెతకుచుఁ జని ముందట నొక

వితతోజ్జ్వలవిస్ఫుటారవిందామందాఁ

యతజలజాకరమును భూ

పతి గనుఁగొని విమలసలిలపానేచ్ఛఁ జనెఁ. ౫౬

కా॥ ఆకాసారనమీచభూమిని వయస్వారత్నముల్ గూడి నా

శీకాఽవాసవిలాసినిముడిని జాలిఁ దూల లాలించున

స్తోకాశ్రావము నాలకించి సతు లిచ్చో నెవ్వరో? యిదిరా
రాకారాజనిభాస్య యేమొ! యిటుకు రా బోలు నంచుక జనక.

౮౭

కం॥ అంతట వచ్చెడువృద్ధి
కాంతుని శ్రీకాంత గని యకారణ మితఁ డీ
కాంతారమునకు వచ్చునె!
కాంతునిపనుపుననె వచ్చెఁ గావలె ననుచున్.

౮౮

మత్తకోకిల॥ రాజచంద్రునిరాకఁ గాంచుచు రాజసోదరియున్ సఖి
రాజవక్త్రము జూచి యిట్లనె రామ! యెవ్వరో! కాని స
ద్రాజనన్నిభ తేజఁ డీతనిరాక యెందుకో? సౌరరా
ద్రాజభక్తనిభప్రభావవిరాజమానుఁడు చూడవే!

౮౯

చ॥ సనకసనందనాఁడదివరసంయమివర్మలలోన నెవ్వఁడో!
ఘనుఁ డటు గాకి యుండిన సఖిర్వసువర్వమునీంద్రచిహ్నముల్
మనుజుల కేల కల్గు? ననుమానములే దితఁ డచ్యుతాంఘ్రిజీ
వనరుహభక్తుఁడే! నిజము; వారిజనాభుఁడు పంపెఁ గావలెన్.

౯౦

కం॥ అని యివ్వధమునఁ జెలివో
ననుచుండఁగ భూవరుండు నల్లన నికటా
వనికిన్ జనినను గని శ్రీ
పనితామణి వల్కె నిట్లు పసుధాఽధిపుతోన్.

౯౧

కం॥ పరేమి? నిన్ను జూచిన
ధాయినిపతి పనుచుఁ దోచె ధరణీఘ్రితో

మారమణునిఁ జూచితేవే!

కూరిమితోఁ జెప్పుము వేడుకొనియెద ననినన్.

౯౨

క॥ నా పేరు 'రాముఁ' డందురు

భూపతికులజండ; దేవపూజ్యుం డదుగో!

నీపెనిమిటి గలఁ డమ్మా!

యీపర్వతగహ్వరమున నిందునిభాస్యా!

౯౩

క॥ అని హరి తన కిచ్చినయా

ఘనమణినంచయుయ్యతోర్మికను నిందిరకున్

వినయంబున నొసఁగుచు నా

జనపాలుఁడు పాఁగి మొక్కి సన్నిధి నిలిచెన్.

౯౪

ఉ॥ ఆనవరత్ననూత్నఘటితాంచితకాంచనచందూర్మిక

మానలినాక్షి గైకొని జనార్దనునంగుళిభూషణంబు! యా

వీనతురంగపుంగవుఁ డహీనశయానుఁడు లెస్స యుండెనే!

తా నెట నున్నవాఁడో! యిక దాఁపక తెల్పవె! నిన్ను వేడెదన్.

౯౫

చ॥ హరి నిను వ్రేల నుంచుకొని యంబుధిలో వటవృతతల్పమం

దరుడుగ మాళిక్రిందఁ దనహస్తముఁ జేరిచి పవ్వళించున

త్తటి భవదీయనంగమునఁ దా జలరాశివతంసుఁ డమ్మెయిన్

ధవళి 'నమ్మద్రు' డంచు నభిధానము నందెను ముద్రికోత్తమా! ౯౬

౧ ఇచ్చిధంబున నమ్ముద్దుటంగరంబును గరంబు వినుతించి కన్నుల నొత్తి

కొని చెక్కుల వాత్తించి యక్కునన్ జేరిచి యక్కువలయాక్షి

మిక్కిలిమక్కువతో నిట్లనియె.

శా॥ నే నే మంటి విధాతృతాతః నపుమన్ నీవే కదా! సాక్షి తా
నే నామీద దయావిహీనమతి యై నిష్కారణంజే ననున్
దీనత్వంబునఁ గుండఁ జేసె గజవే! దివ్యోర్మికారత్నమా!
నే నేరీతిఁ దరింతు మస్మథశ రాగ్నిస్ఫారకీలాఽఽవలిః? ౯౮

కం॥ అని మఱియు రాజపుంగవుఁ
గని నీరేజశయన యనఘా! నిను 'నే
మను' మని హరి దాఁ బనిచెను
వినిపింపు గదయ్య! రామవిపులాఽధిపతీ! ౯౯

కం॥ దానససూను! సూనవి
తానేషుసమానరూప! ధరణీభృన్మౌ
భీనాతిఘ్న! ధీరజ
నానూనసరోజమండహరి! హరిశ్చోర్యా! ౧౦౦

కం॥ శేషాహిరాజశయనువి
శేషాంచితవార్తఁ దెలిపి చిత్తాంబుజసం
తోషముఁ గావించితివి వి
శేషగుణకలాప! రూపజితసుమచాపా! ౧౦౧

కం॥ నిను గన్నతల్లిదండ్రుల
ఘనతరపుణ్యప్రభావగరిమం బిలలో
వినుతింపఁగ ననిమిషవర
వనభవభవభవుల కై న వశ మె? స్మరాలా! ౧౦౨

శా॥ అన్నా! రామనరేంద్రచంద్ర! హరి యే మన్నాఁడా! కా నన్ను ర
మ్మన్నాఁడా! దయతోడఁ దెల్పుగద వయ్యా! వేదేదక నిన్ను నా

యన్నా! నీవుయశోధురంధరుడ వై యశ్రాంత మీఠూమి శ్రీ
మన్నారామణపాదభక్తిఘననామ్రాజ్యుండ వై యుండుమా! ౧౦౩

కం॥ ర మ్మనెనా? నాడే నే

ర మ్మనెనా? తనకు నాకు రమణుం డీక దూ

ర మ్మనెనా? నను మణిహా

ర మ్మని హరి తనభుజాంతరమ్మునఁ గొనునా! ౧౦౪

వ॥ అనిన రమాకాంతకు క్షమాకాంతుం డిట్లనియె.

౧౦౫

కం॥ అమ్మా! నిన్నున్ ర మ్మనె

నమ్మా! యామాధవుండు ననుమానము లే

దమ్మా! మదిలో నిజ మను

కొమ్మా! నామాట నమ్ముకొమ్మా! కొమ్మా! ౧౦౬

కం॥ రా వమ్మా! పోవుద మింక

నీవల్లభుఁ డెదురు చూచు నీరాకకునై

భావభవాంబకపీడిత

భావుం డై; వేగ పడవె! పదవుల సుదతీ! ౧౦౭

వ॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె.

౧౦౮

కం॥ వనమాలి “నాకు ననసా

యినివి నిన్ను బాసి యుండ నిది నిక్కముగా

మనమున నమ్ము” మటని నను

దనయెడఁ జేర్చుకొని మాటఁ దప్పించుమాదన్. ౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఏమి పత్తును? నే నింక రామభూప!

దైవ మిం తెన దయ శేక తప్పు లేని

మాట చేపట్టి న న్నొంటిపాటు విడిచి

చనియె నిక నేను వచ్చిన జక్క నగునె?

గంగ

తే॥ గీ॥ అనుచు నీరీతిఁ బల్కి యవ్వనజభవన

మనుజవరునకుఁ దనచేతివనజ మిచ్చి

“దనుజహరునకు నొసఁగుచుఁ దనుజవనజ

ఘురశరాఽలికి నోర్వ లే” ననుచుఁ జెప్పును!

గంగ

ప॥ అని యివ్వినంబున నిందిరా దేవి బల్కిన “శ్రీమన్నారాయణుండు నన్ను
మన్న న సేసి యుక్కన్నియ యెందున్న వెదకి తోడుక ర” మృనియె;
నిప్పు డీయమ్మ రాను సమ్మతించక “శ్రీమ్మఱ నూరక పా” మృను
చున్న “దమ్మాక్షపురకు మరంబు సమ్మతంబు గా నెవ్వధంబునఁ
జెప్ప వలయు” ననుచుఁ జెంతఁ జింతాఽఽకాంతంబు డై నిలుచున్న
భూకాంతునకు శ్రీకాంత వెండిము ని ట్టనియె.

గంగ

చ॥ మనమునఁ జింత నొంది యచుచూచును సేసెన వేల నయ్య! నీ

వెనుక నె వత్తుఁ గాని యరపిందదభాక్షుండు తప్పు లేనిదే

నను విడ నాడి మారనభివ్రదరంబులపాలు సేసి తాఁ

జనె నిక నేను వచ్చిన ససహృత నొందఁడె యప్పటంతకున్.

గంగ

తే॥ నీవె పో వయ్య! పోయి “నాచేర మేమి?

తప్పు లేనిదె మదనాగ్ని కొప్పగించి

చనితివే మాయదయ చాలు చాలు ననుచుఁ,

దోయజాలయ మిముఁ జాల దూతె” ననుమ!

గంగ

క॥ అని యివ్వినమునఁ బల్కిన,

జననాథుండు మ్రొక్కి- లేచి శక్వద్భక్తిన్

జననీ! నీయాజ్ఞను నే

జనియెద సెల వొనగు మనిన జలజజ యనియెన్

౧౧౧

కం॥ ఈసారిమాత్రమునకున్

వేసారక పోయి రమ్ము వేసిర మీక నో

భాసురగుణరత్నా ౭కర!

దాసావనధుర్గునకును దండము సెపుమా!

౧౧౬

చ॥ అనిన మహాప్రసాద మని యబ్జముఁ గైకొని సత్వరంబునన్

జనియె హీరణ్యభూమిధరసన్నిధి మై తనరారు చున్నయం

జనగిరితోవఁ బట్టి; మును శౌరికి నారదహానిచంద్రుఁ డా

యనిమిషసూన మిచ్చుటకు సంబరవీధిని వచ్చినట్టులన్.

౧౧౭

ఉ॥ ఆనరనాథపుంగవుఁడు సబ్జముఁ గైకొని పోవు చుండఁ ద

త్సానమనోజ్ఞనాసనఁ గిశోరసమీగుఁడు గొంచుఁ బోయి యా

దానవవైరిసన్నిధి నుదారతఁ జేర్చినయంతఁగో “రమా

మానిని వచ్చె నిక్క మృదుమాసము లే దిక్క” నంచు దిగ్గునన్, ౧౧౮

ఉ॥ లేచి నమస్తదిక్కులఁ జలీకృతపక్షు విశాలనేత్రుఁ డై

చూచి రమావిభుండు నిజసుందరిఁ గానక యేమిమాయయో!

తోచదు, భామహస్త గతతోయజసారథ మెట్లు వచ్చె? నే

జూచినఁ గాన రా దెచటఁ; జోద్య మి డేమొకో! యంచుఁ జింతతో

౧౧౯

నీ॥ ‘తనతల్లి నడఁ బాసి చనె’ నంచు మదనండు

వనజాస్త్రములఁ బూని వచ్చె నేమొ!;

పద్మవాసనఁ గొని పద్మాశుభం బెఱిఁ
 గించ మారుత మేగుదెంచె నేమొ!;
 నతి నన్ను నెదకుచుఁ జనుదెంచి యీమహా
 శిఖరిసమీపంబుఁ జేరె నేమొ!,
 పిలిచినఁ దా రాక పృథ్వీశుచేతికి
 లచ్చి నలిన మీయఁ దెచ్చె నేమొ!

తే॥ గీ॥ రాకయుండిన నీనరలోకమునకు
 మాక రాంభోజకంజాత మేకతమున
 వచ్చెనో కాని తెలియ దీవార్త యనుచు
 నుండి నృపుఁడు దవ్వుల వచ్చు చుండఁ గనుచు. ౧౨౦

క॥ ఏ మనః? నే మనః? నయ్యా!
 రామావనిపాల! వేగ రా గ మృజ్జా
 తామలగృహ యే మనః? ని
 న్నే మను మనః మఱియు నన్ను నే మనః? నయ్యా! ౧౨౧

సీ॥ కుశలమా! రమకు మాకుశలంబు నడిగి నీ
 కు సెల విచ్చెన! బుద్ధికుశలధుర్య!
 రమణి, మత్కంఠహారమణి, “శ్రీహరిదే నే
 గ” మని దూతైన! ధరారమణిసంహ!
 రాజీవనద్య, తారాజీవితేశానంద్య,
 రాజీవ మంపెనా! రాజరాజ!
 దరి లే॥ విరహాబ్ధిదరిఁ జేరు ల్లు? సుం
 దరి రాక యున్నఁ జొదరికుమార!

శే॥ గీ॥ వుండరీకాక్షి నాదండ నుండకున్నఁ

గాండజాతాస్త్రికాండప్రకాండములకు

బెండువడి గుండె సెదరక యుండు తెట్లు?

మండలాధీశ! యేది వేదండగమన?

౧౨౨

క॥ అని యివ్వినమునఁ బలుకుచుఁ

దనరాకకు నెదురుసూచుతాత్మవ్యధజుచెం

తను జేరి మొక్కి యిట్లనె

వనజము చే బట్టి రామవ సుధాఽధిపుడున్

౧౨౩

క॥ దేవా! నీయాజ్ఞ ను జని

శ్రీవనితను జూచి నీవు సెప్పినయ ట్లా

దేవికి నుంగర మొసఁచు

రా నమ్మా! 'నీవిభుండు ర మ్మనియె' ననక

౧౨౪

క॥ మనమునఁ దన్ను విడిచి చని

ననుభేదము, పిలువఁ బనిచె ననుమోదము, రెం

డును బెనఁగొన వనజేక్షణ

కనుగవ సులివెచ్చనీరు గగ్గమ్మఁగ ననియెన్.

౧౨౫

శా॥ అయ్యో! బూటక మేల? శౌరి నను ర మ్మన్నాడె! నే జెల్లఁ బో;

నయ్యో! యెక్కడిజోలి; నీ వెవరొ! యీయాశ్చర్య మే మందుఁ; దా

నయ్యో! నాయెడఁ గోపగించి దయ రవ్వం తైన లే కప్పుడే

యీయ్యారణ్యముపాలు నేసి చని నే డేలాగు నక ర మ్మనెన్ ౧౨౬

క॥ తలిదండ్రులనా! యెఱుంగఁడు,

కలగోత్రముఁ దెలియఁ డతఁడు, గుణహీనుం డై

చలపోరి పుణ్యజనముల

బలిమిని విధియించుఁ గఠినపాకియు మఱయున్.

౧౨౭

సీ॥ 'మేనమా' మని యిచ్చుకైన లో నెంచక

కంసభూపాలుని హింస సేసె;

ప్రీతి, బాల, యనియెడుచింత యింతయు లేక

తాటక గాత్రంబుఁ దఱిగి వేసెఁ;

దసపాదధ క్తిసంతతపారవశ్యుఁ డా

ప్రహ్లాదుతండ్రిహృదయంబు మాపె;

బాలకుం డని మది భావించి చ స్నియఁ

బోయినపూతనవొలు పడించె;

తే॥ గీ॥ బిచ్చ మడిగిన లే దస కిచ్చె బలియు

నతనిఁ బాతాళగతముగా నణఁగ దొక్కె;

నింతనిర్భోహదేవుం కేలఁ గరుణ

గల్గు నామీఁద నిది వింత గాక! యనుచు.

౧౨౮

తే॥ గీ॥ చంద్రబింబానల నిను జాల చాల దూటి

“రాను భౌ మ్మిఁకఁ దనచేతిరవ్వ కోర్వఁ

జాల; హరిహందు చా లింకఁ జాలు” ననుచు

నబ్బ మిచ్చెను మీ కి మృతంచు నిడుగొ!

౧౨౯

మ॥ అనిసన్ బంచశరమ్ము లొక్క మొగి నిష్కానంబునన్ గూర్చి మ

జ్జననిఁ బాసితి వంచు నూరుఁడు మనస్తాపంబుతో నేసిగ.

వనజాతాక్షుహృదబ్జమున్ దగుల సర్వజ్ఞుండు నై మూర్ఖుఁ జెం

దివచందంబున దివ్యశయ్య సపుడున్ దేహంబుఁ దాఁ జేర్చుచున్. ౧౩౦

ఉ॥ హా! యని కన్ను మూయు; సహహా! యని నవ్వు, నిఁ కెట్లు నేతు న
య్యో! యని మోము వంచు; మన సోర్పదహా! యని చింత నొందు; నా
హా! యని వేగ లేచు; జెలియా! యని దిక్కులు సూచు; వేగ రా
వే! యని పిల్చు; నున్ను రను; వేసరు; దా శయనించుఁ జాన్పునన్. ౧౩౧

క॥ హరి యివ్విధఃసునఁ కేవల

నరుచందము వెతల నంది సరనాధునిచే

సరసీరుహమున్ గైకొని

కర మరుదుగ నిట్లు వల్కెఁ గమలముతోడన్.

౧౩౨

నీ॥ దర్పకోద్దండదోర్దండమండితకాండ!

కాండరుడ్జాండాదికారణబ!

తతమె యుతవిరాజితమహోన్నతహంస!

హంసోదయైకరిరంసహృదయ!

భవశిరోభవధునీభవనవాంబుజరాజ!

రాజానుజాతాతీరమృధామ!

మధురసన్నధురసోన్నదయుక్తబంధర

భరణ! విభ్రాజితభర్మగర్భ!

తే॥ గీ॥ శారదా, శార, శరదభ్ర, చంద్ర, చంద్ర,

చంద్రికా, సాంద్రచంద్రోప, లేంద్రసామ

జేంద్ర, నిస్తంద్రభుజగరాజేంద్రదేహ!

లసదమితశుభ్రదేహోపహసనధామ!

౧౩౩

క॥ కమలాక్షవదనకాతర

కమలాక్షినిభాక్షివిమలకమలాలయశ్రీ

కమలకు శుభమే కద! యో

కమలాస్వయంకమలరాశికమలవిరోధీ!

౧౩౪

మ॥ రమ నీయందు జవించినందువలన రంజిల్లు నీపాలికల్
విమలాఽస్యాక్షికరాంఘ్రియుగ్మములు భావింపంగ నాకన్నులన్
గమలాదేవినిఁ జూచినట్ల యగు ని న్లనొన్న నిక్కంబు నం
భ్రమ మందొడ జూమి! నాహృదబ్జ మిపు డో గాజీవరాజీశ్వరా! ౧౩౫

క॥ చక్రాంగ్రియమపు గద!

చక్రాంకుడ సుమ్మి! నేను సరసీరుహధూ

చక్రాధిప! నన్నాశ్రీ

చక్రస్తనిఁ గూర్చి ప్రియము నల్పం గదవే!

౧౩౬

క॥ అని వనజము నివ్విధమున

వినుతించి మురాసురారి వేసరి చింత

వననిధినిమగ్నచేతో

వనజం దై రాజువదనవనజముఁ జూచె.

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ రవివంశార్థవసోమ! సోమనవభుగ్రాజాబ్జధూమస్కరి
స్తవనీయోజ్జ్వలపాద! పాదతలయోషాధూతపాషాణ! మా
నివరాంభోరుహపాణి! పాణిధృతనిర్ణిద్రామరద్యేషి! రా
జవిదారోద్ధతవక్రి! పత్రివరరాజుత్సైన్యవాఽరోహణా! ౧౩౭

౧౩౭

ఉత్సాహ॥ ఖరసురారివరవిదార! కలితసారకాంచనో

త్కరనిశారదశశతారదరకరారవింద! సా

గరగభీర! నగసుధీర! ఘనవిసారకేతుసుం

దరశరీర! హరశరానదళసశూర! భూవరా!

౧౩౯

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసానస్వాదనతుందిలేందింది

రాయమానమానసతూమువంశక్షీరపారావారరాకాసు

ధాకరరామత్మైపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణం

ధగీర్వాణచణరామచంద్రావనీపాలవిరచిత

శ్రీమదలమేల్కంగాపరిణయం భనుమహా

ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వా

సము సంపూర్ణము.

ఓం

చతుర్థాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీకోసలరాట్టసయాఽఽ

లోకనవికచాబ్బ! లోకలోచన! విలస

త్వాకాహితలోకాహిత

లోకాహితగేంద్ర! సకలలోకనరేంద్ర!

౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము! యటమీద సజ్జమాళి

యేమి సెప్పెను! సురసంయమిశ్వరునకు;

విచగ నవి మాకు వివరింపు విశ్రుతముగ

సూత! సముచితహరికథాఖ్యాతచరిత!

౨

కం॥ అస సూతుఁడు శౌనకముఖ

మునికులతిలకులను గాంచి ముదితాత్మ్యం డై

“వనజోదరుదివ్యకథర్

విన వలసితిరేని మీరు విను”డని పలికెన్.

3

ఉ॥ రామధరాఽధినాయకునిరాజనిభాఽస్యముఁ జూచి శౌరి “నేఁ

బామును బట్టెదన్, జ్వలను బట్టెద, నంగజు నైనఁ గొట్టెదన్,

భామరొ! నిన్ను బాయ నని బాసలు సేసెద నంటి”నంచు నా

శ్యామకుఁ జెప్పి పిల్చు మొకనా రిక వేడెద నిన్ను భూవరా!

౪

మత్తకోకిల॥ అనుచు నానతి యిచ్చినన్ నిటలాన్పితాంజలిబంధుఁ డై

మనుజునాయకుఁ డిట్లు వల్కె నమందవాగ్నిభవంబునన్

దనుజమర్దన! యివ్విధంబున దాసునిక బ్రతిమాలఁగాఁ
జనునఁ నీ విపు డాన తిచ్చిన సత్వరంబున నేగదన్. ౫

కం॥ మీయాజ్ఞోల్లంఘనమును

జేయఁగ నే నెంతవాఁడ శ్రీవర! మును నే
బోయిన రా ననె గద! “వేం
చేయఁగవలె మీరె యటకు శీఘ్రం” బనినన్. ౬

మ॥ హసనాంచన్ముఖుఁ డౌచు దైత్యమథనుం డాహ్లాది యై యిట్లు నే
నసమాస్త్రాంబకుబాధ కోర్వక నితాంతానక్తిమై వత్తునే
నసమానోజ్జ్వలబుద్ధిధుర్య! విన వయ్యా! యీధరామండలిన్
రసికుల్ విన్నను రామ రామ! నగరా! రామావసీపాలకా! ౭

కం॥ అటు గనుక నీవె చని యా

కుటిలాలకతో “మహాగ్రీకుసుమాఽయుధదు
ర్బటపటుశరపీడితహృ
త్పుట మిఁక నెటు లానో? చూచి పొమ్మనె”ననుమా! ౮

చ॥ అనిన నమస్కరించి దరహాసచునోజ్జముఖారవిందుఁడై
చనియె నదభ్రావేగజితసారథ వాహుఁడు నై ముదంబుతో
జనవరుఁ డచ్యుతాంఘ్రియుగసారపథ క్తినియు కనెజహృ
ద్వనజవికాస మొంద వనవాటికి నిందిర యున్నచోటికిన్. ౯

౧౦॥ పోయి సరోజసుందిరకు భూవరుఁ డచ్యుతచాదనిశ్చల
హృదయదవారతోత్కలితభక్తిహృదబ్బుఁడు మొగికి నన్; హరి

పేయసి గారవించుచు “సరీస్వపవైతురంగుఁ డే మనెనో?

నాయెడ నల్లినాఁడో? కరుణాపరుఁ డై నను బిల్వ సంఘెనో? ౧౦

కం॥ బొంకిన నఘ మనుచును బుధ

శంకరు లను చుండ వినవే! జననాయక! మీ

నాంకగురుం డే మనెనో?

బొంకక నాలోడఁ దెల్పి పుణ్యముఁ గనమా!” ౧౧

కం॥ అన విని జననీ! నీ విటు

లనఁ దగునా! దాసజనుని; నచ్యుతునావే

దన యే మని చెప్పుదు? “రా

ననె నిందిర”యనిన మూర్ఖ నప్పడె చెందె. ౧౨

ఉ॥ అంతట మూర్ఖుఁ డేరి నరకాంతకుఁ డల్లన జేతులకా గరా

కాంతపయిఁ ఘటించి తక్షకంపము నొందఁగ లేచి “యింక నే

నంతకు నోర్తుఁ గంతునిశి తేఘవితాసనితాంతతాపసం

కాంతవృద్ధబ్ధ మెట్లొ దయ గల్గినఁ గన్నులఁ జూచి పొమ్మనె ౧౩

చ॥ “నిజముగ నేటినుండి యింక ని న్నెడఁ బాయను నమ్ము”మంచునా

గజగమనాలలామకును గట్టిగఁ దెల్పుము; “సమ్మకున్నఁ బు

ణ్యజనచయఘ్న కిల్బిషము సందెద”నం చను; విందు కానతీ

వృజిమణి యొప్పకున్న “వనవాసమె వ్రాసిన”దందుఁ బల్కుమా! ౧౪

చ॥ అని మఱియు ని ట్లనియె. ౧౫

తే॥ గీ॥ నిక్క మీనూట మాయమ్మ! నివిభుండు

నీవు రాకున్న నిమిషయు నిల్వఁ దచట

వచ్చు నీచెంత కిప్పుడె మచ్చెకంటి!

జాగు నేయక రావమ్మ! వేగముగను.

౧౬

౨॥ అన విని “పుణ్యజనంబులు”

ననఁగా విను యాతుధాను లయ్య! శృపాలా!

“వన” మనఁగా నుదకంబును;

హాసననివాసముల కతని కవి యోగ్యము లే

౧౭

౩॥ “మాధవుఁ” డనునామము మా

యాధవుఁ డై యునికిచేత నన వలసఁ జూచి!

యీధారుణి వేధస్సమ

‘మేధానిధు లతనిమాయ మించు గలరే!

౧౮

॥ ఇతరజనప్రజంబు ధరణీశ్వరచంద్ర! “దరానిశోభితా

4

యతకరిరాట్కరోపమభుజార్గళభూరితరప్రతాపని

ర్జితమహితామరాహితవర్ణ్యుఁ” డనంగఁ బ్రసిద్ధుఁ డై నయ

చ్యుతుఘనమాయ దాటుటకుఁ జోద్యము గాదఁట! యెన్ని భంగులఁ

౧౯

॥ గీ॥ రామభూమిశ! హరిమాయ లేమి సెప్ప

నద్యుతంబులు; “స్వంజ్ఞ లై నయట్టి

మునుల నెల్లర మోహితాత్ములుగఁ జేసె”

నన్న నెవ్వోవశ మగు నన్న! యనిన.

౨౦

౦॥ లే దమ్మా! “హరి మిథ్యా

వాదుండును గాఁడు, సత్యవాక్యుం” డనుచున

వేదంబులు వలుకును; మీ

పాదంబులతోడు పిలువఁ బనిచెను నిన్నున్.

౨౧

మ॥ నను జాలన్ బ్రయవాక్కులన్ బిలిచి శ్రీనాథుడు “నాయన్న! నా
వనితన్ దోడుక రమ్ము పొ” మ్మనిన నవ్వా! పచ్చితిన్, నీవు “రా”
ననుచున్ నన్ను నిరాకరించినను నే నచ్చోటి కేచందమున్
జనుదున్? “నన్ దయఁ జూచి ర” మ్మని నమస్కారంబుఁ గావించినఁ

౨౨

మ॥ శతవ్రతాంచితవ్రతలోచనము లాత్మా జానిపై నిల్పి యో
క్షితినాథేశ్వర! నీమనోదృఢత, నీశీలంబుచే, నీమహా
ద్యుతనిశ్చంచలభక్తి, మెచ్చితిని; నీతోఁ గూడ నే వత్తు; న
చ్యుతుఁ డే మన్నను నీదే భారము సుమీ! క్షోణీసతీనాక్షి గా॥ ౨౩

౧౦॥ అని లేచి దిగ్గుమని యా

వనజాలయ చెలులు రామవసుధాధిపుఁడు

దసమెంబడి రాగను స०

జన్మలైలాఽరోహణంబు సల్పఁగఁ దొడఁగె.

౨౪

సీ॥ సెలయేటినిటిలోపల మోముఁ గని యుత్ప

లాంచితాబ్జం బని యందఁ బోవు;

మగతాల నూగారుజిగిసెడ గన్పింపఁ

గాలాహి యవి చాలఁ గలువడించు;

గలువరాచలుపమెట్టులఁ దోచుపదరక్తి

మము కోకనదము లక్షభ్రమ వహించు;

అల మేలుమంగాపరిణయము

దతసానుగత మైనతనులతాద్యుతిఁ గాంచి
హైరణ్యభూధరం బని తలంచు;

గీ॥ నిందిరాకాంత హృదయేకసుందరాంఘ్రి
జలరుహార్చితనై జనుస్వాంత గాన
ముగ్ధచందానఁ దనతీనూస్నిగ్ధరుచులు
దెలియఁ జాలక చనియెఁ గుత్కిల మెక్కి.

౨౫

కంతీరవనమీపఘనసారతలువుల
నలరుచుండెడిమహాకిలభములను,
గాంచననుమనికటాంచితాబ్జముమీదఁ
జెలరేగి విహరించునలికులముల,
సాంకవపరిమళానన చంచద్భింబ
ఫలము లాసించెడిచిలుక గముల,
వల్మీకనిగ్ధతవ్యాళోగ్రభోగాగ్ర
ములఁ జెరించెడికోకములగణంబు,

గీ॥ నచలమునఁ జూచి చనుచుండునటులనుండు
నడుము, తొడలును, నడుపంద, మడలుముక్కు,
వదన, మలకలు, గంధంబు, పెదవి, పల్కు,
నాభి, నూగారు, కుచములు శోభిలంగ.

౨౬

ఇద్విధమున నృపుతో నా
జన్మని యచలంబుపైకిఁ జనుదెంచునెడఁ.
దవ్వులఁ గని ముసిముసివగు
నత్తుచు హస్తించుచుండె నగధరుఁ డంతఁ.

౨౭

५॥ ఇందిరాలపనారవిందంబు సెలఁగె నో

విందదృగవిభానువితతిఁ జూచి;

కమలాసతీనేత్రకుముదముల్ వికసించె

స్వామిమందరవక్త్రసోముఁ జూచి;

క్షీరాబ్ధిజావచఃకీర మానందించె

మాధవాధరబింబమహిమఁ జూచి;

శ్రీతరుణీమనశ్చాతకం బలరె శ్రీ

హరిదివ్యతనువ రిధరముఁ జూచి;

తీ॥ గీ॥ యీడు లేనట్టిమహాయనీడజార్వ

జడధికస్యలు సంలోషపడుటఁ జూడఁ

బుడమితేఁ డైనరాముఁడు పూర్వజన్మ

మునఁ దపం బేమి సేసెనో! మునివరేణ్య!

౨౮

౦॥ నారద! యారీతిగ శ్రీ

నీరడనిభవేణి వోయి నీరజనాభుఁ

జేరి దరస్మితముఖవర

సారస మలరంగ మొక్కె- నదమలభక్తిఁ.

౨౯

॥ నీజనకుండు, నీనుత్రుడు, నీయనుజన్ముఁడు, నీవు నెప్పుడు

రాజితజీవనంబు నభిరామమహోజ్జ్వలసుందరత్వము

జ్ఞాత మావసువృజము భాసురనంపదలెల్లఁ గల్గుచు

దేజము నొందుమీ! యనుచు దీవన లిచ్చె సరోజనాభుఁడు.

30

౦॥ నదయుం డైన కరముల నా

మదవతి లేవంగ నెత్తి మందస్మితస

దగ్ధదనాంభోజాతంబునఁ

గుదినగొనఁగాఁ గొఁగిలించుకొనిన రమయుఁ.

30

ఉ॥ దేవ! మహానుభావ! నతదీనజనాఽవళిఁ బోవ దైవమే

నీవు గదా! యటంచుఁ గృతనిశ్చయ నై కలుషాఽత్ము లాచు నీ

సేవ లెఱుంగఁజెట్టియవిశిష్టజనంబుల నెల్ల సత్కృతపఁ

గావవే! యన్న మాత్రమున నాయెడఁ గన్నడ సేయ నాశ్రయమా. 31

క॥ నీమనసు రాక యుండిన

భామిని! యిది గూడ దనుచుఁ బల్కిన విననే

నామీదఁ గోపగించుచు

స్వామీ! న న్నొంటి విడిచి చనఁగాఁ దగునే;

32

ఉ॥ దుర్గమశైలసంయుతము దుస్తరభూరిగభీరనిమ్నగా

వర్గనిరర్గళోగ్రీమృగవారవిహారభయంకరంబు నొ

మార్గముఁ బట్టి వచ్చి యసమానగిరింద్రముఁ జూచి యీనగాం

తర్గతకందరాంతరమున విభుఁ డుండు నటంచు నమ్ముచు. 33

తే॥ గీ॥ ఈమహాపర్వతసమీపభూమి నొక్క

కమలల్వారకైరవకలిత మైన

విమలకమలాఽకరముఁ గాంచి ప్రేమద మెనఁగ

నచట నుండఁగ సర్వసహవిభుండు.

34

చ॥ కరుణ దలిర్ప వచ్చి నను గాంచి నమస్తృతి సేసి “యమ్మో!

హరి నిను బిల్వ బంపె” నని సాంజలి యై నను వేడ వచ్చితిన్;

బరమపవిత్రం డీనృపునివల్ల నె కాదే! భవత్పదాబ్జముల్
సరసిజనాభ! చూచితిని; సంతప మందితి వంత బాసితిన్

3౬

చ॥ అని విని కేశపుండు “తరుణాబ్జదలాక్షి! కృపాఽత్తచిత్త వై
ఘనకలుషాఽత్ము లై నజనకాండముఁ బోవు” మటంచు వేడిఁసన్
మనమున లేనికోప మొకమాటకుఁ గల్పన నేసి వచ్చినాఁ
డను సుమి! నీయభీష్టముఁ దటాలునఁ దీర్ప నృపాలుపాలికిన్

32

క॥ ఏలా! యంచును శశివిభ

ఫాలా! మది జాలి మాలి పడకయు వినుచూ!

జోలిని వినఁగా నిది కడు

మే లాయె నటంచు నన్ను మెచ్చవె! బాలా

3౫

నీ॥ భక్తుఁ డై, వరతపోయుక్తుఁ డై, సంసార

ముక్తుఁ డై, మత్పదాఽనక్తుఁ డై న;

విహితుఁ డై, ఘనదానసహితుఁ డై, నిజయశో

మహితుఁ డై, కిల్బిషరహితుఁ డై న;

పూర్ణుఁ డై, గుణగణోదీర్ణుఁ డై, విద్యావి

కీర్ణుఁ డై, జ్ఞానవిస్తీర్ణుఁ డై న;

శాంతుఁ డై, మత్పరస్వాంతుఁ డై, వినయవి

శాంతిఁ డై, సద్గుణాఽక్రాంతుఁ డై న;

తే॥ గీ॥ యీరసాఽధీశ కేశరిభూరిమహిను

మెచ్చి వచ్చితి నిచ్చటి కిచ్చ వుట్టి;

యింక మన మిందు నుండినఁ బంకయుక్త

జనులు నేవించి ముక్తి కై జనుదు రబల!

3౮

ప॥ అనిన ముదితాంతరంగ యై శ్రీ దేవి యవ్యుతన శిల్పనియై. రం

కం॥ శ్రీహరి! యీమాటకు నం

దేహేమ! యీరామస్వపతిదీప్యతీరమణ

పూహము అభిరామంబుల్

మాహాత్మ్యము గల్గనితవి మున్నియై శుభం

రం

చ॥ అన విని శౌరి రామవసుధాఽధిపుమీదఁ గృపాకటాక్షనం

జనితసుధారసంబు నెగఁ జల్లి “రసాఽధిప! నీదుశోర్క ని

త్తును దగ వేడు” మన్న, నతితుచ్ఛమనోరథ శేల నాకు; నో

యనఘచరిత్ర! నీశుభవదాంబుజముల్ గనుఁగొంటిఁ జాలదే

రం

ఉ॥ ఐన మదీయహృద్వనజమం దొకకోరిక యుండె; నిచ్చిన

న్యామని జేసిలేని బహుమాన మీ దెవ్వరి? దయ్య! నీదేకా!

దీనకరణ్య! యంఘ నతిదీనత వేడిన శౌరి సూచి యో

మానవనాథ! వేడు మనుమాన మీ కేటికి? నిక్తు నిక్కముగా

రం

ప॥ అనిన

రం

కం॥ నన్నుతి సేసెద రమయును

బన్నగవరకయన! నీవుఁ బరిణయ మైనగా

గన్నలఁ జూడఁగ వేడుక

యున్నది నను గరుణఁ జూచి యుప్పవ! యనిన

రం

కం॥ బాలక! యీమదరొట్టెం

బాలకయును సేనుఁ బరిణయ మొనరినో

నీలాశము చున్నిజరూ

పాల్నాశము నేయుటకును సర్వమే! చెపుమా!

౪౬

10|| మనసునఁ గొద వేటికి? యిది

వివి యాహ్లాదంబు నొందు వివరించెద; నీ

ఘనతర మగుచార్మితం

బనఘం బై యొప్పుచున్న దది యె ట్లన్నఁ.

౪౭

నీ|| అగణితపాంచరాత్రాగమంబునఁ గల

యర్థంబుఁ జెప్పెదఁ బార్థివేంద్ర!

యస్మదర్చావిగ్రహంబులు నాలుగు

విధము లై యుండును బ్రథితముగను,

‘సవి యెవ్వి’ యన “స్వయంవ్యక్తంబు, దివ్యంబు;

సైద్ధంబు, మఱి మానుషంబు” ననఁగ,

నందు ‘స్వయంవ్యక్త’ మది మానిజవ్యక్తి;

యది దక్క నితరంబు లవనియందు

౧౧|| వె! దివిజసిద్ధమనుజనివహంబు లెలమితో

దారు, జాతరూప, తామ్ర, రావ్య,

శిలల నస్మదీయలలితవిగ్రహరూప

ముల నొనర్చి ముక్తిఫలముఁ గనిరి

౪౮

౧౦|| శిల్పిగణముఁ బిల్పించి య

నల్పార్చావిగ్రహముల నతివిమలముగాఁ

గల్పింపఁ జేసి నీసం

కల్పం బీడేర్చుకొనును! కడుమోదమునఁ

౪౯

చ॥ అన విని సంతసించి యచలాఽధిపవర్యుడు వాసుదేవ! నేఁ
జనియెద నాజ్ఞ యి మృదుచు సాగిలి మొక్కినఁ బ్రీతితోడ నా
వనరుహనాథుఁ డాతనిని “వైశముగా నిజరాజధానికిన్
జని భవదిష్ట మేము? యది సాంగముగా నొనరించు”మం చన్ద్ర. ౧౦

వ॥ ఇట్లు భగవదాజ్ఞ గొని, ౧౧

క॥ మానవవర్యుడు భక్తి
పౌనఃపున్యప్రణామపరికలితం డై
యానవినిర్జితఘనవవ
మానుం డై వేగ దిగియె మంజులనగమున్. ౧౨

క॥ మును దా నచ్చట నిలిపిన
ఘనతరచతురంగబలముఁ గైకొని పురికిన్
జనియె, వనమాలితోఁ గడ
చినిముచ్చట సాప్తతిక్కి జెప్పుచుఁ బిదవన్. ౧౩

క॥ తిరుకల్యాణమహోత్సవ
పరికరముల నెల్లఁ గూర్చి పరిశుద్ధులు నా
వరసాంచరాత్రవేత్తలఁ
బరమాఽహ్లాదమునఁ బిలువఁ బనిచి ముదమునన్. ౧౪

క॥ “బహువాక్లకు వచ్చితి” రని
బహుమానపురస్కరముగఁ బార్థివుఁడు దయా
సహితం డై మణిభూషణ
సహితంబఁ గావించి వారు సంతన మొందన్. ౧౫

హరితిరుకల్యాణోత్సవ

మీర వొందఁగ మాకుఁ జూడ నిచ్చ జనించెన్;

బరమాఽస్తులు మీరలు మముఁ

గరుణించి మహాఽత్ములార! కావింపఁ దగున్

౧౬

అనిన విని యప్పించరాత్మాఽగమవేత్త లగుభూసురోత్తము లత్యం
తనంభ్రమాఽయత్తచిత్తు లై, లలితవాక్యంబులఁ దజ్జలనిధిమేఖలాఽ-
ధిపసలలితముఖసలిలజంబాలాకించి, “భవదీయపూర్వకృతాగణ్యపుణ్య
ప్రభావసంపన్నశ్రీమన్నారాయణకారుణ్యకటాక్షలబ్ధప్రాప్త్యానైపుణ్యం
బున నేతత్పుణ్యకారణకర్తృత్వేచ్ఛ నీమనంబున నుదయించె; నొరుల
కేల సంభవించు నిక్కార్యం? బఖర్వసుపర్వాధిపున కైన నంద రాని
నిర్వాణారాజధాని చేరువ యై యుండుఁ, గావున నవశ్యం బాచరింప
వలయు” నని యాన తిచ్చిన; నృపాలోత్తంసుం డనల్పజ్ఞానాధికు లైన
శిల్పకారులక బిల్పించి, సమంచితకాంచనతామ్రమేళనంబుఁ గావించి,
శ్రీభూనీళానహితంబుగా ‘శ్రీనివా’సాభిధానవిగ్రహంబును విభాసుర
ప్రభాసింహాఽసనచ్ఛత్రచామరాఽద్యనేకమణిగణాగణితభూషణసహి-
తంబుగా జగన్మోహనాఽకారంబుతోఁ గల్పించి, శశికాంఠోపలాంత
రాశశుకనాసికాముఖమంటపయాగశాలాఽఽద్యనేకమంటపప్రాకారం
బులన్ గావించి యనంతరంబః—

౧౭

|| సన్ధిందనవిలసద్విసతా

నందనముఖవిమలవాహనంబుల నెల్లన్

సుగంధరముగఁ గల్పించి య

మందానందంబు నృపతి మదిలో నొందెన్.

౧౮

కం॥ కార్తాంతికవరుగ్విల సుము

హూర్తం బడుగంగ వార లుత్సాహముతో

నార్తజనవ్రాతావన!

కీర్తిమహోదార! యనుచు గీర్తించి వెనన్

౧౯

కం॥ పంచకరహితం బై, గ్రహ

సంచయము త్రికోణకేంద్రసంయుక్తం బై,

ప్రౌఢచక్రమలగ్నంబున

నెలచుగ రవి పదునొకండువింటు జెలంగన్

౨౦

కం॥ అంబితతిథివారస్తో

దలచుద్యోగకరణములు నలరుచు నుండన్

బంహంగశుద్ధిగా నొక

మూవిముహూర్తంబు గలదు మనుజాధీశా!

౨౧

తే॥ గీ॥ విన్నవించెద మాలగ్న మెన్నఁ దనిన

ఘనతరం బగుశిశిరర్తువునఁ జెలంగు

మాఖశుద్ధత్రయోదశీమందవార

మమితయోగ్యంబు నైయున్న దనిన నృపతి.

౨౨

ఉ॥ బంగరుకాగిదంబుల నృపాలకజాలముపేర “నిస్తులా

భంగకతాంగదంతిభటవాజనమన్నిత లౌచు మీరు సా

రంగవరప్రదాయియభిరామవివాహమహోత్సవంబుఁ జూ

డం గడువేడ్కతోడుతఁ దటాలున రంగ దని వ్రాసి పంపినన్

౨౩

౦|| శిరమున నిడుగొని మదిలోఁ

బరచూఁనందంబు నొంది పార్థివనీపహం

బురుతరసత్వరగతితోఁ

గరితురగపదాతిరథనికాయూన్వితులై,

౬౪

౩|| సింధురబృంహీతఁబులు, విశేషరథాంగరవంబు; లుల్లస

త్సైంధవపేషితంబులు, పదాతిజనోన్నతసింహనాదముల్,

బంధుర మై చెలంగ సతిభాసురలీలల వచ్చి రందఱున్

గంధర్వసైంధవాఁదిసురకాండము విస్మయ మంది చూడఁగన్

౬౫

వ|| అప్పుడు.

౬౬

౪|| ఋత్విగ్గణిపుణాఁగమ

సాత్వతచణబుధులఁ బిల్చి క్షౌరపతివరుఁడున్

సత్వరమున ధీనంప

న్నత్వరమున నొంకురార్పణముఁ జేయించెన్

౬౭

మ|| మఱువాఁ దుష్టగభస్తి పూర్వనగరాశ్కౌలిక్ బ్రవేశింపఁగా

వరసంధ్యాజపహోమకృత్యముల నిర్వర్తించి భూదేవతల్

పరమోత్సాహముతో ఖగేశ్వరునిరూపం బరబరంబందు నుం

దర మొప్పన్ లిఖించి చేసిరి మహోద్దామస్వజాఁగోహమున్

శా|| భేరితాడనపూర్వ మానిసిని భూభృద్భిన్నభిద్యోచర

ద్వారాఽహర్షనము సేసి; రప్పుడు సురవాక్రంబు భీతిల్లి “యీ

భేరిధ్వాన మి దేల పుట్టె” హరి దాఁ బేర్చేర దేవాఽవలి

“రా ర న్ముం” చన హేతు వేమి? మనపై రా నేమొ కా యం చ న్.

౬౮

కం॥ ఆరేయి తెల్లవారిః

శ్రీరమణున కర్పితముగ క్షితిపతి విమల
స్ఫారాంచితపడ్యసయుత
సారాన్నం బిడిమే నగ్నిజన్మల కెల్లన్

20

కం॥ ఆనాటిరాత్రి గడచిన

భానుండుదయంబు నంద బాడబులను స
న్మానించి వారి గనుగొని
మానవనాథుండు వలికే మంజులఘటిన్

21

శం॥ భూసురవద్యులార! నరభోజనవైరివివాహలగ్న మీ

వాసరమందె యానుగద! వైశమ మీరలు నిత్యకృత్యముల్
నేసి సభ క్తిచిత్తులయి శీఘ్రముగా మఱి దేవపూజలున్

జేసుక పుష్కరాంచితవిశేషమచూర్తము దప్పకుండఁగాన్

22

కం॥ రమకున్ శ్రీమద్వేంకట

రమణునకును బరిణయంబు రాజితమతులై

భ్రామఁ జెందక సుముహూర్తం

బమలముగాఁ జూచి చేయు డని యటమీఁదన్.

23

సు॥ వినతానందనవాహనంబుపయి నావిశ్వేళుఁ డై నట్టిశ్రీ

వనితానాథుని రామభూవిభుఁడు చెల్వం బొప్ప వేంచేయుఁ జే

సిన నొప్పెన్; గనకాచలేంద్రవిలసచ్చుంగగ్గిమందున్ విక

ర్తనుఁ డావిర్భవు మైవచందమున విభ్రాజత్పభాభూతిచేన్.

24

ప॥ తిరువీదిన్ జనుచుండఁగా నపుడు సాధ్వీరత్నముల్ భక్తిచే
వరసీరాజసపాణిపద్మ లగుచున్ బ్రహ్మాదముల్ మీఱు శ్రీ
హరిపైఁ బాడిరి మంగళారతులు నవ్యామోదమాకందపు
ష్పరసాన్యాదసతుందిలాళివిలసజ్జింకారనాదంబులన్ 271

గా॥ మింటన్ జంటలు గట్టి దేవతలు స్వామిన్ జూత మన్నేడ్కు వా
ల్గంటుల్ దంటగ వెంట నంటుకొని రాఁగా నిల్చి నద్భక్తితోఁ
గంటన్ తెప్పల నంట నీక ఖగరాట్పు, ంధాగ్రసంయాధుఁ డై
యుంటన్ జూచిరి కంటకాసురవిదారోదగ్రదోర్దండునిన్ 272

ప॥ సరకరక్షోరాజనిరసనంబును జేసి
ధరణిభారముఁ బాఁప నరుగునపుడు;
సురలకై మంథానధరణీధరోద్ధార
మును జేయఁ గృపతోడఁ జనినయపుడు
సాత్రాజితీశతపత్రనేత్రికి దేవ
భూజంబుఁ గొని రాను బోయినపుడు;
గర్వాతిదుర్వారపూర్వగీర్వాణాఽలి
నెల్ల హింసింపఁగా నేగినపుడు;

తే॥ గీ॥ పూర్వకథలను బ్రతిరాట్సర్వభౌమ
వాహనాఽహుడుఁ డయ్యె నవ్యభరుహాక్షుఁ
డనుచు వినుచుందు మెప్పు; డీదినమునందు
మనము గన్నులఁ జూచితి మనుచు జనులు,

కం॥ అతికుతుకాన్వితంబై శ్రీ

పతిపదపంకజయుగంబు భాస్వరభక్తికి

దతమతియుతులై సురసం

తతిరీతిని తెప్ప లిడక తప్పక చూడన్.

25

కం॥ తిరువీడిన్ జని శ్రీహరి

తిరుగన్ జనుదేగ భూమిదేవాన్వితంబై

సరనాథుడు హితసరవర

పరివృతంబై యెదురుకొనగ భాస్వదృక్తిన్.

26

మ॥ స్ఫురదప్టాపదదివ్యరత్నరుచుల భూమ్యంతరిత్రాప్తది

గృహితంబై తగుచల్పచప్పరమునన్ బాధోధిరాజన్యకూఁ

తురు వందంబుగ నుంచి వీధి జనుచున్ దోరంబునన్ వచ్చుశ్రీ

హరిగన్గొంచు నదభ్రాంతభ్రమమగ్గి మాఁజయత్తులై వేడుకన్.

౨౭

కం॥ “మీ రెవ్వ? రిచ్చటికి కా

గారణ మది యేమి? జలధి కన్యామణి యీ

దారిని దిరువీడికి జను;

దారిని నిలువకయె మీరు ధలగుఁ” డటన్నన్

౨౮

మ॥ భగవద్దాసు లిట్లనిరి.

౨౯

మ॥ తలఁగంగా నిటు వచ్చినార మొ? స్తుధాధామానుజాతాంబురు

ద్వీపనన్నేత్రిని బెండ్లి యాడుటకునె వేంచేసిని డంజనా

చలశృంగగ్రగుహావిహారుడు గనచ్చుకొబ్బదోధాముడున్

జలజారాతిహితక్షణుండు; త్రిజగత్స్వామిన్ దగన్ జూడుడి.

౩౩

ఉ॥ చూచినవారిపుణ్యమును జూచెద ముం చనువారిభాగ్యమున్
జూచినవారిరూపములు, జూచినవారలకీ త్రిసంపదల్
లోచనకర్ణరాడనలలోచను లబ్జభవుండు నాజగ
ల్లోచనుడున్ ద్విపంచశతలోచనుఁ డైన నుతింప శక్తులే; ౮౪

క॥ అది గనుక మీరె శ్రీహరి
పదములనన్నిధికి వచ్చి భాసురభక్తిన్
విదితముగ మ్రొక్కి నిలిచిన
సదయుగ డై వచ్చు; నేమిసంశయ మనినన్ ౮౫

ప॥ రమాదేవిభక్తపరు లిట్లనిరి. ౮౬

దే॥ గీ॥ కావలసి యున్న నూచిన్నికన్న కడకు
వారె వత్తురు; మే మెల నత్తు మచటి?
కెపుడు లక్ష్మీనిఁ జూతు ము చెదిరిచూచు
చుండి జా గేల? పిలుచుక రండు పొండు. ౮౭

క॥ అనిసంతనె వా దేటికిఁ
బనివడి వచ్చెదరు పెండ్లిప్రాయపువడుచై
నను మీరె యెత్తుకొని మా
వనజోదరుకడకు నపుడు వచ్చెద రనుచున్ ౮౮

తే॥ గీ॥ ఉభయవాదులు నీరీతి నొకరి కొకరు
వేడుకకునలు మాటల నాడికొనుచు
నమితసంతోషచిత్తు లై యలరుచుండు
వేళఁ బలికిరి సిద్ధాంతవేదు లిట్లు ౮౯

తే॥ గీ॥ లగ్న మొకరెండుగడియ లాలస్య మైన
 లేదు; మాటలఁ బ్రాద్దు నీలీల జఱువ
 వలదు; రామస్వపాలక వరునిఁ బూజ
 నేసి తోడుక పోదము శీఘ్ర మనిన.

౯౦

చ॥ పరిమళ మొప్పుగందవాడి పాణితలంబునఁ బూని శౌరిపై
 సరసిజపాణిమేన జనసంఘము నల్లెను; రామధూవరుం
 డురుతర కాంచనాంచితమహోజ్జ్వలరాంకవ మొప్పు కేశపు
 మురజముఖాఽదివాద్యములు మ్రోయఁగఁ దోడుక వచ్చి వేడుకన్

మ॥ ఘనవాహలోపలవేదిక జెలఁగుచొక్కం బైనజాబిల్లిజా
 లను నిర్మించిన పెండ్లిపీటలను శ్రీలక్ష్మీహృషీకేశులన్
 వినయం బొప్పఁగఁ బాంచరాత్రవిధులన్ వేంచేయఁగాఁ జేసి భ
 ర్మపవీనాంబర యుగ్మ మిచ్చి మధుపర్కంబు నమర్పించియున్

కం॥ రంగస్థానిగణభుచితా

భంగోత్తంగైకభవ్యభర్మమయం బా
 మంగళసూత్రము నలమే
 ల్గంగకుఁ గట్టించి రపు డమందప్రీతి

౯౩

తే॥ గీ॥ లలితలావణ్యముక్తాఫలంబులు దలఁ

జ్జాలు వోసినఁ గేశవపద్మపాణి
 మూర్ధములఁ జూడ నొప్పెను, ముదముతోడ
 సురలు మందారసుమవృష్టి గుఁసి రసఁగ

౯౪

సీ॥ మంగళం బలమేలుమంగకు; మహితతు
రంగదభంగవిహంగునకును;
భృంగనన్నిభసీలశృంగారధమ్మిల్ల;
కంగజకోటిదివ్యాంగునకును;
గుండకోరకరదనేందువక్త్రీకు, లన
త్సుందరక్షీరాభిమందిరునకు;
మందిరద్వికచారవిదకు; భాసురా
మందనిర్జరబృందవందితునకు;

తే॥ గీ॥ సనుచు మంగళారాత్రిక లమితభక్తిఁ
గంతనిర్జితవిలసితాకుంతనాద
కలితకలకంతు లై మహాత్కంఠఘణితి
లలితకంఠులు వాడిరి యలఁత లేక

౯౧

కం॥ మఱునాఁ డరుణుఁడు వరుణుని
శరణంబును జొచ్చె; సంత సంధ్యావేళన్
సరవరుఁ డానందముతోఁ
గరదీపసహస్రచయము ఘనముగ వెలుగన్

౯౬

ఉ॥ అంబరచుంబి తైకకలశాగ్రచిరన్న సురత్న కాంతితో
సంబరత్న దీధితుల నావలఁ ద్రోయఁగఁ జాలునట్టిది
వాగ్వింబరజాలసంకలిత మై తనరారుప్రభాఁంతమందుఁ బీ
తాంబరధారి నిందిరను నందము నొందఁగఁ జేర్చి వేడుకన్

౯౭

మ॥ తిరువీదన్ జనుచుండఁగా నపుడు విస్తీర్ణప్రభోదగుఁడై
యరుణుండున్ నిజనవ్వున ప్రిరఘుఁడై యుభ్రావరోహుండు నై

ధరణీభాగమునక జరించు ననుచందం బొప్పె, భవశ్రీప్రభా
వరరుగ్యుక్తరమేశధామము జనవ్రాతంబు వీక్షింపంగ

౯౮

తే॥ గీ॥ తిరుగ శ్రీహరి వేంచేయు సరవరుండు

ధరణీసురులకు మఱునాడు పరమభక్తి

సరసమృష్టాన్నములు వెట్టి, చరమధరః

ధరదరీవివరమునకుఁ దరణి సనిన

౯౯

శా॥ సారక్షత్త్రసుజన్మకేతనకనచ్చామీశరన్వచ్ఛవి

స్తారాంశుచ్ఛట్ర లష్టదిక్కులను సాచ్చాదింపఁగా వేడ్కతో

సారధ్యానితరుక్మకుంభవిలసత్సందర్య మాన్యందనం

బారోహింపంగఁ జేసె నిందిరను దైత్యధ్వంసనిక భక్తితో

౧౦౦

ఆ॥ వె॥ న్యందనస్థుఁ డైనచక్రిని సేవించు

జనులు భువినిఁ దిరిగి జన్మ మెత్త;

రమృతపదముఁ గొందు; రానందమున నుండు;

రందు కేమి సందియం బటంచు.

౧౦౧

కం॥ దర్పకజననీజనకుల

కర్పించిరి నకలజనము లగణితభక్తి

గర్భాగాఽరాత్రికలను

నర్పునఁ గానుకలతోడ నిర్మలమతు లై

౧౦౨

నీ॥ కంధిరాట్కన్యకాకలితవక్ష! పరాకు;

కర్పరసంహారకర! పరాకు;

పశువతినుతదివ్యపాదపద్మ! పరాకు;
 పశుశాధిధ్వజ! బహుపరాకు;
 జతరాంతరాలుతజ్జలజ్జాండ! పరాకు;
 స్మరశతకోటినుండర! పరాకు;
 పృషదశ్వభక్తభుక్ష్పింఛమాళి! పరాకు;
 సకలాఘవిషజాంగలిక! పరాకు;

తే॥ గీ॥ మిత్రశశినేత్ర! కర్పూరచిత్రినేత్ర!
 పత్తిరాజన్యకంఖాణ! వృత్రహరణ
 నీలనిభగాత్ర! నీలావనీకశత్ర!
 బహుపరా కని మాగధుర పృస్తుతింప.

౧౦౩

సీ॥ రంభోర్వశీమేనకాంభోరుహావనవా
 సమవారసతులు లాస్యముల వలన;
 నిత్యసూరిపమాన్నత్యగుణాధ్యై శా
 సద్వైష్ణవులు శ్రుతుర సదుచుండ;
 మణిగణోజ్జ్వలవిభూషణభూషితాంగులై
 హృదయ లగ్నిభాగమునఁ జనఁగ;
 భేర్యాదివాద్యగంభీరరావంతులు
 కర్ణపేయముగ నాకసము ముట్ట;

తే॥ గీ॥ విమలకరదీపితావహస్తిములు సెలఁగ
 రామధరణీశసహితంబై భూమిసురవ
 రాదిసర్వజనంబులు శ్రావణమునను
 రథముతోఁ గూడి తిరువీధి రమణఁ జనఁగ.

౧౦౪

తా|| చక్కబాణంబు లలరెను “శక్తివైరి
చక్క మీరేయి ధారుణీచక్ర మవియ
శుక్రనిగ్గతకీలోగ్రచక్రిచక్ర
మమితచక్రంబు లై వచ్చె” ననుచుఁ బొగడ.

౧౦౫

క|| అశక్తబాణములు పుర

లోకసమీపమున కెగసె; లోలాత్మకు లై
పాకద్విబ్బులువిబుధులు
చీకా కై “ఘోరక నేమి నేయుదు?” మనఁగఁ

౧౦౬

తే|| పెట్లగోవులు బాణముల్ బిరుసులు మొద
లైన వన్నియు లంక యం చమరఁ జేసి
సూత్రపుత్రిక సంజరీపుత్రికీతి
నొనరఁ గావించి చిత్రీభానుని రగుల్పు.

౧౦౭

చ|| మును దళకంఠపూర్వరము మోదముతోఁ బృథదశ్వసూతి! పెగ
గినుకఁ గృపీటయోనిశిఖఁ గీల్కొనఁ జేసినయట్లు వ్రెల్లిడి
ఘనబహుళస్ఫులింగములు గప్పుచుఁ బుత్రిక వచ్చి వత్రికి
గొనఁ దగిలించి పోవఁగ వకుంతత నేర్చిన నొక్కపెట్టునఁ

౧౦౮

మ|| స్ఫురదూర్విధరకందరంబులు హరిచ్చండాలశూర్పశ్రుతుల
కరముగఁ భేదిలఁ జేయుచవ్వుమల సాశక్తస్థలి గప్పి దు
ప్తర మై తారలఁ చాకి చాలె ననుచుదం బొప్ప నాకృరక్తిక
వధపందోహము సూమమండ నపు హవక్షత్రబాణాచరణుల

౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఇవ్విధంబునఁ దిరువీది నేగి ముఱల

నరుగుదేరఁగ మఱునాఁడు హరినిఁ దురగఁ

వాహనాఁడూఁడు గావించి వైభవమునఁ

బాటువేటకుఁ గాంతారపథముఁ బట్టి.

౧౧౦

చ॥ చని మృగయావినోదమును సల్పి నిశీధినివేళ వచ్చుచో

వనరుహపాణిసన్నిధినివాసుని శ్రీతిరుమంగయాభురా

రనియెడుచోర శేఖరుని నశ్వముమీఁదటఁ జేర్చి తస్కరుల

సని హరినర్వవస్తుచయనంబ్రహ్మాంబును జేసి తెచ్చినఁ

౧౧౧

తే॥ గీ॥ చామరాఽదికభూషణజాల మెల్ల

సంగ్రహించుక చోరులు సవీరఁ; జక్రి

లచ్చివాకిటిముందర వచ్చి నిల్చి

‘తలుపుఁ దెరువు’ మటంచును బలుకుటయును.

౧౧౨

సీ॥ “ఇందు రాఁ బని యేమి యీరయి? మీ రెవ్వ?”

రన; “మీనరూపుఁ డీయనఘుఁ”డనిన;

“మీన మైన జలంబులోనె యుండు” పటన్నఁ;

“గచ్ఛపవేఘుఁ డీఘునుఁ” డటన్నఁ;

“గచ్ఛపం బిలక్రింవఁ గాని యుండ” డటన్నఁ;

“గిరివర్షధరుఁ డై నహరి” యటన్నఁ;

“గిరి విహిసంబులోఁ దిరుగు” నంచన; “నరఁ

హరి” యన; “హరి యైవ, న్నదిగుహాన్యఁ

తే॥ గీ॥ వామనుడు బిచ్చ మెత్తును; వరకుతారి
 యడవి కేగును; 'రా' జన నాకసమున;
 హాలి మహిళ దున్ను; బొడ్డుఁ డనగ్రిమతవర్తి;
 'కలికి' యన్నను జిలుకలకొలికి గాదె".

౧౧౩

తే॥ గీ॥ అనిన "మృగయావిహారి యై యలసినాడు
 తలుపుఁ దెరువుఁడి; హరియై; మీతలఁపులొని
 కోర్కె లీడెర్పు" నన నొక్కకువలయాక్షి
 వాకి లెడలించి హరికి నివాళి యిచ్చె.

౧౧౪

కం॥ ఘనమణికాంచనసింహా

ననమున వరపాంచరాత్రశాస్త్రజ్ఞులు శ్రీ
 వనితను హరి సుపవేశన

మొనరిచి హారతుల నిచ్చి రుత్సాహముతో

౧౧౫

తే॥ గీ॥ అంత మునునాట నవభృథం బాచరించి
 పుష్పయాగంబు రారీరి పొనగ నల్పి
 భూరిదక్షిణ లమితముల్ భూసురులకు
 నొనగి భూవతి నిజకీర్తి నెనగఁ జేసె.

౧౧౬

కం॥ ప్రతివత్సర మిట్టులె శ్రీ

పరికల్పాశోధనము పార్థివవరుఁ డా

క్రితవత్సరము భక్తి

నతతము నొనరించునుండు సంద్యమివరాక్షి!

౧౧౭

కం॥ రామస్వపాలునిసోదరి

‘రామమ్మ’ యటంచుఁ గలదు; రాజతక్కిర్తి

సోమాంబుజభూవీలన

ద్భామామృతహైమధరవితానముఁ దెగడున్

౧౧౮

కం॥ “అనసూయగుణగణంబుల

ననసూయయె యనఁగ వచ్చు; హరిపదయుగభ

క్తిని నల శబరియె సమ” యు

చనఁ దగురామమ్మతోడ వన్ములు సములే!

౧౧౯

క౧॥ తమ్ముఁ డగురామభూవరు

సమ్మానిని సూచి పలికె “సమ్మకడువునన్

నెమ్మిని మన ముదయించితి;

మిమ్మహి హరిసేవ సేసి యెసఁగితి వీవే.

౧౨౦

చ॥ ఘనమగుక్కిర్తివెన్నెలలు గాయ బుధాఽభిచకోర్కపాళి నిన్

వినుతి యెనర్చుచుండఁగను వేమఱు నే విని సంతసించి నీ

వనియెడునావతో భవమహార్ణవ మీఁదెద నంచు నున్నదా

నను; హరిసేవ సేయుటకు నాకు నుపాయము సెప్పవే” యనన్ ౧౨౧

వ॥ అనిన రామభూపాళుగడు.

౧౨౨

కం॥ “అక్కా! కేశవసేవకు

మిక్కిలి నిఁక నేమి గలదు? మే లగు మఱి నీ

విక్కడ హరినన్నిధిలో

నొక్కమహాగోపురము నొనరింపు” మనన్

౧౨౩

కం॥ శిల్పివర్యుల నప్పుడె

పిల్పించి మహాజ్ఞులై కవుతురఘటిరా

టల్పమహాద్వారంబునఁ

గల్పించెను గోపురంబు ఘనతరభక్తిన్

౧౨౪

సీ॥ “ఆధారరహిత మియమరాఽలయ” మటంచు

ధాత పెట్టినపాటిస్తంభ మనఁగ;

“స్వామి నీక్షించఁగాఁ బ్రేమతో నేతెంచి

యలర నిల్పినహిమాచల” మనఁగ;

“నమరాశనఘటంబు నమసి జల్లున దిగ

జారెడిఘననుధాధార” యనఁగ;

“మురహరుభక్తాఽలిఁ బ్రోవంగ నిడినని

శ్రేయసాఽయతననిశ్శేః” యనఁగ,

తే॥ గీ॥ శుభ్రతానిర్జితోజ్జ్వలాద్రభశార

దాభ్రవిభ్రాజితాభ్రాఽవగాఽభ్రదంతి

శుభ్రవారిజమహితసితాభ్రదీప్తి

గలమహాదగ్రగోపురం బలమయండఁ

౧౨౫

పక్ష అద్ది మరియును దరుణతరణికిరణవిభవవిభాసమానానమానసాలభంజి

కాపుంజమంజులకరకంజకలితసిరాజనదీప్తిజ్ఞంభితశాతకుంభగంభీరశుం

భస్తంభవిరాజితంబును; నక్షుద్రమౌర్ధ్వతరయుష్కృఖగజగత్తిరుహవిచి

త్రవిధిత్రితావ్రతీభాసమానప్రతిమానితానఖనితభాహ్నిమాక్షంబును;

నజనవింబుచరివింబకరధిమల్లతరముకురచింబునగితపకురాఽకాంతర్భిత్తి

కావదేశంబును; దదుపరి సమస్తదిగంతరాశాంతవికీర్ణమహాహరిత
కాంతిచ్చటానముదయసహితమరకతవ్రాతపరిచ్చన్నవలభిభాగంబును;
నిగన్ని గాయమానసగారాతీనీలోపలజాలరచితపలలితవాతాయనవితా
నంబును; నాంద్రితరళరచ్చంద్రచంద్రికోపమానవజ్రోపలసంఘటితనిశ్శ్రీ
ణీశ్రేణీయేతంబును; సంతతనిరీక్షణజనితవిస్మయానందకందళితబృం
దారకబృందహృదయారవిందాభ్రంకషళిఖరప్రకాశితంబును; సంభృత
గదాదండనిరర్గళబాహుర్గళశోభితజయవిజయపాలితబహిర్ద్వారోభయ
ప్రదేశంబును నైనయమ్మహాగోపురద్వారంబున శ్రీమదంజననాగ్రం
జితం డగుశ్రీమద్వేంకటరమణుండు శ్రీమదలమేల్మంగాంగనాసహి
తంబుగా నకలజనబృందంబులున్ జూడ నీడోద్భవాధిపాఽయూడుం డై
తిరువీదిని వేంచేయుటకు నిర్గమించుసమయంబున; విభీషణగుణమణిగణ
భూషణుం డరిభీషణుం డై నతూముకులవయఃపారావారరాకాశిశాక
రుం డగురామత్నాపాలుండు హస్తస్యస్తమంజులచామరప్రళస్తుం డై
పాశ్శృంబునఁ జనుచుండ; వందిబృందగబులు వందనంబులు సేయుచుండ;
జేత్రధరులు “వేత్రవతీభర్త! రతిస్వామి! బహుపరాకు! హేచ్ఛరిక!”
యని కైవారంబులు సేయుచు సందడించునుందిని మురిదర నదల్పు
చుండ; వారవనితాజనంబులు దమ కిచ్చు మెచ్చులకునై యుచ్చరమచ్చె
కింటులరీతి హేచ్చుగాఁ దమకు వచ్చినటుల విచ్చలవిడి నటించుచు,
యువజనంబుల నచ్చికబుచ్చిక్లు సేయుచు, బురోభాగంబునఁ జను
చుండ; జరమభాగంబున నందసునందసనందనబృందారకాచార్యులం
బలె వేదపారాయణంబు సలుపుచు శ్రీవైష్ణవబృందంబులు ననుచుండ;
గవినికరంబు విద్యోతమానగద్యపద్యవచనరచనాచార్యులంబులు నెఱ
పుచుండ; నారదతల్లింబురూపమానగాయిక వముదయంబు తావమాన

విభావంబుల గానంబు సేయుచుండఁ; బురజననివహంబులు స్వకీయసతీ
యుతంబుగా తెప్పలు విప్పక తప్పక చూచుచు గుంపులుగుంపు లై
నిలిపులసాంపు దీపింపఁ “దోరం బగునిమ్మహాద్వారగోపురంబునిర్మా
ణం బొనర్చినవా రెవ్వరో!” యనిన; “సకలసృపాలమహాళి యగురామ
భూపాలసహోదరియు, విబుధజనమందిరాళిండనుండరమందారాఽరా
మ మ్మగురామమ్మ” యని యొకరి కొకరు చేతులన్ జూపుచు నరు
డెంచునపుడు; భేరిధాంధణధంధణఽయమానబంధురనినదంబు సు
ధాఽంధఃపరిపంధిరాజులోకంబు విని భయభ్రాంతచైతన్య లగుచు “శక్ర
యుతంబుగా నవక్రపరాక్రమంబున సక్రోధుం డై చక్రి మనమీఁదఁ
జక్రప్రయోగంబు సేయం జనుడెంచెనో!” యని శంకాఽఽతంకనంక
లితమానసు లగుచుండ; లెక్క సేయ నెవ్వరికి శంకంబు గానియమ్మ
హాసేవాపైభవంబు, స్వర్ధామంబురీతి ఖచరాధిపంబువేష్టితంబు నై,
గ్రహమండలంబుభాతి బుధశనైశ్చరయుక్తంబు నై, మానసకాసారం
బుచెలుపునఁ గవివ చావైలక్షణ్యంబు నై, బధరికాఽశ్రమంబుచా
డ్చున నరనారాయణప్రకాశితంబు నై, యయోధ్యానగరంబువోలె
రామావనీపాలపరిపాలితంబు నై, నాగలోకంబువిధంబునఁ జక్రిప్రకాశి
తంబు నై యుండె; సంతః—

౧౨౬

౧౨౭. గోపురవరమందిరమున

గోపురకలశముల ముద్దుఁ గొనుచున్నవి; యా

గోపురశిఖరాగ్రము లవి

గో! పురమునఁ తెల్లగను; గనుగోను! మునిలిలకా!

౧౨౭

కం॥ అని యిద్విధమున నారద
మునిగణచందుడు విశేషమోదయుతుండై,
ఘనతరఘణితిని శంభుడు
వినిపించిన విస్మయమున విని చనె స్వేచ్ఛఁ.

౧౨౮

ఫలశ్రుతి

సీ॥ పాచీదీశాధీశ భాసురవిభవంబు,
స్వాహానతీభర్తృనదృశశుచిత,
ధర్మరాజనమానధర్మగుణావాప్తి,
పుణ్యజనాధిపాగణ్యశౌర్య,
మంభోధిరాజనగ్నిగంభీరభావంబు,
పృషదత్సనంకాశపృథులబలము,
రాజరాజనిధానరాజమానధనంబు,
నార్యేశ్వరోజ్జ్వలావార్యకీర్తి.

తే॥ శ్రీమదలమేలుమంగాపరిణయ మిలను
వినినచదివినవాసినజనుల కెల్ల
శ్రీనివాసుండు నిచ్చు విస్తీర్ణకరుణ
ననుచు నూతుండు శౌనకమునికిఁ జెప్పె.

౧౨౯

ఆశ్వాసాంతము

కా॥ సోమాస్తానుజకంతలంతనశి తేషుప్రాంచదస్తాకన
ధ్ధేమానర్హుశ్రిమణీగణప్రథితదివ్యేష్వాససందానితో
ద్దామజ్యోత్స్వవభూరికబ్జభయభృత్రోక్త్యోగశౌర్యాహిత
ప్రమాంహోయతహృత్సమూహసురరాట్సు తాత్మింఘ్రి
దివ్యాంబుజా! ౧౩౦

వ న మ యూ ర ము

అక్షరస్పృహక్షకృతహస్తివరరక్షా!
శిక్షితవిపక్షసరసీరుహనిభాక్షా!
వృక్షచరదక్షనత! శ్రీకలితవక్షా!
ఋక్షవిభులక్షణనమీరితకటాక్షా!

౧౩౧

౫ దశ్య ము

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాస్వాదనతుంది
లేందిందిం రాయమానమానసతూమువంశక్షీరపారావార
రాకాసుధాకరరామక్షాపాలసుపుత్రపవిత్రచరి
త్రాక్షీణాంధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రావసీ
పాలవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగా
పరిణయం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము
సర్వంబు సంపూర్ణంబు
ఓం

